

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Kamila Pěchoučková

**Vliv cizího přízvuku řečníka na výkon tlumočnicka
při simultánním tlumočení**

**Influence of Speaker's Foreign Accent on Simultaneous
Interpreting Quality**

Praha, 2021

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Duběda, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce doc. PhDr. Tomáši Dubědovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky v průběhu vypracování diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala všem řečníkům, kteří mi poskytli materiály k experimentu, a také tlumočnicím, které se experimentu zúčastnily.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. května 2021

.....

Kamila Pěchoučková

Abstrakt

Tato práce představuje výzkum zaměřený na vliv cizího přízvuku řečníka na kvalitu převodu při simultánním tlumočení. Snaží se zhodnotit to, zda má tento faktor negativní vliv na tlumočnickův výkon a zda je síla cizího přízvuku přímo úměrná počtu smyslových odchylek. Dalším faktorem, který je v tomto výzkum brán v potaz, je tempo projevu řečníka. Tato studie by tedy měla taktéž zodpovědět otázku, zda má na tlumočnicka větší negativní vliv cizí přízvuk, či tempo řeči.

Teoretická část přibližuje problematiku cizího přízvuku a faktory, které ovlivňují jeho sílu. Dále se zaměřuje na kvalitu tlumočení a různé aspekty, které na ni mají vliv. Také jsou představeny dosavadní výzkumy právě z oblasti kvality tlumočení a jejich závěry. Empirická část popisuje metodologii a výsledky výzkumu, který byl proveden v rámci této práce.

Klíčová slova: cizí přízvuk, síla cizího přízvuku, kvalita tlumočení, simultánní tlumočení

Abstract

This study describes an experiment focused on influence of speaker's foreign accent on the quality of sense rendition in simultaneous interpreting. Its aim is to evaluate whether this factor has a negative impact on interpreters' performance and whether the strength of foreign accent is directly proportional to the number of sense deviations. This study also takes into consideration the factor of delivery rate of the speaker's discourse. Therefore, this study should also clarify whether the interpreter's performance is more negatively influenced by foreign accent or delivery rate.

The theoretical part of this study explains the notion of foreign accent and describes factors which have an impact on its strength. Furthermore, this section gives an overview of previous studies focused on the quality of interpreting and their conclusions. The empirical part describes the methodology and the results of the experiment carried out as the main part of this study.

Key words: foreign accent, strength of foreign accent, quality of interpreting, simultaneous interpreting

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Cizí přízvuk.....	9
2.1	Definice	9
2.1.1	Jednotlivé segmenty	9
2.1.2	Slabiky.....	9
2.1.3	Prozódie	9
2.1.4	Globální cizí přízvuk.....	10
2.2	Faktory zapříčiňující cizí přízvuk v jazyce	10
2.2.1	Transfer a kontrastivní analýza.....	10
2.2.2	Podobnost a odlišnost jazyků	12
2.2.3	Jazykové univerzálie	13
2.2.4	Percepce	14
2.3	Faktory ovlivňující sílu přízvuku	16
2.3.1	Věk studenta cizího jazyka	17
2.3.2	Délka pobytu v cizí zemi	17
2.3.3	Gender	17
2.3.4	Motivace	18
2.3.5	Použití jazyka	18
3	Kvalita tlumočení.....	19
3.1	Faktory ovlivňující kvalitu tlumočení	19
3.1.1	Úloha řečníka.....	19
3.2	Dosavadní výzkumy v oblasti kvality tlumočení.....	21
3.3	Výzkumy z oblasti kvality zaměřené na kritéria správnosti a úplnosti převodu.....	24
3.4	Výzkum Dominiky Kodrnjové zaměřený na vliv nerodilého přízvuku v angličtině na tlumočnický výkon studentů tlumočnictví	25
3.4.1	Teoretický základ studie	25
3.4.2	Materiál použitý při výzkumu.....	27
3.4.3	Subjekty výzkumu	27
3.4.4	Cíl výzkumu	27
3.4.5	Metoda výzkumu	27
3.4.6	Vyhodnocení tlumočnického výkonu studentů	28
3.4.7	Vyhodnocení dat z dotazníků	28

3.4.8	Vyhodnocení dat z rozhovorů	29
3.5	Barikova klasifikace odchylek mezi originálním projevem a jeho převodem	29
4	Empirická část	31
4.1	Cíle výzkumu a výzkumné otázky	31
4.2	Sběr dat a metodologie výzkumu.....	31
4.2.1	Řečníci	31
4.2.2	Projevy řečníků	33
4.2.3	Příprava na experiment	33
4.2.4	Tlumočníci	36
4.2.5	Experiment	37
4.3	Analýza výchozích projevů	38
4.3.1	Určení síly přízvuku u nerodilých mluvčích	38
4.3.2	Určení tempa řeči u projevů nerodilých mluvčích i rodilého mluvčího	43
4.4	Vyhodnocení kvality tlumočení.....	44
4.4.1	Identifikace odchylek v tlumočnických výkonech.....	45
4.4.2	Vliv cizího přízvuku na smyslové odchylky v tlumočnických výkonech.....	46
4.4.3	Vyčíslení kvality tlumočení u výkonů jednotlivých tlumočnic	48
4.5	Podrobné zhodnocení jednotlivých tlumočnických výkonů při převodu projevů nerodilých mluvčích	49
4.5.1	Tlumočnický výkon tlumočnice č. 1	49
4.5.2	Tlumočnický výkon tlumočnice č. 2	55
4.5.3	Tlumočnický výkon tlumočnice č. 3	61
4.5.4	Tlumočnický výkon tlumočnice č. 4	69
4.6	Srovnání získaných dat s informacemi podanými během rozhovorů.....	75
4.7	Výsledky výzkumu	76
4.8	Diskuze a podněty k dalšímu výzkumu	77
5	Závěr	79
6	Bibliografie.....	81

1 Úvod

Kvalita tlumočnického výkonu je oblastí, která zatím nebyla zcela prozkoumána. Důvodem je komplexnost dané problematiky a nemožnost jejího vyčíslení a zohlednění všech faktorů, které na ni mají vliv. Výzkumy provedené na toto téma většinou využívaly pouze jeden metodologický postup (dotazníkové šetření) a bylo obtížné najít řešení toho, jak na tento aspekt nahlížet z různých pohledů najednou. Postupně tedy začali autoři výzkumů používat vícero metod najednou za účelem získání co nejpřesnějších výsledků. Dalším z problematických míst byla otázka, zda se zaměřit na vyhodnocení kvality tlumočení tlumočníky samotnými, nebo posluchači, kterým byl převod určen. Nejprve průzkumy probíhaly pouze v tlumočnických kruzích, později byli zapojeni i samotní příjemci. Výzkumníci si dali za cíl srovnat očekávání příjemců s jejich názorem na konkrétní tlumočnický výkon, narazilo se však na diskuzi ohledně subjektivity těchto hodnocení. Často totiž očekávání neodpovídala hodnocení po vyslechnutí tlumočení. Tato oblast tedy stále nabízí mnoho úhlů pohledu na problematiku kvality tlumočení a všech faktorů, které ji ovlivňují.

Velký vliv na tlumočení má samotný projev řečníka, který tlumočnick převádí. Tato práce se zaměřuje konkrétně na nedostatečnou znalost jazyka projevu u nerodilých mluvčích a na sílu jejich cizího přízvuku. Aní v této oblasti nebylo zatím provedeno velké množství výzkumů, a to z podobných důvodů jako ty, které jsme již uváděli. Je velmi obtížné zaměřit se pouze na faktor cizího přízvuku a nebrat v potaz ostatní vlivy, které mají na kvalitu tlumočení také nezanedbatelný vliv. Při vyhodnocování výsledků je tedy velmi obtížné přesně určit, do jaké míry byl tlumočnickův výkon ovlivněn právě jazykovými nedostatky v původním projevu.

V teoretické části této práce se nejprve zaměříme na cizí přízvuk, na to, na jakých úrovních se projevuje a jaké faktory mají vliv na jeho sílu u nerodilých mluvčích. Dále pojednáme o kvalitě tlumočení, o jejích faktorech a taktéž zmíníme výzkumy, které se touto problematikou zabývaly. Na závěr této pasáže si představíme výzkum Dominiky Kodrnjové, provedený v rámci její diplomové práce zpracované na Institutu překladatelství a tlumočnictví Vídeňské univerzity. Tato studie má podobné téma jako tato práce, tedy vliv silného cizího přízvuku řečníka na tlumočnickův výkon. Na závěr teoretické práce pak zmíníme klasifikaci chyb při tlumočení, kterou představil Henri C. Barik.

V empirické části této práce následně představíme metodologii a výsledky výzkumu zaměřeného na již zmíněné téma, tedy na vliv cizího přízvuku tlumočnicka na výkon tlumočnicka při simultánním tlumočení. V rámci výzkumu budeme zkoumat to, zda cizí přízvuk ovlivňuje tlumočnicka negativně a do jaké míry. Následně se zaměříme také na to, zda je kvalita tlumočení

ovlivněna také tempem řeči řečníka. Vlivy těchto dvou faktorů tedy porovnáme a pokusíme se vyhodnotit, který z nich má na výkon tlumočnicka větší vliv.

Na závěr práce se zamyslíme nad tím, jaké další výzkumy by mohly v této oblasti proběhnout a které úhly pohledy by bylo zajímavé v budoucnosti zapojit.

2 Cizí přízvuk

2.1 Definice

Cizí přízvuk se v jazyce vyskytuje u nerodilých mluvčích určitého jazyka. Projevuje se nahrazením prvků daného jazyka prvky jazyka rodného, a to na několika úrovních (Major, 2014).

2.1.1 Jednotlivé segmenty

První úrovní jsou jednotlivé hlásky, které si mluvčí daného jazyka musí osvojit. Musí si také uvědomit rozdíly ve výslovnosti podobných hlásek v rodném a cizím jazyce (místo a způsob produkce zvuku v ústní dutině) (Major, 2014).

2.1.2 Slabiky

Další úrovní, na které se cizí jazyk projevuje, jsou slabiky. Je to dáno tím, že počet slabik v konkrétním slově mohou mluvčí různých jazyků vnímat odlišně. Ve všech jazycích jsou slabiky složeny ze samohlásek a souhlásek, v některých jazycích dále existují slabiky složené pouze ze samohlásek nebo pouze ze souhlásek. Slabika obsahuje tyto podjednotky: preturu (nejčastěji souhláska), základ, což je zbytek souhlásky, který obsahuje nucleus neboli jádro (střed slabiky, nejčastěji samohláska) a kodu (souhláska či klouzavá souhláska). Studenti druhého jazyka většinou upravují jeho strukturu slabiky podle jazyka prvního (Major, 2014).

2.1.3 Prozódie

Do prozódie patří několik kategorií: slovní přízvuk, délka segmentů, tón, intonace, rytmus a tempo (Major, 2014). Ve všech z nich se může projevit cizí přízvuk.

Slovním přízvukem se označuje síla slabiky. Souvisí také s délkou souhlásky a změnou výšky tónu. V některých jazycích je slovní přízvuk pevně stanovený, například ve francouzštině je vždy na poslední slabice (Major, 2014).

Délka segmentů se v jednotlivých jazycích liší. Například v angličtině jsou samohlásky kratší před neznělými souhláskami, a naopak delší před znělými souhláskami. V maďarštině může délka samohlásky ovlivnit význam slova (Major, 2014). Jak víme, stejně je tomu také v češtině.

Tón označuje výšku hlasu a intonace rozdíly ve výšce tónu. Jednotkou tónu je slabika, jednotka intonace může být různá, od slabiky po celou větu. V tónových jazycích jako je čínština může různá výška hlasu ovlivnit význam slova. Intonace se projevuje změnou výšky hlasu, která značí syntaktickou či sémantickou změnu. V jazycích se tak rozlišují například oznamovací věty a tázací věty (Major, 2014).

Jedním z prvků mluveného jazyka, které nám mohou pomoci rozlišit náš rodný jazyk od cizích jazyků, je rytmus a tempo. Jedná se o repetitivní vzorec přízvuku a délky. Jazyky se

dělí do tří typů na základě toho, které prvky jsou nositeli rytmu. Ve španělštině je to například slabika, všechny slabiky jsou téměř stejně dlouhé. Naopak v angličtině jsou přízvučné slabiky mnohem delší než ty nepřízvučné, hlavním nositelem rytmu je tedy přízvuk. Poslední typ tvoří jazyky, kde je nositelem rytmu mora, tedy například japonština. V tomto jazyce mohou mít slabiky různou délku na základě toho, z kolika mor se skládají (Major, 2014).

2.1.4 Globální cizí přízvuk

Na základě poslechu řeči jiné osoby v našem rodném jazyce můžeme určit, zda je daná osoba rodilý mluvčí tohoto jazyka, či nikoliv. Zhodnocení toho, zda člověk zní či nezní jako rodilý mluvčí, a jak silný jeho přízvuk je, se nazývá globální cizí přízvuk. Nerodilý přízvuk se lépe pozná na delších úsecích řeči, proto v některých případech, kdy vyslechneme pouze jediné slovo, můžeme daného řečníka považovat za rodilého mluvčího. V tomto jednom slově se totiž vyskytují pouze určité prozodické prvky, které daný člověk může ovládat. Pokud však začne mluvit dále, je zde větší riziko, že narazí na jevy, které nemá osvojené (Major, 2014).

Měření globálního cizího přízvuku probíhá v kontextu jiných faktorů: věk, ve kterém došlo k osvojení jazyka, postoj k jazyku, srozumitelnost a další, lingvistické faktory, jako je nástup hlasivkového tónu, tempo řeči, kvalita hlasu a artikulační nastavení a další (Major, 2014).

2.2 Faktory zapřičiňující cizí přízvuk v jazyce

2.2.1 Transfer a kontrastivní analýza

K transferu dochází při různých typech učení, nejenom při osvojování druhého jazyka. Pokud se dostaneme do situace, ve které se učíme něco nového, máme tendenci přenášet do ní vzorce, kterým jsme se dříve naučili. Podle teorie Nikolaje Sergejeviče Trubeckého je vnímání cizího jazyka „*filtrováno*“ přes „*síto*“ prvního jazyka“ (Major, 2014: s. 31). To se pak projevuje tím, že se dá právě na základě interference určit, který jazyk je rodným jazykem mluvčího. Tyto převáděné prvky se dají určit pomocí srovnávací analýzy jazyků. Pokud existují fonologické rozdíly mezi dvěma jazyky, dá se předpokládat, že mluvčí si do projevu ve druhém jazyce převede právě ty prvky ze svého rodného jazyka, které jsou odlišné. Uriel Weinreich rozlišuje transfer na úrovni segmentální, fonotaktické a prozodické. Představil sedm druhů transferu.

Prvním typem transferu je zvuková náhrada. Studenti druhého jazyka používají nejbližší ekvivalent ze svého rodného jazyka. Například při vyslovení francouzského [y] používají anglofonní mluvčí [u], zatímco mluvčí brazilské portugalštiny [i] (Major, 2014).

Dalším typem transferu jsou fonologické procesy. Při osvojování druhého jazyka dochází také k transferu alofonických procesů. Například francouzské *il* (on) obsahující čisté

[l] mají anglofonní řečníci tendenci vyslovovat s velarizovaným [t] jako [ɪt], což se rovná výslovnosti anglického slova *eel* (úhoř) (Major, 2014).

Studenti druhého jazyka také mohou v menší míře rozlišovat mezi hláskami. K tomu dochází v případě, kdy druhý jazyk obsahuje odlišnosti, které v prvním jazyce neexistují. Při promluvě v angličtině tak například francouzský mluvčí používá [i] jak pro anglické [i], tak pro anglické [ɪ], a portugalský mluvčí [ɛ] jak pro anglické [ɛ], tak pro anglické [æ] (Major, 2014).

Někdy studenti naopak rozlišují více hlásek. Tento jev nastává v případě, kdy první jazyk obsahuje odlišnosti, které ve druhém jazyce neexistují. Většinou se netýká nerodilého přízvuku, ale vede spíše k odlišné mentální reprezentaci. V angličtině jsou hlásky [d] a [ð] odlišnými fonémy, ve španělštině se však jedná o alofony, protože [d] se po samohláskách mění na [ð]. Pro anglického mluvčího jsou hlásky [d] ve slově *dia* (den) a [ð] ve slově *nada* (nic) různé, španělský mluvčí je však považuje za tutéž hlásku (Major, 2014).

Student druhého jazyka si rozdíl mezi fonologickými systémy dvou jazyků interpretuje vlastním způsobem. Podle teorie distinktivních rysů se na některé rysy pohlíží jako na primární, tedy distinktivní, na jiné jako na sekundární, neboli redundantní. V americké angličtině se kvalita fonémů považuje za distinktivní (například ve slovech *beet* a *bit*), zatímco jejich délka za redundantní. Rodilý mluvčí angličtiny tedy ani neslyší rozdíl v délce fonémů v těchto dvou slovech: [bi:t] a [bit]. V jiných jazycích je však naopak primární délka a kvalita je sekundární. Například v němčině délka fonémů určuje význam slova, slovo *bieten* [bi:tən] znamená nabídnout a slovo *bitten* [bitən] prosit či žádat (Major, 2014).

V řeči studentů cizího jazyka si můžeme dále povšimnout fonotaktických interferencí. Tento jev nastává v případě, kdy v prvním jazyce existují jiná fonotaktická pravidla než v jazyce druhém. Mluvčí španělštiny tak například může vložit samohlásku [e] před anglické slovo *student*, protože ve španělštině neexistují slova začínající na *st-* (Major, 2014).

Dalším typem interference je interference prozodická. Studenti cizího jazyka mají tendenci používat v tomto jazyce prozódii svého rodného jazyka. Francouzští mluvčí tak v angličtině zdůrazňují poslední slabiky slov, a angličtí mluvčí používají anglickou intonaci v čínštině (Major, 2014).

Na základě kontrastivní analýzy klasifikoval William G. Mouldon typy chyb u nerodilých mluvčích: fonemické chyby, fonetické chyby, alofonické chyby a distribuční chyby (fonotaktické). Eugène J. Brière představil model proaktivní interference, založené na zvycích spojených s prvním jazykem. Podněty, které jsou v obou jazycích identické, vedou ke správné výslovnosti, zatímco ty, které jsou odlišné, ústí v problémy při osvojování (Major, 2014).

Původně teoretikové zastávali názor, že na základě kontrastivní analýzy bylo možné předpovědět chyby v nerodilé řeči. Tento náhled byl však později kritizován, protože ne všichni nerodilí mluvčí tyto chyby dělali (například někteří japonští mluvčí neměli problém s odlišením [r] a [l]). Ronald Wardhaugh proto začal rozlišovat silnou a slabou verzi analýzy. Ta silná předpokládala chyby, zatímco ta slabá chyby zpětně vysvětlovala. Analýza však nerozlišovala, u kterých oblastí se předpokládá, že budou náročnější než jiné. I přes různé pokusy nebylo možné na základě analýzy rozlišit složitější a snadnější prvky. Toto se dalo určit pouze pomocí rozboru fonetických detailů. John W. Oller a Seid M. Ziahosseiny představili další verzi kontrastivní analýzy, která brala v potaz stupeň podobnosti prvního a druhého jazyka. Tvrdili, že podobné prvky způsobují mnohem větší problémy než prvky odlišné. Došli tedy k závěru, že by mělo být snazší naučit se jazyk, který se od rodného jazyka liší co nejvíce. Tato teorie se však zaměřuje pouze na individuální prvky, nikoliv na jazyky jako celky. Proto i nadále platí, že portugalský mluvčí se naučí snáze španělštinu než čínštinu (Major, 2014).

Později se však zjistilo, že některé chyby v cizím jazyce nejsou způsobeny převodem. Kontrastivní analýza tak začala být zpochybňována, zejména její domnělá schopnost předpovídat chyby při osvojování cizího jazyka (Major, 2014).

2.2.2 Podobnost a odlišnost jazyků

Teorie o tom, že je těžší naučit se podobné jevy, než ty odlišné, se dále rozvíjela. Ve fonologii se tato hranice mezi podobností a odlišností určuje snáze než například v sémantice, a to pomocí akustických, artikulačních, percepčních a strukturálních popisů (Major, 2014).

Psycholingvistickým důvodem toho, proč je obtížnější naučit se podobný jev, je to, že větší odlišnosti jsou vnímány snadněji než ty menší. Některé lehké nuance totiž student cizího jazyka ani nemusí zachytit (Major, 2014).

Henning Wode tvrdil, že k transferu může dojít pouze tehdy, kdy existuje relevantní prvek, který lze převést. Musí se však jednat o prvek z prvního jazyka, který lze převést na nějaké místo v cizím jazyce, a zároveň student cizího jazyka musí daný prvek v cizím jazyce vnímat jako velmi podobný jinému ze svého rodného jazyka. Dále říkal, že odlišné prvky se tedy student cizího jazyka naučí snadněji než ty podobné, u těch podobných totiž může dojít k tomu, že se je student nenaučí a pouze je bude nahrazovat prvkem ze svého rodného jazyka. I další studie potvrdily tuto teorii (Major, 2014).

James E. Flege se tímto jevem zabýval podrobně a vytvořil teorii, která operuje s pojmem „*ekvivalenční klasifikace*“. Při setkání se s odlišným prvkem v cizím jazyce si student cizího jazyka vytvoří novou fonetickou kategorii, do které tento prvek zařadí. Pokud však pozná prvek podobný prvku ze svého prvního jazyka, považuje jej za ekvivalent (ekvivalenční

klasifikace) a novou fonetickou kategorií tak nevytváří. Toto zařazování prvků je zcela podvědomé (Major, 2014).

2.2.3 Jazykové univerzálie

Do jazykových univerzálií patří také tzv. *univerzální gramatika*, pojem, který zavedl Noam Chomsky. Podle něj se univerzální gramatika skládá z principů a parametrů. Principy označují to, co mají všechny jazyky společné, a parametry jsou pak specifické prvky těchto principů. Principem je například to, že všechny jazyky mají samohlásky a prvky s vlastností slovesa, ale v japonštině a angličtině se samohlásky a slovesa liší. Jazykové univerzálie však zahrnují i další jevy, jako je teorie učitelnosti, příznakovost, reprezentace, pravidla a procesy, omezení a stylistická variabilita. Teorie učitelnosti se vztahuje na případ, kdy si student druhého jazyka osvojí obstruenty v počáteční místo v koncové pozici. Příznakovost se projevuje tehdy, kdy student cizího jazyka přežene výslovnost anglického [r] z důvodu hyperkorektnosti. Reprezentace se objevují v případě, kdy student cizího jazyka, jehož rodný jazyk neobsahuje koncové souhlásky, vyslovuje slovo *league* jako [lix], protože [g] je desonorizované. Teorie pravidel a procesů se aplikuje na případ, kdy student cizího jazyka, jehož rodný jazyk nerozlišuje [b] a [v], bude mít tendenci tyto dvě hlásky rozlišovat lépe při vyjmenovávání jednotlivých slov z podaného seznamu než při spontánní konverzaci. Omezení se projevují v případě, kdy student cizího jazyka, jehož rodný jazyk neobsahuje koncové obstruenty, vysloví jednoslabičná slova obsahující koncové znělé obstruenty jako dvouslabičná slova, zároveň však v dvouslabičných slovech vysloví tytéž obstruenty jako neznělé. Všechny tyto příklady jsou výsledkem jazykových univerzálií, nikoliv transferu vztahujícímu se ke specifickému jazyku.

Některé z výše uvedených jevů se však objevují i při osvojování prvního jazyka u dětí. Nedá se však jednoznačně určit, že student osvojující již druhý jazyk bude mít při výslovnosti téže problémy jako dítě osvojující svůj první, mateřský jazyk. Vše vždy záleží na věku a na stupni vyspělosti. Předpokládá se, že dospělý člověk nemusí dělat téže chyby jako dítě proto, že už jeden jazyk ovládá (Major, 2014).

Příznakovost se týká výskytů různých jevů v jazyce. Existuje mnoho definicí tohoto pojmu, nejpřesnější je definice, která říká, že *x* je příznakovější než *y* v případě, že přítomnost *x* znamená přítomnost *y*, ale nikoliv naopak. Například koncové znělé obstruenty podmiňují znělé obstruenty i v počáteční a koncové pozici, ale nikoliv naopak. Některé definice příznakovosti jsou založené na frekvenci výskytu hlásek v jazycích. V čím menším počtu jazyků je zvuk přítomný, tím je příznakovější. Dále se dá také porovnat frekvence jednotlivých hlásek v poměru k ostatním hláskám. Příznakovost v tomto ohledu tedy znamená nepřirozenost, nepravděpodobnost. Existuje například tendence vyslovovat koncové obstruenty

jako neznělé. Příznakovost se může vztahovat také k jazyku jako celku. Příznakovost hraje roli také při osvojování prvního jazyka u dětí. Ty si nejprve osvojí přední nezaokrouhlené samohlásky, teprve později přední zaokrouhlené samohlásky (Major, 2014).

Fred R. Eckmann vytvořil diferenciální hypotézu příznakovosti, kterou chtěl podpořit přínos kontrastivní analýzy. Potvrdil, že nepříznakové prvky jsou osvojovány dříve než ty příznakové. Tyto poznatky byly později potvrzeny i v dalších výzkumech a studiích jiných teoretiků. Znovu tedy ukázal, že kontrastivní analýza má prediktivní charakter (Major, 2014). Příznakovost a podobnost jazyků byly využívány k predikci náročnosti. Pokud je například zvuk *x* ve druhém jazyce v porovnání s prvním jazykem více podobný a příznakovější než *y*, zvuk *x* bude osvojen až po osvojení *y* nebo pomaleji než *y*. Výzkumy však nedokázaly zjistit, jak by tomu bylo v případě, kdy by jeden zvuk byl sice podobnější, ale méně příznakový (Major, 2014).

2.2.4 Percepce

Studenti se cizímu jazyku učí na základě toho, jak jej vnímají. Při produkci řeči si vytyčují cíl, kterého chtějí dosáhnout. Cíl záleží právě na tom, jak cizí jazyk vnímají (jak silně si uvědomují odlišnosti ve výslovnosti mezi prvním a druhým jazykem). Na základě tohoto se rozlišují čtyři případy. V prvním případě si student uvědomuje, jak hláska zní ve druhém jazyce, a je také schopen ji vyprodukovat. Druhý případ nastane tehdy, kdy student ví, jakou hlásku má použít, ale není schopen ji reprodukovat. Ve třetím případě student neví, jakou hlásku má správně použít, a ani ji není schopen vyprodukovat. Čtvrtý případ nastává tehdy, kdy si student neuvědomuje, jakou hlásku použít, ale i přesto se mu podaří ji reprodukovat (Major, 2014).

Velice významným modelem v této disciplíně je model Jamese E. Flega, který se nazývá *Speech Learning Model* (SML) (model osvojování řeči), který propojuje vnímání a produkci a zahrnuje také faktor podobnosti a odlišnosti. Tento model obsahuje několik hypotéz, z nichž čtyři se vztahují ke vnímání. První hypotézou je to, že odlišnosti mezi hláskami dvou jazyků jsou vnímány spíše na alofonické, než na fonemické úrovni. Druhou hypotézou je to, že pokud je student schopen rozpoznat alespoň některé fonetické rozdíly mezi hláskami obou jazyků, dochází k vytvoření nové fonetické kategorie. Třetí hypotézou je to, že čím větší jsou rozdíly mezi oběma jazyky, tím větší je pravděpodobnost, že je student rozpozná. Čtvrtou hypotézou je to, že schopnost rozdíly rozpoznat se snižuje nepřímo úměrně věku (Major, 2014).

Dalším podobným modelem je model Catherine T. Bestové, nazvaný *Perceptual Assimilation Model* (PAM) (percepční asimilační model). Podle něj se hlásky buď asimilují do kategorie z rodného jazyka, asimilují jako nezařaditelná hláska, a vytvářejí tak novou kategorii, nebo se do řeči neasimilují (a jsou tedy vnímány jako hláska nepatřící k řeči) (Major, 2014).

Dalším faktorem je variabilita. Ta se vyskytuje na všech úrovních jazyka: v lexiku, fonologii, morfologii, syntaxi, sémantice, pragmatice a projevu. Někdy je variabilita svázána s rozdíly mezi jednotlivci, v jiných případech souvisí se sociokulturními proměnnými (Major, 2014).

Faktory ovlivňující fonologii druhého jazyka souvisejí s osobností jednatelce. Patří sem empatie, motivace, identita, ego, sebeúcta, ochota riskovat, úzkost, introverze či extraverze, hudební nadání, nezávislost či závislost. Součástí identity a osobnosti je přízvuk v rodném jazyce. Tyto dva faktory mohou ovlivnit také přízvuk v cizím jazyce a cizí jazyk může pak naopak ovlivnit identitu a osobnost. Tyto rysy jsou pak úzce spojeny se sociálními faktory. Identita a osobnost závisejí na tom, jaký vztah má jedinec ke společnosti, a na tom, do jaké míry si přeje se do společnosti zapojovat. Motivace je důležitým faktorem při studiu cizího jazyka obecně, nejenom v oblasti fonologie. Robert C. Gardner a Wallace E. Lambert rozlišovali integrativní a instrumentální motivaci. Student s integrativní motivací se chce začlenit do společnosti druhého jazyka a být považován za rodilého mluvčího, chce tedy získat znalosti a dovednosti na jeho úrovni. Student s instrumentální motivací se chce cizí jazyk naučit za účelem dosažení určitého cíle, například získání práce nebo složení jazykové zkoušky. Většinový názor je takový, že lepšímu osvojování jazyka napomáhá integrativní motivace, ale některé studie dokázaly, že instrumentální motivace může být stejně silná. Co se týče vlivu typu motivace na výslovnost, některé výzkumy potvrdily, že žádná souvislost neexistuje, jiné naopak prokázaly, že výslovnost je důležitá zejména u integrativní motivace, protože je spojena s danou kulturou. Silná motivace však mnohdy nestačí, svou roli hrají i další faktory, například úzkost či nízké sebevědomí. Výzkum Alexandra-Zeeva Guiory a jeho týmu prokázal, že po požití malé dávky alkoholu se u poloviny subjektů vlivem zvýšeného sebevědomí výslovnost zlepšila (Major, 2014).

Dále sem lze zařadit i sociolingvistické variace. Mezi demografické a sociální rozdíly, které ovlivňují výslovnost, patří geografie, styl, profese, etnicita, věk, sociální třída a gender (Major, 2014).

Dalším faktorem je také styl. Podle mnohých teorií má mluvčí odlišné kompetence v různých řečových stylech. Studie Williama Labova prokázala, že nejsystematičtější vzorce pro výslovnost se objevují u hovorového stylu, zatímco v jiných stylech je více odchylek. Tato teorie není však úplně pravdivá, protože úroveň odchylek závisí také na rozdílnosti v pokročilosti studia u studentů cizího jazyka. Pokud student používá hovorovou řeč, ale plně neovládá spisovný jazyk, bude vykazovat více odchylek ve spisovném jazyce, i přesto, že v hovorové řeči bude jeho výslovnost více konzistentní. Naopak, student, který velmi dobře

ovládá spisovný jazyk, v něm může být stejně konzistentní jako v hovorové řeči. Dále bylo prokázáno, že čím je styl druhého jazyka formálnější, tím menší je převod prvků z jazyka prvního. Je to dáno tím, že u těchto stylů si člověk více uvědomuje formu, a tedy mnohem pečlivěji sleduje svoji řeč, a může se tak vyvarovat převodu prvků ze svého rodného jazyka. Nicméně, pokud v prvním jazyce nedochází k odchylkám v hláskách v různých stylech, výsledkem transferu z prvního jazyka je to, že tatáž hláska je do druhého jazyka převedena bez ohledu na styl. Stále však platí, že čím vyšší je styl, tím se snižuje míra transferu. Rozdíl je tedy v míře, nikoliv v druhu převodu. Pokud v prvním jazyce dochází u určité hlásky k odchylkám v různých stylech, tuto odchylku převede student i do druhého jazyka. Leslie M. Beebová a Allan R. James ve svých výzkumech prokázali, že stylistické odchylky v prvním jazyce vedou k rozdílům v množství nestandardních a standardních forem prvního jazyka ve druhém jazyce. V některých případech byla větší přesnost ve formálním stylu výsledkem nikoliv pečlivější kontroly, ale pozitivního převodu formální varianty prvního jazyka, která odpovídá cílovému zvuku ve druhém jazyce. Richard W. Schmidt při výzkumu výslovnosti anglického [ð] arabskými rodilými mluvčími zjistil, že pokud je formální varianta prvního jazyka nerodilou variantou ve druhém jazyce, ale hovorová varianta prvního jazyka je rodilou variantou ve druhém jazyce, faktory převodu a stylu fungují na základě nepřímé úměry. Čím je prvek formálnější, tím dochází k menšímu transferu, ale čím méně je formální, tím se více blíží prvku z rodného jazyka (Major, 2014).

Allan R. James dále odhalil, že do hry vstupuje také prozódie. U nizozemských mluvčích, kteří se učili anglicky, byly znělé obstruenty příznakovější v koncové pozici, a mluvčí si tak vedli lépe při vyslovování předloženého seznamu slov než při souvislé řeči. Naopak v případě čínských, japonských, korejských a portugalských mluvčích, jejichž jazyky nemají koncové znělé obstruenty, bylo dosaženo lepších výsledků v souvislé řeči než při vyslovování seznamu slov, protože docházelo k odznělení koncových zvuků (Major, 2014).

Výzkumy variability se zaměřovaly také na gender. Ukázaly, že ženy mají tendenci vyslovovat formy hlásek z vyšších stylů, zatímco muži používají spíše hovorové formy (Major, 2014).

2.3 Faktory ovlivňující sílu přízvuku

James Emil Flege a jeho tým provedli výzkum zaměřený na výslovnost v angličtině u italských mluvčích (Flege, 1995). Jeho poznatky pak shrnul Thorsten Piske a vydělil pět faktorů, které ovlivňují sílu přízvuku: věk studenta cizího jazyka, délka jeho pobytu v cizí zemi, gender, motivace a použití jazyka (Piske, 2001).

2.3.1 Věk studenta cizího jazyka

Tímto faktorem se zabývalo velké množství lingvistů. Bylo zjištěno, že v životě člověka existuje jakési kritické období, které má vliv na osvojování jazyka. Jedinci, kteří se studiem cizího jazyka začali před začátkem tohoto období, měli lepší výslovnost než ti, kteří začali až po skončení tohoto období (Piske, 2001). Flege provedl výzkum u imigrantů a jako věk studenta cizího jazyka uvedl věk při příchodu do země. Při studiu pracoval ještě s dalšími údaji – s věkem při prvním kontaktu s jazykem a s věkem při osvojení jazyka. Porovnával dvě skupiny osob – anglické rodilé mluvčí, jejichž věk při příchodu do země byl 0, a italské imigranty. Výzkum ukázal, že hranice přechodu mezi rodilým přízvukem a nerodilým přízvukem se nachází kolem věku 6 let. Dále Flege zjistil, že u studentů, kteří se začnou učit až po dvanáctém roce života, je pravděpodobné, že budou mít cizí přízvuk. Studenti starší 16 let pak již určitě nebudou schopni dosáhnout standardní výslovnosti (Flege, 1995). I přesto, že se předpokládalo, že čím je student cizího jazyka mladší, tím lepší výslovnost blíže ke standardu dosáhne, Michael H. Long zjistil, že studenti v adolescentním i dospělém věku mohou během určitého období dosáhnout lepších výsledků ve výslovnosti než děti, nicméně tato fáze je pouze přechodná (Piske, 2001).

2.3.2 Délka pobytu v cizí zemi

Vědci také zjišťovali, jaký vliv na výslovnost má délka pobytu studenta v zemi, kde se mluví daným cizím jazykem. Některé výzkumy vliv tohoto faktoru potvrdily (např. Purcell a Suter, 1980, Flege a Fletcher, 1992 a Flege, 1995), jiné naopak vyvrátily (Oyama, 1976, Tahtaal, 1981 a Elliott, 1995) (Piske, 2001). Flege zjistil, že délka pobytu má sice malou, ale důležitou roli, a to zejména v nižším věku studentů. Hlavním faktorem však i nadále zůstává věk studenta, v kritickém období však může být podpořen délkou pobytu v cizí zemi, po skončení kritického období však délka pobytu nemůže ovlivňovat přízvuk nezávisle na věku studenta (Flege, 1995). Shigeo Uematsu provedl výzkum s 48 japonskými studenty pobývajícími v USA. Porovnával věk, délku pobytu, cizí přízvuk a výsledky testu TOEFL. Síla cizího přízvuku souvisela s věkem, nikoliv však s délkou pobytu. Výsledky TOEFL naopak souvisely s délkou pobytu, ne však s věkem. Ve svých závěrech Uematsu nastínil, že kritické období může mít vliv pouze na sílu přízvuku, nikoliv na jiné oblasti (Uematsu, 1998).

2.3.3 Gender

I v této oblasti výzkumy ukázaly různé výsledky. James J. Asher a Ramiro García zjistili, že dívky a ženy získaly lepší hodnocení za přízvuk než jejich mužští vrstevníci. Ke stejnému záměru došla ve svém výzkumu i Irene Thompsonová (Piske, 2001). Naopak, výzkumy Flegeho s italskými mluvčími angličtiny v Kanadě ukázaly, že dívky dosáhly lepšího hodnocení než

chlapci pouze ve věkové kategorii do 12 let. Ve věkové kategorii nad 16 let pak byli lepší chlapci (Flege, 1995).

2.3.4 Motivace

Flege, stejně jako Gardner a Lambert (viz výše), rozlišuje motivaci integrativní a instrumentální. Jeho výzkum ukázal, že většina žen zastává ten názor, že při osvojování si výslovnosti cizího jazyka hraje instrumentální motivaci důležitější úlohu než motivace integrativní. Naopak muži považovali oba druhy motivace za stejně důležité (Flege, 1995).

2.3.5 Použití jazyka

Tato kategorie se týká toho, při jakých příležitostech je jazyk používán, například doma, v práci či ve společnosti. Bere se v úvahu využití cizího i prvního jazyka. V jednom ze svých výzkumů Flege zjistil, že používání cizího jazyka ovlivňuje přízvuk z 15 %, a to jak u mužů, tak i u žen (Flege, 1995). Někteří vědci se zabývali také používáním prvního jazyka, a to jako negativním faktorem při studiu cizího jazyka. Hypotézou bylo, že míra používání prvního jazyka a jeho úroveň je nepřímo úměrná síle přízvuku v cizím jazyce. Tuto hypotézu potvrdila i Thompsonová. Ve svém výzkumu se zaměřila na ruské mluvčí s vysokou úrovní rodného jazyka. U všech byl zaznamenán ve druhém jazyce cizí přízvuk (Piske, 2001).

3 Kvalita tlumočení

Kvalita tlumočení se stala předmětem výzkumu až v 80. letech, a to i přesto, že se o ní často mluvilo již dříve v souvislosti s procesem profesionalizace tlumočení. V oblasti konferenčního tlumočení se výzkumy začaly stále častěji zaměřovat na produkt tlumočení, naopak v oblasti komunitního tlumočení se výzkumníci zabývají spíše tlumočnickovými schopnostmi a kvalifikací. Může to být spojeno s tím, že komunitní tlumočení ještě nemá vytyčené sjednocené profesní standardy. I přes toto všechno je kvalita považována za velmi důležitý a velmi obsáhlý koncept, který musí být vyhodnocován na základě různých kritérií a z různých úhlů pohledu (Pöchhacker, 2004).

3.1 Faktory ovlivňující kvalitu tlumočení

3.1.1 Úloha řečníka

Řečnickův projev má velký vliv na výkon tlumočnicka. Řečník si projev většinou připravuje sám odráží se v něm tedy jeho osobnost. Projev se vyznačuje mnoha faktory, které ovlivňují tlumočnickovu práci (Čeňková, 1988).

Jedním z hlavních faktorů je to, zda řečník hovoří svým rodným jazykem, nebo jazykem cizím. U cizího jazyka pak hraje roli míra jeho znalosti. Nedokonalá znalost se projevuje použitím vazeb odvozených z mateřského jazyka, cizím přízvukem a intonací, což může negativně ovlivnit tlumočnickovo porozumění. Pokud řečník používá nesprávné výrazy, tlumočnick je pak může během tlumočení nahradit těmi správnými a zvýšit tak úroveň projevu (Čeňková, 1988).

Řečnickova výslovnost významně ovlivňuje vnímání projevu při poslechu. Pokud se zvuky odlišují od vzorů, které tlumočnick zná, může být pro něj vnímání složitější. Na základě výzkumu Ingrid Kurzové a Elviry Baselové bylo zjištěno, že, pokud řečnickovým rodným jazykem je jeden z pracovních jazyků tlumočnicka, představuje to pro tlumočnicka výhodu. Dalším faktorem je také intonace, tempo a rytmus, které mohou ovlivnit vnímání a porozumění. David Gerver ve svém výzkumu zjistil, že pauzy, důraz a intonace pomáhají tlumočnickovi se v projevu lépe zorientovat (Pöchhacker, 2004).

Dalším významným faktorem jsou vyjadřovací schopnosti řečníka. Kvalita projevu každého řečníka se liší. Někteří například nesprávně či nedostatečně artikulují, nemluví dostatečně nahlas či mluví nesrozumitelně. Jiní mluví velmi rychle či mají například problém s dodržáním jasné struktury projevu. Všechny tyto nedostatky silně ovlivňují tlumočnickovo vnímání projevu a jeho výkon (Čeňková, 1988).

Kvalitu tlumočení ovlivňuje také typ realizace výchozího textu. Může se jednat buď o produktivní, nebo o pasivní formu řeči. Produktivní projev je projev, který si řečník předem

písemně nepřipravil, ani se ho nenaučil z paměti. Pasivní projev je naopak projev, který si řečník předem připravil, a buď ho tedy čte nebo přednáší z paměti. Čtený text je pro tlumočení vždy obtížnější, protože se svou strukturou liší od projevu mluveného. Pokud řečník čte připravený projev, často má tendenci mluvit rychle, monotónně a nepřirozeně. Tlumočnick se vlivem všech těchto faktorů v projevu hůře orientuje (Čeňková, 1988).

Další významnou vlastností řečnickova projevu, který má vliv na výkon tlumočnicka, je intonace. Intonace je jedním z nejdůležitějších zvukových prostředků. Slouží k oddělování hlavních významových opěrných bodů, signalizuje konec segmentu a modální odstín výpovědi. Pokud řečník používá správnou, přirozenou intonaci, tlumočnick se v projevu dobře orientuje. Přirozená intonace se častěji používá u spontánních projevů, u těch připravených již méně často. Při čtení má řečník tendenci nezdůrazňovat opěrné významové body a nedodržuje pravidla intonace. To pak velmi negativně ovlivňuje tlumočnickovu schopnost projevu porozumět. (Čeňková, 1988).

Dalším významným prvkem segmentace projevu je pauza. Na základě své úlohy se pauzy dělí na fyziologické (dechové) a funkční. V kategorii funkčních pauz dále rozlišujeme pauzy logické, které se váží na významovou a gramatickou stavbu, a pauzy emfatické neboli emocionální, pomocí nichž řečník vyjadřuje svůj postoj k řečenému. Další možné dělení pauz je na asémantické a sémantické. Mezi asémantické pauzy patří pauzy konstitutivní, situační, individuální a fyziologické. Situační pauzu používá řečník v případě, že chce projev zpomalit a usnadnit tak příjemci vnímání. Asémantické pauzy se dělí na pauzy intelektuální (logické) a emocionální (psychologické). K psychologickým pauzám patří dále významové pauzy, které mají posluchače upozornit na důležitý segment. Dále se rozlišují hezitační pauzy, které mohou být způsobeny například nedostatečnou znalostí cizího jazyka, nepřipraveností projevu a dalšími faktory. V průběhu projevu dochází k pravidelnému střídání plynulých úseků s úseky relativního váhání, což utváří jistý rytmický model. Hezitační pauzy by neměly být příliš dlouhé. Pokud řečník váhá příliš dlouho, zhoršuje to tlumočnickovu schopnost vnímání a porozumění (Čeňková, 1988).

Významným faktorem je také tempo řečnickova projevu. To je spojeno s intonací a pauzami. Tento faktor má velký vliv na tlumočnickův výkon při simultánním tlumočení. Aby výkon mohl být adekvátní, je nutné, aby řečník nehovořil ani příliš rychle, ani příliš pomalu. Pokud je řečnickovo tempo příliš pomalé, tlumočnick má možnost převést veškerý obsah sdělení, nicméně je v tomto případě pro něj obtížnější sledovat logickou návaznost myšlenek a dochází k velké zátěži krátkodobé paměti. Pokud tlumočnick mluví naopak příliš rychle, tlumočnick může nabrat velké zpoždění za řečníkem, a ztratit tak orientaci v projevu. Důsledkem toho je

zkracování výpovědi a vynechávání některých informací. Ideální tempo řečnickova projevu se původně uvádělo v počtu slov za minutu, nicméně nebylo upřesněno, pro jaký jazyk je tento údaj platný. Za tímto účelem se tedy začal používat počet slabik. Aby mohl tlumočnický výkon dobrý výkon, tempo by nemělo překročit 300 slabik za minutu. Je však také třeba brát v úvahu to, že počet slabik se může směrem do cílového jazyka navyšovat. Proto se měří také absolutní rychlost produkce řeči u tlumočnicka. Jedná se o čas, který je třeba na vyslovení jedné slabiky. Tato rychlost je u tlumočnicka vyšší než u řečnicka (Čeňková, 1988).

Významným faktorem jsou také motorické prostředky. Do této kategorie se řadí zejména gesta a mimika. Zvukové a motorické prostředky se používají proto, aby dodaly řeči výraznost a dosáhly tak mnohem většího účinku na posluchače. Při simultánním tlumočení však tlumočnick sedí v kabině a nemůže gesta opakovat (posluchač na něj nevidí), nicméně příjemce může přímo sledovat řečnicka a gesta a mimiku tak vnímat (Čeňková, 1988).

Autorka dále hovoří také o významné úloze tlumočnicka a příjemce, my však poslední jmenovaný faktor vynecháme, protože není relevantní pro náš výzkum. Co se týče tlumočnicka, zmínila bych pouze to, že pro dosažení kvalitního výkonu v tlumočení je vhodné absolvování studia příslušného oboru (Čeňková, 1988). O vzdělání tlumočnic, které se zúčastnily výzkumu, který je předmětem této práce, se zmíním v empirické části.

3.2 Dosavadní výzkumy v oblasti kvality tlumočení

První významný výzkum v této oblasti provedla Hildegund Bühlerová v roce 1986. Členům Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků předložila dotazník, ve kterém uvedla 16 kritérií hodnocení kvality tlumočení, které měli tlumočnicki ohodnotit na škále vysoce důležitý – důležitý – méně důležitý – nedůležitý podle toho, jakou míru důležitosti jim přisuzovali. Výzkumu se zúčastnilo celkem 47 respondentů. Jednotlivá kritéria se týkala jak přímo osobnosti tlumočnicka (například důkladná příprava, výdrž, vyrovnanost či příjemný vzhled), tak i jeho výkonu (rodilý přízvuk, příjemný hlas, plynulost projevu, logická návaznost, smyslová soudržnost, úplnost, správná gramatika, použití správné terminologie či přiměřený styl). Výsledky výzkumu ukázaly, že většina těchto kritérií je považována za důležitá, Bühlerová z toho tedy vyvodila, že očekávání samotných konferenčních tlumočnicků spojená s tlumočnickým výkonem se shodují s potřebami klientů (Pöchhacker, 2004). Tato práce položila základy kritérií, která se používají právě při hodnocení kvality tlumočení (Collados Aís, 2007).

Na tento výzkum dále navázala Ingrid Kurzová, která připravila podobný dotazník, do kterého zahrнула prvních osm kritérií Bühlerové týkajících se tlumočnického výkonu. Studie se však tentokrát namísto tlumočnicků zúčastnili delegáti zdravotnické konference. Podobných

výsledků jako její předchůdkyně však dosáhla pouze u kritérií smyslové soudržnosti, logické návaznosti a použití správné terminologie. Ostatním kritériím nepřisuzovali účastníci výzkumu tak vysokou důležitost (Pöchhacker, 2004).

Kurzová dále připravila dva další výzkumy s použitím stejné metodologie, tedy dotazníkového šetření. I tyto výzkumy byly zaměřeny na účastníky konferencí. V prvním případě byli respondenty inženýři, v druhém diplomaté. Slovní hodnocení převedla Kurzová na číselné hodnoty a výsledky ukázaly, že průměrná hodnocení příjemců byla vždy nižší než u tlumočnicků ve výzkumu Bühlerové. Výzkum přinesl také poznatek o tom, že očekávání jednotlivých účastníků záleží na jejich profesi. Stejný výsledek poté potvrdil výzkum Kurzové a Franze Pöchhackera z roku 1995, který ukázal, že příjemce klade vyšší důraz na kritérium příjemného hlasu, rodného přízvuku a plynulosti projevu než na úplnost převodu (Pöchhacker, 2004).

Další podobný výzkum provedl v roce 1996 Peter Moser. Namísto dotazníkového šetření požádal účastníky o rozhovor. Celkem provedl 201 rozhovor s 94 tlumočnickými na 84 různých setkáních. Výsledky jeho výzkumu ukázaly, že za nejdůležitější faktor kvality tlumočení tlumočníci považují věrnost převodu, dále obsah, souběžnost, řečnické schopnosti a kvalitu hlasu. Dalším přínosem tohoto výzkumu bylo zjištění, že očekávání se liší na základě typu akce (velká, či malá, obecné, či odborné téma), věku, genderu a předchozích zkušeností se simultánním tlumočením (Pöchhacker, 2004).

Barbara Moser-Mercerová zmiňuje, že kvalitu nelze měřit přímo, je tedy třeba zaměřit se na jednotlivé složky, které lze snadněji uchopit (Moser-Mercer, 2008). Proběhlo tedy velké množství výzkumů, které se snažily různým způsobem kvalitu vyčíslit, a to zejména pomocí srovnání výchozího projevu a tlumočnickova převodu. Jednalo se tedy o intertextový náhled na kvalitu tlumočení. Jak však zmínil Donovan-Cagigos, věrnost převodu nelze vyčíslit, protože se vždy vztahuje ke konkrétní komunikační situaci (Pöchhacker, 2004).

Dalším způsobem, jak získat výsledky týkající se kvality tlumočení, bylo zeptat se na názor přímo příjemců tlumočnických převodů. Daniel Gile v roce 1990 provedl výzkum, během něhož požádal 23 účastníků zdravotnické konference, kde probíhalo tlumočení mezi angličtinou a francouzštinou, aby ohodnotili vyslechnuté tlumočnické výkony na základě kritérií celkové kvality, kvality jazykového výstupu, užití terminologie, věrnosti a kvality hlasu a přednesu. Celkové hodnocení kvality bylo podobné u všech respondentů (kladné), lišilo se však v jednotlivých jazykových skupinách. Ukázalo se, že francouzští posluchači byli k výkonu více kritičtí (Pöchhacker, 2004).

V některých výzkumech se navzájem doplňovaly různé přístupy. Například Anna-Riitta Vuorikoski provedla v roce 2003 výzkum zaměřený na kvalitu simultánního tlumočení mezi angličtinou a finštinou během pěti seminářů. Autorka nejprve 177 účastníkům před akcí předložila dotazník zaměřený na očekávání spojená s kvalitou tlumočení a po skončení akce provedla telefonické rozhovory, ve kterých se ptala na hodnocení jednotlivých tlumočnických výkonů. Výsledky ukázaly, že respondenti ohodnotili tlumočení jako koherentní a srozumitelné, rozcházel se však v názoru na plynulost projevu a tempo řeči (Pöchhacker, 2004).

Mnoho autorů však poukázalo na to, že vyhodnocení očekávání klientů spojených s tlumočnickým výkonem je problematické. Bühlerová zmiňuje, že jejich očekávání „*jsou často nerealistická*“ (Pöchhacker, 2004: s. 156), Pöchhacker navrhuje, aby se výzkumy namísto na „*ideální kvalitu*“ zaměřovaly na „*kvalitu za daných okolností*“ (Pöchhacker, 2004: s. 156) a Moser-Mercerová uvádí, že „*kvalitu bude vždy nutné vyhodnocovat s ohledem na pracovní podmínky, které panují v konkrétní situaci, která je předmětem výzkumu*“ (Pöchhacker, 2004: s. 156).

Další možností bylo zkoumání určitých prvků výkonu na základě očekávání a následného ohodnocení při řízeném experimentu. Takový výzkum provedla Collados Aís. Zúčastnilo se jej 42 posluchačů a 15 profesionálních tlumočnicků. Posluchači nejprve sdělili svá očekávání týkající se tlumočení a následně měli za úkol hodnotit tlumočnické výkony, při kterých tlumočníci hovořili buď monotónně či naopak velmi živě, nebo se dopouštěli či nedopouštěli faktických chyb. Výsledky ukázaly, že posluchači, kteří před experimentem uvedli, že prvky přednesu nejsou pro kvalitu tlumočnického výkonu příliš důležité, naopak nezhodnotili kladně monotónní přednes. Dále se ukázalo, že posluchači nehodnotili záporně chyby v projevech s příjemnou intonací, což vypovídá o tom, že přestože příjemci považují věrnost za velmi důležitý faktor kvality tlumočení, nedokáží ji správně ohodnotit a oceňují spíše plynulost a živý přednes (Pöchhacker, 2004).

Podobně přistoupila ke svému výzkumu i Giuliana Garzoneová, která se 16 příjemců nejprve zeptala na jejich očekávání od tlumočnického výkonu za použití čtyřech kritérií převzatých z výzkumu Bühlerové z roku 1986. Následně je požádala o ohodnocení tlumočnických výkonů, z nichž některé obsahovaly mnoho hezitačních pauz a vyznačovaly se nekonzistentní prozodií. I v tomto případě měl chybný přednes negativní vliv na ohodnocení kvality, a to i na ohodnocení kritérií věrnosti a koherence (Pöchhacker, 2004).

Dalším podobným výzkumem byl výzkum Andrewa Cheunga, který požádal 120 studentů o ohodnocení kvality tlumočnického výkonu do mandarínské čínštiny a kantonštiny u

tlumočnicků s a bez cizího přízvuku. Posluchači negativněji ohodnotili výkony tlumočnicků-nerodilých mluvčích, a to zejména u kritérií srozumitelnosti, tempa, úplnosti, interferencí, plynulosti a koherence (Pöchhacker, 2004).

Tyto výzkumy tedy ukázaly, že ke zkoumání kvality tlumočení je nutné přistupovat pomocí různých metod a zaměřit se spíše na případové studie (Pöchhacker, 2004).

3.3 Výzkumy z oblasti kvality zaměřené na kritéria správnosti a úplnosti převodu

V této části se podrobněji zaměříme na kritéria správnosti a úplnosti převodu, která jsou nejrelevantnější pro náš výzkum. Podíváme se tedy podrobněji na to, jak důležitá jsou tato kritéria pro hodnocení kvality tlumočnického výkonu, a to v přehledu výsledků nejrůznějších výzkumů.

Bühlerová ve svém výzkumu z roku 1986 nazývá kritérium správnosti převodu „významovou soudržností s původní zprávou“ (Collados Aís, 2007: s. 95). Výsledky její práce ukázaly, že 96 % respondentů považuje toto kritérium za vysoce důležité pro zhodnocení kvality tlumočení. Jen dva účastníci jej vyhodnotili pouze jako důležité. Bühlerová si tuto odchylku vysvětlila možným nepochopením zadání. Kritérium úplnosti převodu se pak nachází na čtvrtém místě žebříčku důležitosti (Collados Aís, 2007).

Ve výzkumu Ingrid Kurzové z roku 1989 bylo kritérium správnosti převodu také vyhodnoceno jako nejdůležitější při určování kvality tlumočení. Celkem 81 % respondentů jej označilo za velmi důležité. Tento výsledek byl potvrzen následným výzkumem téže autorky z roku 1993, kde získal při přepočtu míru důležitosti 3,69 ze čtyř. Úplnost převodu se pak nacházela na pátém místě žebříčku (Collados Aís, 2007).

Daniel Gile ve svém výzkumu z roku 1990 používá pro kritérium správnosti převodu termín „*fidélité*“ (věrnost) (Collados Aís, 2007: s. 96). Výzkumu se v tomto případě zúčastnilo 5 anglofonních a 18 frankofonních delegátů. Vyšší důležitost tomuto kritériu dali anglofonní delegáti, míra důležitosti byla 5 z pěti. U frankofonních posluchačů byl výsledek nižší, 3,88 (Collados Aís, 2007).

Andrzej Kopczyński provedl podobný výzkum v roce 1994. Mezi kritéria zařadil „převod obecného obsahu původního projevu“ a „převod detailního obsahu původního projevu“ (Collados Aís, 2007, s. 96), lze se tedy domnívat, že první pojem odpovídá správnosti převodu a druhý úplnosti převodu. Výsledky tohoto výzkumu ukázaly, že za nejdůležitější kritérium je považován převod detailního obsahu původního projevu (Collados Aís, 2007).

Moser ve svém výzkumu z roku 1995 používá výraz „*faithfulness*“ (věrnost) (Collados Aís, 2007: s. 96). Tento výzkum se zaměřoval na různé typy setkání, při kterých se využívalo simultánní tlumočení. Autor předpokládal, že posluchači na odborných setkáních upřednostní

více doslovné tlumočení. Tato hypotéza se však nepotvrdila, 20 % účastníků setkání s obecným tématem řadí doslovný převod nad jeho věrnost, u účastníků schůzek s odborným tématem je to pouze 14 % na velkých akcích a 16 % na malých (Collados Aís, 2007).

Výzkum Kurzové a Pöchhackerera z roku 1995, zaměřený na posluchače rakouské a německé televize, ukázal, že míra důležitosti je jednotlivým kritériím přisuzována v závislosti na jednotlivých příjemcích a na konkrétní situaci. Tato studie potvrdila, že nejdůležitějším kritériem kvality tlumočení je správný převod původního sdělení, úplnost převodu se pak nachází na nižším stupni žebříčku (Collados Aís, 2007).

Daniel Gile si chtěl v rámci výzkumu z roku 1995 ověřit, zda je hodnocení kvality tlumočení ze strany příjemců subjektivní. Výsledky ukázaly, že posluchači nebyli schopni zachytit významové chyby, a to ani v případě, kdy znali oba jazyky, mezi kterými se tlumočilo, a měli k dispozici transkripci obou projevů a poslouchali nejprve originální projev a následně jeho konsekutivní tlumočení (Collados Aís, 2007).

Výsledky výzkumu Daniela Gila potvrdila i Collados Aís ve svém výzkumu z roku 1998, který ukázal, že při popisu očekávání přisuzují posluchači vyšší důležitost kritériu obsahu než formy, což však neodpovídá následnému hodnocení (Collados Aís, 2007).

Pradas Macíasová se ve svém výzkumu z roku 2003 zaměřila na vliv pauz na plynulost tlumočení v kontextu kvality tlumočnického výzkumu. I v této studii posluchači vyhodnotili jako nejdůležitější kritérium správný převod originálního projevu (Collados Aís, 2007).

Giuliana Garzoneová provedla v roce 2003 studii sestávající ze dvou fází. V první fázi vyplnilo 16 osob, které neměly žádné předchozí zkušenosti s poslechem simultánního tlumočení, krátký dotazník, obsahující čtyři otázky převzaté z dotazníku Ingrid Kurzové, z nichž dvě odkazovaly na obsah převodu a zbylé dvě na formu projevu. Garzoneová použila pro správný převod původního sdělení výraz „*věrnost původnímu sdělení*“ (Collados Aís, 2007, s. 97). I výsledky tohoto výzkumu ukázaly, že očekávání posluchačů se liší od následného zhodnocení výkonu. V hodnocení obsahu projevu se totiž odráží forma projevu (Collados Aís, 2007).

3.4 Výzkum Dominiky Kodrnjové zaměřený na vliv nerodilého přízvuku v angličtině na tlumočnický výkon studentů tlumočnictví

3.4.1 Teoretický základ studie

V této části představím výzkum Dominiky Kodrnjové, který provedla v rámci své diplomové práce při studiu na Vídeňské univerzitě za dozoru Ingrid Kurzové. Tato studie je shrnuta právě druhou jmenovanou v příspěvku s názvem *The impact of non-native English on students' interpreting performance*. V této studii se autorka odrazila od modelu úsilí Daniela Gila a

snažila se dokázat hypotézu, že pokud má řečník silný cizí přízvuk, tlumočnick potřebuje mít k dispozici větší pracovní kapacitu (Kurz, 2008).

Podle Gilova modelu může být simultánní tlumočení vnímáno jako proces sestávající ze tří úsilí: úsilí poslechu a analýzy, úsilí produkce textu a úsilí krátkodobé paměti, ke kterým se dále přidává ještě úsilí koordinace, které řídí všechna ostatní úsilí. V každém okamžiku vyžaduje každé úsilí určitou pracovní kapacitu. Aby bylo dosaženo vysoké kvality tlumočení, celková vyžadovaná kapacita nesmí překročit kapacitu, kterou má tlumočnick právě k dispozici. Nejnáročnějším úsilím se zdá být úsilí poslechu a analýzy. Pokud tlumočnick dobře porozumí úseku řeči, zbývá mu pak více kapacity na ostatní úsilí. Pokud je však úsilí poslechu a analýzy ovlivněno prvky obsahujícími fonetické, lexikální či syntaktické chyby, nezbývá již mnoho kapacity na ostatní složky. Dokonce i zkušení tlumočnick mají s produkcí koherentního textu za takových okolností problém. Studenti a začínající tlumočnick si s těmito situacemi někdy vůbec neporadí (Kurz, 2008).

Tlumočnickův výkon ovlivňuje velké množství faktorů, z nichž mezi nejvýznamnější patří osobnost řečníka a charakter jeho projevu. Důležitým rysem řečnickova projevu je výslovnost. Čím více se odlišuje od toho, na co je tlumočnick zvyklý, tím obtížnější je pro tlumočnicka první fáze tlumočení, tedy porozumění. Podle Gila představuje silný cizí přízvuk pro tlumočnicka vyšší kognitivní zátěž a navyšuje požadavky na pracovní kapacitu ze strany úsilí poslechu a analýzy (Kurz, 2008, s. 183 – 184). Konkrétně Gila říká: „*Chybná výslovnost nerodilého mluvčího nutí tlumočnicka věnovat velké množství pracovní kapacity úsilí poslechu a analýzy, a tím dochází ke zpomalení produkce. Ta následně přetěžuje úsilí paměti a vede ke ztrátě informací z paměti. Také může dojít k tomu, že paměť sice není přetížena, ale je ztížena produkce, protože tlumočnick musí zrychlit, aby dostihl řečníka, což vede ke snížení kvality výstupu či snížení množství pracovní kapacity dostupné pro úsilí poslechu a analýzy a následné vypuštění následujícího segmentu.*“ (Kurz, 2008: s. 184).

Výzkumy zaměřené na stres u tlumočnicků ukázaly, že velký počet konferenčních tlumočnicků považuje neznámý cizí přízvuk za stresový faktor. Studie Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků ukázala, že se jedná o čtvrtý největší faktor stresu za tempem projevu, čteném projevu a neodpovídajícím technickém vybavení. Pouze malé množství studií se však zaměřilo na vliv silného cizího přízvuku na tlumočnickův výkon. První taková studie se konala na Vídeňské univerzitě mezi lety 2001 a 2002. Elvira Baselová zkoumala, zda tlumočnicki, kteří znají rodný jazyk nerodilého mluvčího angličtiny, který si v tomto jazyce připraví prezentaci, převedou informace lépe než tlumočnicki, kteří tento jazyk neznají. Podobný

výzkum provedl Andrea Mazzetti v Terstu. Výsledky obou studií ukázaly, že projev nerodilého mluvčí angličtiny převedou lépe tlumočníci, kteří znají jeho rodný jazyk (Kurz, 2008).

3.4.2 Materiál použitý při výzkumu

Autorka použila audionahrávky dvou verzí anglického textu. Jeden z nich byl přečten anglickým rodilým mluvčím, druhý nerodilým mluvčím tohoto jazyka. Rodný jazyk druhého mluvčího nebyl známý (Kurz, 2008).

3.4.3 Subjekty výzkumu

Do studie se zapojilo deset studentů oboru tlumočení na Institutu překladatelství a tlumočnictví Vídeňské univerzity, kteří před výzkumem absolvovali dva semestry výuky simultánního tlumočení a také navštěvovali pokročilý kurz simultánního tlumočení z angličtiny do němčiny (Kurz, 2008).

3.4.4 Cíl výzkumu

Autorka si dala za cíl zhodnotit vliv přednesu anglického textu nerodilým mluvčím se silným cizím přízvukem na tlumočnický výkon studentů. Předpokládala, že vlivem vyšších mentálních nároků na poslech a analýzu projevu dojde k vyšší ztrátě informací při převodu projevu nerodilého mluvčího. Dalším cílem bylo zjistit, jak tlumočníci subjektivně vnímali obtížnosti spojené s převodem tohoto projevu. Nahrávky rodilého a nerodilého mluvčího se lišily pouze ve výslovnosti, nebyly zde tedy odchylky od syntaxe, ani v lexiku. Autorka předpokládala, že i přesto budou mít studenti při tlumočení problémy, protože zatím nejsou profesionálními tlumočníky (Kurz, 2008).

3.4.5 Metoda výzkumu

Autorka rozdělila tlumočníky do dvou skupin po pěti na základě jejich výkonu a následně jim postupně pustila obě nahrávky. První skupina tlumočila nejprve rodilého mluvčího a následně nerodilého mluvčího, druhá pak nejprve nerodilého mluvčího a vzápětí rodilého mluvčího. Tlumočníci byli informováni o tom, že budou tlumočit pětiminutový text a také předem znali téma projevu. Dále obdrželi informaci o tom, že v polovině projevu dojde k výměně řečníka. Cíl výzkumu jim nebyl známý. Výzkum probíhal v učebně Institutu překladatelství a tlumočnictví na Vídeňské univerzitě, která je vybavena tlumočnickými kabinami. Tlumočnické výkony byly nahrány a následně přepsány. Po přetlumočení projevů vyplnili účastníci dotazník, v rámci kterého měli ohodnotit řečníky v kategoriích terminologie, tempa, přízvuku a výslovnosti. K prvním třem kategoriím měli pro každého řečníka udělit hodnotu od 1 do 5 (1 = jednoduché, 2 = docela jednoduché, 3 = zvládnutelné, 4 = obtížné, 5 = velmi obtížné) na základě jejich subjektivního vnímání míry obtížnosti. V následném rozhovoru se autorka účastníků

ptala na jejich dojem z výkonu a na to, jak se vyrovnávali s problémy během tlumočení nerodilého mluvčího (Kurz, 2008).

3.4.6 Vyhodnocení tlumočnického výkonu studentů

Autorka nejprve rozdělila výchozí projev/text na propozice, tedy na jednotlivé věty. První část textu obsahovala 14 vět, druhá 15 vět. Přepisy tlumočení byly následně srovnány s odpovídajícími pasážemi a ohodnoceny na základě následujících kritérií: chybný význam, opačný význam, vynechání informace, významový posun (Kurz, 2008).

Během první části projevu tlumočili všichni tlumočníci dohromady 70 vět. První skupina tlumočnicků při tlumočení rodilého mluvčího dosáhla úspěšného převodu 63,4 % vět, což odpovídá přibližně 36% ztrátě informací. Jednalo se o skupinu, která jako první tlumočila právě rodilého mluvčího. Druhá skupina, která jako první tlumočila nerodilého mluvčího, naopak dosáhla 70% ztráty informací (Kurz, 2008).

Ve druhé části projevu bylo přetlumočeno celkem 75 vět. U první skupiny zaznamenala autorka ztrátu přibližně 60 % informací, u druhé pak pouze 36 % (Kurz, 2008).

Výsledky tedy ukázaly, že všichni tlumočníci si vedli lépe při převodu projevu rodilého mluvčího. Zajímavé je to, že studenti, kteří tlumočili nejprve rodilého mluvčího a následně nerodilého mluvčího, dokázali u druhého jmenovaného správně převést vyšší počet vět než druhá skupina (Kurz, 2008).

Autorka se také zaměřila na to, kolik vět bylo převedeno chybně většinou účastníků (tedy minimálně čtyřmi z každé skupiny). V projevu rodilého mluvčího to byly pouze tři věty, u nerodilého dvanáct (Kurz, 2008).

3.4.7 Vyhodnocení dat z dotazníků

Terminologii vyhodnotily v dotazníku obě skupiny u rodilého mluvčího jako docela jednoduchou, u nerodilého mluvčího pak jako zvládnutelnou (Kurz, 2008).

Stejná míra obtížnosti byla přidělena oběma řečníkům i u kritéria tempa projevu. Nerodilý mluvčí měl v první části projevu o tři slabiky za minutu pomalejší tempo než rodilý mluvčí, ve druhé části naopak o devět slabik za minutu rychlejší. Výsledky tedy ukázaly, že cizí přízvuk má negativní vliv na výkon studentů, a to i v případě nižšího tempa řeči. Tento faktor se však projeví na subjektivním vnímání projevu u tlumočnicků (Kurz, 2008).

Co se týče výslovnosti, autorka se tlumočnicků ptala pouze na to, zda pro ně u každého z řečníků představovala problém, či nikoliv. Obě skupiny se shodly na tom, že projev rodilého mluvčího jim v tomto ohledu nedělal obtíže, naopak u nerodilého mluvčího považovali výslovnost za velmi obtížnou. Všichni potvrdili, že jim cizí přízvuk znesnadňoval tlumočení (Kurz, 2008).

3.4.8 Vyhodnocení dat z rozhovorů

Většina tlumočnicků uvedla, že je přízvuk nerodilého mluvčího zaskočil a měli problémy s porozuměním. Na otázku, jak se s tímto problémem vypořádali a jakou zvolili strategii, tlumočníci odpověděli, že se snažili například zachytit jednotlivá slova a porozumět jim, udržet si delší či kratší odstup od řečníka, kondenzovat projev a sumarizovat informace (Kurz, 2008).

Výzkum tedy potvrdil hypotézu, že cizí přízvuk vedl ke ztrátám vyššího počtu informací než při tlumočení rodilého mluvčího. Studenti museli využít velké množství pracovní kapacity na poslech a analýzu, takže jim jí následně příliš nezbývalo na produkci řeči. Na základě výsledků výzkumu autorka navrhuje, aby se studenti tlumočení (v tomto případě z anglického jazyka) během studia seznamovali s různou škálou cizích přízvuků v tomto jazyce (Kurz, 2008).

3.5 Barikova klasifikace odchylek mezi originálním projevem a jeho převodem

Na závěr teoretické části této práce zmíníme klasifikaci chyb při převodu, kterou představil v sedmdesátých letech Henri C. Barik. Tyto chyby se vztahují přímo k simultánnímu tlumočení. Touto klasifikací se budu následně částečně inspirovat v empirické části.

Barik rozdělil odchylky mezi převodem a originálním projevem do tří kategorií: vynechání informace, přidání informace a substituce: „*Tlumočnickova verze může vycházet z originálu třemi způsoby: tlumočnick vynechá informaci řečenou mluvčím, přidá do svého projevu nějakou informaci, nebo informaci něčím nahradí (substituuje), a neřekne tak totéž co řečník. Pokud vlivem substituce dojde k velké odchylce od originálu, můžeme mluvit o chybě při převodu.*“ (Riccardi, 2003: s. 232).

Barik rozlišuje čtyři druhy vynechání informace na základě jejich závažnosti. Nejméně závažným případem je vynechání termínu či syntagmy s minimální ztrátou významu (*skipping omission*). Dalším druhem je vynechání informace v důsledku neporozumění tlumočnickem, což má za následek narušení koherence textu (*comprehension omission*). K vynechání informace může taktéž dojít vlivem velkého časového odstupu tlumočnicka za řečníkem (*delay omission*). Nejzávažnějším typem vynechání informace je pak *compounding omission*, při které dojde ke kompresi dvou či více vět, nicméně významové jednotky zůstávají zachovány (Riccardi, 2003).

I v případě přidání informace rozlišuje Barik čtyři typy. Prvním je přidání přívlastku za účelem zdůraznění informace (*qualifier addition*), dalším je přidání informace za účelem jejího rozvedení (*elaboration addition*), třetím pak přidání informace, která změní vztah mezi větami (*relationship addition*). Posledním druhem je pak *closure addition*, což je přidání informace sloužící k napravení vynechání informace či chyby (Riccardi, 2003).

V kategorii substitucí a chyb v převodu rozlišuje Barik pět typů. Jedná se o *mild semantic error* a *gross semantic error*. Autor tyto chyby spojuje se situací, kdy tlumočnick zachytí jiné slovo či sdělení, než které doopravdy vysloví řečník. Substitute pak Barik dělí podle závažnosti na *mild phrasing change*, *substantial phrasing change* a *gross phrasing change*. (Riccardi, 2003).

4 Empirická část

4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Tento výzkum se zaměřuje na tlumočnický výkon při simultánním tlumočení projevů nerodilých mluvčích z francouzštiny do češtiny. Jeho cílem je zjistit, zda a do jaké míry cizí přízvuk řečníka ovlivňuje kvalitu tlumočení, a to v porovnání s výkonem při tlumočení projevu rodilého mluvčího. Jak bylo řečeno v teoretické části, výkon tlumočnicka je ovlivněn mnoha faktory, mezi jinými také právě charakteristikou výchozího projevu a jeho jazykovou podobou. Mezi jeden z důležitých faktorů patří právě řečnickova úroveň znalosti jazyka. Tato práce se zaměřuje na fonetické aspekty projevu, tedy odchylky od výslovnostní normy v jazyce. Na výkon tlumočnicka má samozřejmě vliv velký počet dalších faktorů, my se však v této práci zaměříme pouze na sílu cizího přízvuku a vezmeme v potaz také tempo projevu řečníků, které hraje taktéž důležitou roli. Pro náš výzkum je tento faktor relevantní, protože řečníci zahrnutí do tohoto výzkumu nemají mnoho zkušeností s přednesem projevů, které mají být přetlumočeny, tento aspekt tedy může mít na kvalitu tlumočení také velký vliv.

Jedním ze závěrů této práce by mělo tedy být také zjištění, zda má síla cizího přízvuku větší, menší či stejný vliv na výkon tlumočnicka jako tempo projevu. Kvalita tlumočení bude zhodnocena přímo autorkou této práce na základě vlastních předem určených parametrů, do výzkumu nebyli zahrnuti příjemci/posluchači, nebude tedy brán v potaz externí, tedy laický a autentický názor.

Autorka si pokládá následující otázky, které by měl výzkum představený v této práci zodpovědět:

- 1) Jakým způsobem a do jaké míry ovlivňuje síla cizího přízvuku v projevu nerodilých mluvčích kvalitu výkonu tlumočnicka při simultánním tlumočení?
- 2) Pokud vezmeme v potaz, že řečníky jsou neprofesionální řečníci, je kvalita tlumočení ovlivněna také tempem projevu? Je tento vliv, pokud tedy nějaký existuje, větší či menší než vliv cizího přízvuku?

4.2 Sběr dat a metodologie výzkumu

4.2.1 Řečníci

V rámci tohoto výzkumu jsem vycházela z autentických nahrávek projevů rodilých a nerodilých mluvčích francouzštiny. Konkrétně jsem se rozhodla oslovit tři nerodilé mluvčí a jednoho rodilého mluvčího pro srovnání. Nerodilé mluvčí pocházejí ze tří různých zemí. Tuto variantu jsem zvolila pro dosažení vyšší různorodosti odchylek od normy výslovnosti. Tyto řečnice jsem se snažila vybírat také na základě vnímané síly jejich cizího přízvuku, tedy aby byla různá míra přízvuku rovnoměrně zastoupená: jedna řečnice se slabým přízvukem, jedna se

středním a jedna s výrazným. Tento předběžný odhad jsem provedla na základě vlastních zkušeností, neboť jsem s těmito osobami již delší dobu v kontaktu a vím tedy, které prvky cizího přízvuku se vyskytují v jejich projevu ve francouzštině. Při výběru mluvčích jsem ponechala stranou genderový aspekt, a to i přesto, že jsem si vědoma určitých rozdílů ve výslovnosti, které mají vliv na sílu cizího přízvuku. Tímto tématem jsem se však v rámci této práce nechtěla hlouběji zabývat. Nerodilé mluvčí francouzštiny jsou tedy zastoupeny třemi ženami a rodilým mluvčím tohoto jazyka je muž. V rámci zachování anonymity jsem těmto osobám přiřadila čísla od 1 do 4. Pro každou z nich jsem vytvořila malý medailonek. U nerodilých mluvčích jsem přiblížila charakter jejich kontaktu s francouzštinou, jeho délku a také znalosti dalších jazyků, které by případně mohly ovlivnit výslovnost.

Mluvčí č. 1: Rodilý mluvčí francouzštiny, muž. Narozen v Paříži, v dětství pobýval několik let také v Africe (frankofonní země). Nyní žije již tři roky v Česku. Ovládá také angličtinu.

Mluvčí č. 2: Nerodilá mluvčí francouzštiny, žena. Česká rodilá mluvčí, narozena v Jihlavě. Francouzštinu studovala několik let na gymnáziu, poté absolvovala bakalářské i magisterské studium oboru romanistika se zaměřením na francouzštinu a francouzskou literaturu na katedře romanistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Během obou cyklů studia absolvovala roční studijní pobyt na Ženevské univerzitě. Studium na této instituci probíhalo převážně ve francouzštině. Po získání magisterského titulu pokračovala v doktorském studiu na stejném oboru, poté jej ukončila a zahájila doktorské studium na Ženevské univerzitě, taktéž v oblasti francouzské literatury. Ovládá také angličtinu.

Mluvčí č. 3: Nerodilá mluvčí francouzštiny, žena. Italská rodilá mluvčí, narozena v Turíně, její matka má francouzské kořeny. Francouzštinu studovala několik let na střední škole, poté absolvovala tříleté bakalářské studium oboru překladatelství v kombinaci EN-FR-IT na Ženevské univerzitě. Studium probíhalo v angličtině, francouzštině a italštině. V rámci těchto oborů probíhá překlad pouze z angličtiny/francouzštiny do rodného jazyka, studenti nepřekládají směrem do jazyka B. Ovládá také angličtinu a základy němčiny.

Mluvčí č. 4: Nerodilá mluvčí francouzštiny, žena. Rodilá mluvčí švýcarské němčiny, narozena v kantonu Sankt Gallen. Francouzštinu studovala již od základní školy jako povinný předmět, poté absolvovala tříleté bakalářské studium oboru mezinárodní vztahy na Ženevské univerzitě (studium převážně v angličtině, částečně ve francouzštině). Ovládá také angličtinu, základy italštiny a čínštiny.

Všichni řečníci jsou neprofesionální řečníci, jediné zkušenosti s projevem mají z různých prezentací v rámci jednotlivých cyklů studia.

4.2.2 Projevy řečníků

Zadání pro řečníky bylo následující: Samostatně si připravit cca 10minutový projev na libovolné téma na základě článků a dalších zdrojů, které si sami vyhledali. Text měl být zaměřený na specifické téma. Také jsem řečníky požádala, aby v projevu použili několik odborných termínů, a to proto, aby úroveň náročnosti odpovídala té, na kterou jsou tlumočnice zvyklé z hodin tlumočení. Obávala jsem se, že pokud by se jednalo o příliš jednoduché projevy, mohlo by to zkreslit výsledky. Vzhledem k tomu, že se jedná o neprofesionální řečníky, předem mi sdělili téma a také upřesnili, z jakého typu zdrojů budou projev čerpat. Ve většině případů se jednalo o online články, v jednom případě si řečnice projev připravila na základě předchozí prezentace na totéž téma. Toto mi umožnilo získat předem určitou představu o tom, jaký charakter budou projevy mít. Aby bylo dosaženo co největší autentičnosti a také za účelem získání vhodného materiálu ke zkoumání síly cizího přízvuku, byli řečníci požádáni, aby pokud možno text nečetli, ale pokusili se ho oralizovat (pokud totiž nerodilí mluvčí text v cizím jazyce čtou, mají tendenci více si výslovnost hlídat). Účastníci předem znali téma výzkumu i průběh následného experimentu. Nahrání projevu provedli samostatně na vlastní elektronické zařízení (mobilní telefon) a poté mi soubor poslali.

4.2.3 Příprava na experiment

Obdržené soubory s nahrávkami jsem nijak neupravovala, pouze v jednom případě zaslala řečnice projev rozdělený na několik dvouminutových úseků, všechny jsem tedy pomocí online nástrojů sloučila do jediného souboru.

Poté jsem si všechny soubory postupně poslechla a ujistila se o jejich kvalitě. Nenarazila jsem na žádný problém s nízkou hlasitostí či rušivými šumy, které by mohly během tlumočení představovat pro tlumočnický nadbytečnou kognitivní zátěž při snaze porozumět projevu. Pouze v jednom případě, konkrétně v projevu rodilého mluvčího, je na několik vteřin projev přerušen a není nic slyšet. Tento problém jsem však později nebrala při vyhodnocování kvality tlumočení v potaz.

Při poslechu jsem si vypsala odborné termíny a další výrazy, které by tlumočnicím mohly dělat potíže (například cizí vlastní jména, názvy měst, apod.). Na základě těchto poznámek jsem pak vypracovala krátký glosář, který jsem v elektronické podobě zaslala tlumočnicím několik dní před experimentem, aby se mohly připravit (viz příloha č 1). Zároveň jsem si připravila krátké shrnutí toho, o čem budou řečníci mluvit, abych tlumočnice před výkonem již přímo během experimentu uvedla do kontextu.

Následně jsem určila pořadí tlumočení jednotlivých nahrávek na základě toho, jak jsem vyhodnotila jejich obtížnost s přihlédnutím k několika faktorům. Nejprve jsem se rozhodla

zařadit projev rodilého mluvčího, kde jsem nepředpokládala žádné potíže s porozuměním spojené s fonetickými odchylkami. Byla jsem si však zároveň vědoma relativní obtížnosti projevu způsobené odborným tématem, kterému se většina lidí v běžném životě nevěnuje. Jako druhý projev jsem zařadila projev české rodilé mluvčí. Rozhodla jsem se tak proto, že dle mého názoru nemusel český cizí přízvuk představovat pro české tlumočnice vážnější problém při převodu obsahu. Pro pořadí zbylých dvou projevů jsem si nezdala žádná kritéria, rozhodla jsem se tedy, že jako třetí zařadím projev italské rodilé mluvčí a na závěr budou tlumočnice tlumočit projev švýcarské rodilé mluvčí.

Projev č. 1

Téma: Drony určené k doručování zboží zákazníkům

Řečník čerpal z článku, který našel na internetu. V poslední době se o toto téma velmi úzce zajímá.

Obsah projevu: Řečník popisuje nové možnosti využití dronů, které se v dřívějších letech hojně používaly zejména pro vojenské účely. Nyní se však již vyskytují i lehčí a menší modely, které slouží k volnočasovým aktivitám (pořizování videí, snímků, apod.). Nově objeveným potenciálem těchto dronů je možnost jejich použití k doručování drobných zásilek přímo do místa bydliště zákazníků. Řečník zmiňuje právní úpravu týkající se provozu těchto malých letounů v několika evropských zemích. Mezi odborné výrazy použité v projevu patří různé kategorie dronů, které se rozlišují na základě technických parametrů.

Projev č. 2

Téma: Odras Čapkova díla RUR v dramatu Frénésir ou Le Nouvel Orphée švýcarského dramatika Davida Jakubce

Řečnice čerpala z prezentace, kterou si na dané téma připravila již dříve. O dané téma se úzce zajímá, mimo jiné v rámci svého doktorského studia, které se zaměřuje na švýcarskou divadelní tvorbu.

Obsah projevu: Řečnice v úvodu předesílá, že se bude věnovat srovnání výše zmíněných děl. Nejprve krátce připomene děj hry RUR, poté přiblíží téma hry Frénésir ou Le Nouvel Orphée a jeho netradiční divadelní výpravu. Dále přistupuje k analýze obou děl za účelem identifikace společných a odlišných rysů. Projev neobsahuje žádné složitější odborné výrazy, pouze v něm řečnice zmiňuje jeden z Čapkových citátů. Tento citát jsem zahrнула do glosáře předem zasláného tlumočnicím.

Projev č. 3

Téma: Italský hudební festival Festival di Sanremo, jeho historie a vývoj

Řečnice čerpala z článků nalezených na internetu. O tuto kulturní událost se blíže zajímá.

Obsah projevu: Řečnice představuje historii slavného italského hudebního festivalu od jeho počátků až po současnost. Všechny etapy vývoje dává do souvislosti s italským politickým i sociálním rozvojem, zároveň je zasazuje do širšího kontextu světových dějin a dějin světové hudby. Snaží se ilustrovat, jak úzce historie a vývoj tohoto festivalu souvisela a stále souvisí s vývojem celé země. Projev obsahuje několik odborných termínů označujících technické vynálezy z oblasti hudby, dále se v něm objevuje několik jmen více či méně slavných (pro českého příjemce) italských zpěváků a zpěvaček a názvy jejich nejslavnějších písní.

Projev č. 4

Téma: Tipy, jak předejít mentální zátěži

Řečnice čerpala z článku nalezeného na internetu. V současné době se velmi zajímá o témata z oblasti psychologie.

Obsah projevu: Řečnice představuje několik tipů pro každý den, které mají lidem pomoci bojovat s mentální zátěží. Vychází z rad, které v jednom francouzském televizním pořadu představili odborníci na toto téma. V projevu zmiňuje například to, že významným faktorem mentální zátěže jsou děti a historicky jsou k tomuto problému náchylnější více ženy než muži, což je dáno genderovými stereotypy. Projev obsahuje několik odborných výrazů z oblasti neurologie a psychologie, řečnice taktéž zmiňuje jména francouzských odborníků, která jsou nejspíše českému posluchači neznámá. Také do projevu zapojuje jeden slavný citát Alberta Einsteina. I v tomto případě jsem citát zařadila mezi informace zaslané tlumočnicím.

Předem jsem si taktéž připravila otázky, které jsem chtěla tlumočnicím položit po tlumočnické části experimentu v rámci rozhovoru. Otázky jsou zaměřené na jejich dojem z vlastního tlumočnického výkonu, na to, jak silně vnímaly cizí přízvuk a zda jim to ztěžovalo porozumění:

1. Jak se Vám dnes tlumočilo obecně?
2. Máte zkušenosti s italským a německým přízvukem ve francouzštině?
3. Který rozhovor se Vám tlumočil nejhůře (z hlediska porozumění a vlivu přízvuku)?
4. Máte pocit, že jste udělala chybu, něco vynechala nebo nedokončila větu právě kvůli neporozumění vinou cizího přízvuku?
5. Který projev se Vám tlumočil nejlépe (opět pokud vezmeme v potaz vliv cizího přízvuku)?
6. Vnímala jste přízvuk české mluvčí? Řekla jste si „Ano, to je česká rodilá mluvčí, ten přízvuk poznávám.“? Pomohlo Vám to nějak v porozumění?

4.2.4 Tlumočníci

Pro účely experimentu byly osloveny čtyři studentky druhého ročníku navazujícího magisterského oboru Tlumočnictví v jazykové kombinaci čeština a francouzština Ústavu translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Všechny studentky před výzkumem absolvovaly tři semestry výuky simultánního tlumočení. Ve všech případech se jedná o české rodilé mluvčí.

Každé tlumočnici jsem v rámci zachování anonymity přiřadila číslo, které se shodovalo s pořadím čísel kabin, ve kterých tlumočily. Pro experiment jsme vybrali kabiny č. 1, 2, 4 a 5. Tlumočnice z kabiny č. 1 má tedy č. 1, tlumočnice z kabiny č. 2 má č. 2, tlumočnicím z kabin č. 4 a 5 jsem přiřadila č. 3, respektive č. 4. Rozmístění tlumočnic do kabin bylo náhodné, shodovalo se zejména s tím, na jakou kabinu jsou zvyklé z hodin tlumočení, a nijak neovlivnilo výsledky experimentu. Podmínky pro tlumočení byly ve všech kabinách obdobné.

Pro bližší uvedení do kontextu nyní ještě představím výuku tlumočení na Ústavu translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Studenti na ÚTRL se s tlumočením seznamují postupně již od prvního ročníku bakalářského studia. Nejprve se ve výuce zaměřují na paměťová cvičení, poté od letního semestru druhého ročníku již začínají s konsekutivním tlumočením kratších projevů (cca 3 minuty), a to nejprve bez zápisu do rodného jazyka, poté i s notací, po osvojení základních dovedností se pak přechází na tlumočení do jazyka cizího. Tlumočené texty jsou nejprve velice obecného charakteru, později se přechází na texty složitější, odbornější, obsahující některé terminologické výrazy. Na výuku si projevy připravují i samotní studenti, mohou tak rozvíjet své řečnické schopnosti. Věnují se také tlumočení z listu, některé jazyky se věnují i bilaterálnímu tlumočení. Součástí atestace ve třetím ročníku je také vypracování tlumočnického glosáře na určité odborné téma. Státní bakalářská zkouška se skládá kromě zkoušky z teorie tlumočení také ze zkoušky z tlumočení z listu do rodného jazyka (cca 15 řádek), zkoušky z konsekutivního tlumočení (do rodného jazyka i opačným směrem) a případně i zkoušky z bilaterálního tlumočení. Během magisterského studia se postupně přechází na delší projevy (cca 6 minut) odbornějšího charakteru, trénuje se také tlumočení z listu do cizího jazyka. I zde studenti vypracovávají glosář.

Výuka simultánního tlumočení je na ÚTRL zařazena až do studijního plánu navazujícího magisterského čtyřsemestrálního oboru Tlumočnictví. První hodiny simultánního tlumočení probíhají od druhého semestru s hodinovou dotací 90 minut týdně. Stejně tak jsou do programu zařazeny navazující předměty Simultánní tlumočení II a Simultánní tlumočení III ve třetím a čtvrtém semestru. Během prvního semestru výuky se trénuje pouze tlumočení

směrem do mateřského jazyka, a to na méně náročných textech s délkou cca 8 minut. Předmět Simultánní tlumočení II se zaměřuje již na tlumočení oběma směry, tedy jak do mateřského, tak i do cizího (B) jazyka. Používají se již delší texty (cca 10 minut). V rámci předmětu Simultánní tlumočení III pak studenti tlumočí delší projevy (cca 12 minut), pořádají se také simulované konference, kde si mohou vyzkoušet práci v konferenčním prostředí. Dalším předmětem je taktéž Simultánní tlumočení s textem. Magisterská státní zkouška se skládá kromě teoretické části i z části praktické – tlumočení z listu do rodného jazyka, konsekutivní tlumočení do rodného jazyka i opačným směrem, simultánní tlumočení do rodného jazyka, případně opačným směrem (dle výběru studenta při podávání přihlášky ke zkoušce) a simultánní tlumočení s textem do rodného jazyka.

Součástí studijního plánu je taktéž splnění odborné tlumočnické praxe v rozsahu 15 dní. Dokladem je potvrzení o praxi a vypracování zprávy o praxi. Tuto praxi si studenti zařizují sami, ve většině případů bývá neplacená, případně za nižší odměnu¹.

4.2.5 Experiment

Samotný experiment proběhl dne 24. června 2020 v tlumočnické laboratoři Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Jedná se o místnost disponující tlumočnickými kabinami a veškerou potřebnou tlumočnickou technikou. Před zahájením výzkumu jsem se ujistila, že technika funguje tak, jak má, tedy, že fungují mikrofony a sluchátka v kabinách a že je možné nahrávat tlumočení. Poté jsem do místnosti pozvala tlumočnice. Nejprve jsem je požádala o podepsání souhlasu s nahráváním jejich tlumočení pro účely výzkumu. (viz příloha č. 6) Poté jsme se sešly nejprve mimo kabiny, kde jsem jim podrobně vysvětlila, jak bude výzkum probíhat. Seznámila jsem je také s cílem tohoto výzkumu. Poté jsem jim dala prostor pro případné dotazy. Následně jsem přistoupila k představení prvního projevu. Uvedla jsem tlumočnice do kontextu, dala jim prostor na dotazy a nechala jsem je odejít do kabin. V kabinách seděly po jedné. Mohly využívat glosář, který jsem jim předem zaslala. Jejich projev byl nahráván. Poté, co tlumočení tohoto projevu skončilo, jsem se ujistila, že všechny tlumočnice již dotlumočily, a nahrávání jsem vypnula. Následně jsem všechny opět pozvala mimo kabiny a zběžně jsem si na několika souborech ověřila, že nahrávání proběhlo úspěšně a kvalita zvuku je dostačující. Potom jsem tlumočnicím představila další projev a opět je uvedla do kontextu. Takto jsem postupovala se všemi zbylými nahrávkami. Mezi každou nahrávkou jsem vždy udělala cca 5minutovou pauzu, během které

---

¹ Viz webové stránky Ústavu translatologie FF UK: www.utrl.ff.cuni.cz.

jsem tlumočnice, jak již bylo zmíněno, uváděla do kontextu k následující nahrávce. Tlumočnická část zabrala cca 90 minut.

Poté jsme se s tlumočnicemi odebraly do jiné místnosti, kde jsem postupně s každou zvlášť provedla rozhovor a položila jim předem připravené otázky. Každý rozhovor trval přibližně 2 minuty. Tyto rozhovory jsem nahrávala na vlastní mobilní telefon (přepisy rozhovorů viz příloha č. 2).

Po dokončení této části experimentu mohly tlumočnice odejít.

4.3 Analýza výchozích projevů

I přesto, že tlumočnice během experimentu tlumočily projevy v celé délce, pro účely další analýzy jsem se rozhodla použít pouze jejich úryvky. Z každé ze čtyř nahrávek jsem tedy vybrala tři přibližně stejně dlouhé, asi 2minutové úseky. Vždy jsem použila začátek projevu, poté přibližně prostřední část a závěr projevu. Vybírala jsem takové úryvky, které obsahují jeden nebo více ucelených smyslových celků, aby byly relevantní pro hodnocení tlumočnického výkonu. Zbylé části projevu jsem v rámci tohoto výzkumu nebrala v potaz.

4.3.1 Určení síly přízvuku u nerodilých mluvčích

Nejprve jsem provedla přepis těchto úryvků na základě poslechu. Poté jsem si nahrávky poslechla ještě jednou a označila výslovnostní odchylky od normy. Postupovala jsem tak, že jsem tyto odchylky zapisovala na řádek pod text. Neprovedla jsem tedy fonetickou transkripci celých úseků, ale pouze jsem označila místa, ve kterých se řečník dopustil chyby ve výslovnosti. K tomuto jsem použila symboly mezinárodní fonetické abecedy určené právě k deskripci těchto jevů.

Dále je nutné podotknout, že jsem v transkripci vyznačila také slovní přízvuk a ráz, ty jsem ale dále již nebrala v potaz při výpočtu síly cizího přízvuku. Přízvuk jsem pro zjednodušení označila tučnými písmeny (transkripce projevů s vyznačením odchylek od fonetické normy a počtu slabik viz příloha č. 3).

Typ odchylky	Použitý symbol
denazalizace samohlásky	x^n/xn
desonorizace souhlásky	°
nazalizace souhlásky	~
redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky	˙
sonorizace souhlásky	˘
aspirace souhlásky	x^h
náhrada zavřené samohlásky otevřenou	˘
ráz	ʔ
přízvuk	tučně

Tab. 1: Symboly pro fonetické odchylky

Po identifikaci veškerých odchylek jsem vytvořila přehled počtu jednotlivých odchylek u každé z nerodilých mluvčích.

Typ odchylky	Počet výskytů
denazalizace samohlásky	132
náhrada otevřené samohlásky zavřenou	10
náhrada zavřené samohlásky otevřenou	5
desonorizace souhlásky	3
redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky	33
chybějící <i>liaison</i>	1
celkem	184

Tab. 2: Fonetické odchylky řečnice č. 2

Typ odchylky	Počet výskytů
denazalizace samohlásky	103
náhrada otevřené samohlásky zavřenou	4
náhrada zavřené samohlásky otevřenou	27
desonorizace souhlásky	1
nazalizace souhlásky	3
redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky	58
chybějící <i>liaison</i>	8
sonorizace souhlásky	1
použití jiné samohlásky	4
použití jiné souhlásky	2
vynechání hlásky	2
aspirace souhlásky	1
nesrozumitelné slovo	1 (dvojslabičné)
celkem	215

Tab. 3: Fonetické odchylky řečnice č. 3

Typ odchylky	Počet výskytů
denazalizace samohlásky	50
náhrada otevřené samohlásky zavřenou	8
náhrada zavřené samohlásky otevřenou	1
desonorizace souhlásky	45
redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky	47
chybějící <i>liaison</i>	10
sonorizace souhlásky	2
použití jiné samohlásky	2
vyšší míra zaokrouhlenosti samohlásky	2
použití jiné samohlásky	3
přidání hlásky	1
vynechání hlásky	1
celkem	172

Tab. 4: Fonetické odchylky řečnice č. 4

Ke každé této odchylce jsem následně přiřadila míru závažnosti, kterou jsem určila na základě toho, jaký podle mého názoru bude mít vliv na porozumění. Neopírala jsem se tedy o žádné odborné závěry. Použila jsem koeficienty na škále 1 (nejméně závažné) až 3 (velmi závažné), výjimečně jsem pak použila i koeficient 4, a to v jednom případě v pasáži, kde italská rodilá mluvčí vyslovila nesrozumitelně celé slovo, a mně se ho nepodařilo rozšifrovat. Přiřazený koeficient byl povětšinou u všech výskytů stejné odchylky napříč projevy totožný, nicméně v několika málo případech jsem shledala, že daná odchylka v konkrétním případě může silněji ovlivnit porozumění, a přiřadila jsem jí proto o stupeň či dva vyšší koeficient.

Typ odchylky	Koeficient
nesrozumitelné slovo	4
denazalizace samohlásky (výjimky)	3
použití jiné samohlásky	3
náhrada otevřené samohlásky zavřenou (část)	2
náhrada zavřené samohlásky otevřenou (část)	2
desonorizace souhlásky	2
nazalizace samohlásky (výjimky)	2
nižší míra zaokrouhlenosti samohlásky	2
sonorizace souhlásky (část)	2
chybějící <i>liaison</i>	2
vynechání hlásky (část)	2
chybně vyslovená část slova (vliv angličtiny)	2
denazalizace samohlásky (výjimky)	2
nazalizace samohlásky	1
desonorizace souhlásky (výjimky)	1
náhrada otevřené samohlásky zavřenou (část)	1
vynechání hlásky (část)	1
aspirace souhlásky	1
sonorizace souhlásky (část)	1
denazalizace samohlásky	1

Tab. 5: Koeficienty závažnosti fonetických odchylek

Následně jsem za pomoci koeficientů vypočítala celkovou sílu přízvuku v jednotlivých projevech mluvčích. Postupovala jsem tak, že jsem spočítala celkový počet jednotlivých odchylek ve všech třech zkoumaných úryvcích konkrétní řečnice a vynásobila jsem je odpovídajícím koeficientem. Tuto sílu přízvuku jsem poté převedla na procenta na základě poměru počtu chybně vyslovených hlásek se započtením koeficientu na počet slabik.

Řečník	Síla přízvuku (%)
Řečník 2 (česká mluvčí)	12,9 %
Řečník 3 (italská mluvčí)	23,5 %
Řečník 4 (švýcarská mluvčí)	17,2 %

Tab. 6: Síla přízvuku jednotlivých nerodilých mluvčích

Z této tabulky vyplývá, že nejvyšší síla cizího přízvuku se vyskytla v projevu italské rodilé mluvčí, nejnižší naopak u české rodilé mluvčí.

4.3.1.1 Síla cizího přízvuku u řečnice č. 2

U české rodilé mluvčí jsme zaznamenali nejmenší sílu přízvuku (12,9 %). Tato řečnice nejčastěji denazalizovala samohlásky, a to zejména nosovou samohlásku [ã] (celkem v 67 případech). Tento jev se vyskytoval například při vyslovení slov končících na *-ment* (*notamment, également*), dále například u slov *en* a *dans*.

Dále jsme u ní mohli pozorovat redukci míry zaokrouhlení samohlásky, a to nejčastěji u hlásky [y]. Tato odchylka se vyskytovala například ve slovech *du* nebo *une*.

Ve třech případech došlo k desonorizaci souhlásky. Dvakrát se jednalo o hlásku [ʒ] ve slovech *change* a *personnages*, jednou o hlásku [d] na konci slova *androïde*.

U této řečnice jsme nezaznamenali žádné odchylky s koeficientem závažnosti vyšším než 2. V tomto případě se tedy dá předpokládat, že vliv na kvalitu tlumočení bude v porovnání s ostatními projevy nevýrazný, protože by se v projevu nemělo vyskytnout velké množství nesrozumitelných pasáží. Zároveň je také možné předpokládat, že tlumočnicím tento přízvuk nebude činit tak velké problémy jako v případě italské či německé řečnice, vzhledem k tomu, že jsou na český cizí přízvuk v různých jazycích (včetně francouzštiny) zvyklé.

4.3.1.2 Síla cizího přízvuku u řečnice č. 3

Síla přízvuku u italské mluvčí byla nejvyšší ze všech tří nerodilých řečnic, tedy 23,5 %. Stejně jako česká mluvčí, i řečnice č. 3 se nejčastěji dopustila chyby při výslovnosti nosové samohlásky (denazalizace). I u ní jsme tuto odchylku mohli zaznamenat nejčastěji u hlásky [ã] (celkem 45 případů) a to také ve slovech *en* a *dans*.

Druhou nejčastější chybou byla redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky. I ona se této odchylky dopustila nejčastěji u hlásky [y] (38 výskytů). I zde se často jednalo o chybu při výslovnosti slova *du* a typickým příkladem pro tuto řečnici je slovo *musique*, které vzhledem k obsahu projevu vyslovila několikrát.

V osmi případech také řečnice vynechala *liaison* mezi dvěma slovy. Jednalo se například o spojení slov *suis* a *italienne* nebo *c'est* a *aussi*.

V případě této řečnice jsme již zaznamenali odchylky závažnější, tedy ty ohodnocené koeficientem 3 či 4. Jednalo se například o použití jiné samohlásky, která pak znesnadnila porozumění, protože řečnice vlastně vyslovila jiné slovo. Jak již bylo řečeno, výjimečně jsem v jejím případě použila také koeficient 4, a to v úseku, kde zaznívá nesrozumitelné slovo.

Dále je třeba u této řečnice zmínit, že je možné u ní zaznamenat řečovou vadu spojenou s vyslovováním sykavek. Tento faktor jsem však do svých výpočtů nezahrnula a nezjišťovala jsem ani jeho vliv na výkon tlumočnic. Nezaznamenala jsem ho ani v transkripci. Předpokládám, že tlumočnice si v průběhu tlumočení této vady také všimly a postupně si na ni zvykly.

Vzhledem k tomu, že je síla přízvuku u této řečnice nejvyšší, dá se předpokládat, že kvalita tlumočení jejího projevu u tlumočnic bude obecně nižší než kvalita tlumočení zbylých projevů.

4.3.1.3 Síla cizího přízvuku u řečnice č. 4

U švýcarské mluvčí jsme naměřili sílu přízvuku 17,2 %. I v jejím případě jsme si mohli nejčastěji všimnout denazalizace nosové samohlásky, podobný počet výskytů se ale objevil i u redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky nebo desonorizace souhlásky. Co se týče denazalizace, nejčastěji se objevila u samohlásek [ã] (21 případů) a [õ] (20 výskytů). Chybná výslovnost první jmenované samohlásky byla zaznamenána například ve slově *mental*, které řečnice používala relativně často. Samohláska [õ] byla denazalizována například u několika výskytů slova *on*.

Odchylky v podobě redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky se tato řečnice dopustila nejčastěji u hlásky [y] (stejně jako ostatní nerodilé mluvčí). I zde se jednalo často o slova *du* nebo *une*.

Příčinou desonorizace souhlásek je zřejmě interference rodného jazyka (němčiny). Nejčastěji se vyskytla u hlásky [ʒ] (22 výskytů), například ve slovech *charge* (často zmiňované) či *jour a journée*. Stejný typ odchylky jsme mohli v několika případech zaznamenat i u hlásky [z], například ve slově *chose* (také vysloveno několikrát).

V drtivé většině případů se u této řečnice vyskytovaly odchylky ohodnocené koeficientem 1 a 2, pouze v jednom případě jsem odchylce přidělila koeficient 3, a to při náhradě nosové samohlásky [ɛ̃] hláskami *in*. V konkrétním úseku jsem tuto odchylku vyhodnotila jako silně negativně ovlivňující porozumění. Toto byl tedy nejzávažnější přečin ve výslovnosti u této nerodilé mluvčí.

Dá se předpokládat, že síla přízvuku této řečnice nebude mít na kvalitu tlumočení tak velký vliv jako by tomu mohlo být u italské rodilé mluvčí, zároveň se ale můžeme domnívat, že výkon tlumočnic bude méně kvalitní než při tlumočení projevu české rodilé mluvčí.

4.3.2 Určení tempa řeči u projevů nerodilých mluvčích i rodilého mluvčího

Dále jsem vypočetla tempo projevu jednotlivých řečníků, a to vydělením celkového počtu slabik délkou projevu ve vteřinách. Získala jsem dvě hodnoty – jednu vztahující se k tempu řeči se započtením pauz, druhou neberoucí pauzy v potaz. Takto jsem postupovala i v případě projevu rodilého mluvčího.

Mluvčí	Celkový počet slabik v projevu	Celková délka projevu se započítáním pauz (v s)	Celková délka projevu bez započítání pauz (v s)	Tempo projevu (se započítáním pauz) (počet slabik za minutu)	Tempo projevu (bez započítání pauz) Počet slabik za minutu)
Mluvčí 1 (rodilý mluvčí)	1407	336	329	251,25	256,60
Mluvčí 2 (česká mluvčí)	1740	358	354	291,60	294,90
Mluvčí 3 (italská mluvčí)	1389	311	307	267,97	271,47
Mluvčí 4 (švýcarská mluvčí)	1589	366	354	260,49	269,32

Tab. 7: Tempo projevů jednotlivých řečníků

Nejvyšší tempo projevu bylo tedy zaznamenáno u české rodilé mluvčí (291,6, respektive 294,9 slabik za minutu), nejnižší naopak u francouzského rodilého mluvčího (251,25, respektive 256,60 slabik za minutu). Můžeme si povšimnout toho, že zde není významný rozdíl mezi tempem projevu s a bez započítání pauz, a to proto, že pauz těch v projevech nebylo velké množství a nebyly dlouhé (celkově pouze několik vteřin). Tento poznatek nám může napovědět například to, že řečníci si projev předem pečlivě připravili.

Jak jsme zmiňovali v teoretické části, maximální tempo projevu řečníka, které je přijatelné pro kvalitní tlumočnický výkon, je přibližně 300 slabik za minutu (Čeňková, 1988), což všichni tlumočníci splnili. Dá se tedy předpokládat, že by tento faktor neměl výrazně ovlivnit kvalitu tlumočení.

4.3.2.1 Tempo řeči u řečníka č. 1

U projevu francouzského rodilého mluvčího jsem provedla pouze výpočet tempa řeči projevu, z pochopitelných důvodů jsem projev neanalyzovala z fonetického hlediska. Tempo řeči tohoto projevu je nejnižší ze všech čtyř projevů (251,25 slabik za minutu bez pauz, 256,60 slabik za

minutu s pauzami), což se může zdát překvapivé vzhledem k tomu, že se dá předpokládat, že mluvčí nebude mít problémy s plynulým projevem ve francouzštině. Můžeme předem odhadnout, že toto nízké tempo řeči, v kombinaci s rodilým přízvukem, nebude tlumočnickým působit větší potíže a kvalita tlumočení tak bude vysoká.

4.3.2.2 *Tempo řeči u řečnice č. 2*

Česká rodilá mluvčí měla na základě mých výpočtů nejvyšší tempo projevu (291,6 slabik za minutu s pauzami, 294,9 slabik za minutu bez pauz). Dá se však očekávat, že vzhledem k nižšímu počtu fonetických odchylek v jejím projevu nebude vyšší rychlost představovat pro tlumočnické zásadní problém, a to i s přihlédnutím k tomu, že se u této řečnice nevyskytly žádné závažnější odchylky od výslovnostní normy.

4.3.2.3 *Tempo řeči u řečnice č. 3*

Italská rodilá mluvčí měla druhé nejvyšší tempo řeči (267,97 slabik za minutu s pauzami, 271,47 slabik za minutu bez pauz). Vzhledem k tomu, že u této řečnice jsme zaznamenali taktéž i nejvyšší sílu cizího přízvuku, můžeme očekávat, že kombinace těchto dvou faktorů bude mít na kvalitu tlumočení významně negativní vliv.

4.3.2.4 *Tempo řeči u řečnice č. 4*

Tempo této řečnice bylo druhé nejnižší ze všech čtyř řečníků (260,49 slabik za minutu s pauzami, 269,32 slabik za minutu bez započtení pauz). Tato mluvčí měla ve svém projevu největší počet pauz. Dále je třeba zmínit, že, pokud porovnáme tempo projevu pouze nerodilých mluvčích, vidíme, že tempo této řečnice je úplně nejnižší. Pokud toto vezmeme v potaz a přihlédneme taktéž k tomu, že její síla cizího přízvuku nebyla příliš vysoká, dá se předpokládat, že kvalita tlumočení jejího projevu by měla být relativně vysoká.

4.4 *Vyhodnocení kvality tlumočení*

Za účelem vyhodnocení kvality tlumočení jsem nejprve provedla přepis všech šestnácti tlumočnických výkonů. Opět jsem pracovala pouze se třemi úryvky, které odpovídaly úryvkům analyzovaných u řečníků. Následně jsem provedla srovnání přepisů originálních projevů s převodem odpovídajících pasáží jednotlivých tlumočnic. Výstupem této analýzy byla identifikace výskytu odchylek od významu v tlumočnických výkonech. Dále jsem u těchto významových odchylek určila míru závažnosti a vyhodnotila míru vlivu síly cizího přízvuku na tyto odchylky.

Na základě dat získaných v těchto jednotlivých krocích jsem následně vyhodnotila kvalitu tlumočení u jednotlivých tlumočnic pro každý tlumočený projev.

4.4.1 Identifikace odchylek v tlumočnických výkonech

Začala jsem srovnáním transkripce výchozích projevů a odpovídajících úseků v tlumočnickém projevu a nejprve identifikovala odchylky od významu v tlumočení v porovnání s originálním projevem. Zaměřovala jsem se pouze na takové odchylky, u kterých jsem předpokládala, že mohly vzniknout vlivem neporozumění původnímu projevu. V teoretické části jsme se v jedné kapitole zaměřili na kritéria správnosti a úplnosti převodu při simultánním tlumočení, která se ukázala jako velmi důležitá při hodnocení kvality tlumočení (Collados Aís, 2007). Rozhodla jsem se tedy odchylky přizpůsobit těmto kritériím. Částečně jsem vycházela z Barikovy klasifikace, kterou jsme si představovali v teoretické části (Riccardi, 2003). Zkoumala jsem tedy lehce závažné významové odchylky, velmi závažné významové odchylky, přidání informace a vynechání informace. Navíc jsem pro dosažení co největší přesnosti přidala ještě středně závažnou významovou odchylku. Zaměřila jsem se také na převedení opačného významu. Tuto chybu klasifikuje Barbara Moser-Mercerová (Kurz, 2008). Dále jsem také zkoumala pasáže, ve kterých došlo ke generalizaci, protože jsem předpokládala, že k ní mohlo dojít vlivem neporozumění originálu. Poslední kategorií byla nejasná formulace, u které jsem předpokládala stejnou příčinu. Z těchto typů odchylek bychom tedy tři stupně významových odchylek, přidání informace, převedení opačného významu, generalizaci a nejasnou formulaci mohli zařadit pod kritérium správnosti převodu. Vynechání informace pak patří k úplnosti převodu. Aby byly údaje a výsledky co nejpřesnější, snažila jsem se brát v potaz významově uzavřené bloky. Pokud tedy například jedna tlumočnice v jednom souvětí složeném ze tří vět vynechala informaci obsaženou v jedné větě, počítala jsem to jako jednu odchylku. Pokud pak jiná tlumočnice vynechala celé souvětí, započítala jsem to jako tři výskyty vynechávky. Pokud bych to vyhodnotila jako jednu celou vynechávku, výsledky by byly zkreslené.

Následně jsem vypracovala přehled počtu významových odchylek v tlumočení nejprve pro každou tlumočnici zvlášť, následně pak pro každého řečníka dohromady (tedy po sečtení všech odchylek ze všech čtyř tlumočnických výkonů) (přepis originálních projevů a tlumočnických výkonů s vyznačením jednotlivých smyslových odchylek viz přílohy č. 3 a 4).

Řečník	Počet odchylek v tlumočení
Řečník č. 1	94
Řečník č. 2	182
Řečník č. 3	194
Řečník č. 4	233

Tab. 8: Celkový počet významových odchylek u jednotlivých projevů

Mé výpočty ukázaly, že nejvyšší počet odchylek se vyskytl u švýcarské rodilé mluvčí, a to u všech tlumočnic (celkem 233 odchylek), nejnižší pak u francouzského rodilého mluvčího, kde jich bylo pouze 89, tedy přibližně polovina počtu odchylek identifikovaných u nerodilé mluvčí s nejnižším počtem odchylek.

Zde je také již zmiňovaný přehled odchylek pro každý tlumočnický výkon zvlášť.

Řečník	Počet odchylek
Řečník č. 1	19
Řečník č. 2	38
Řečník č. 3	43
Řečník č. 4	49

Tab. 9: Celkový počet významových odchylek u jednotlivých projevů u tlumočnice č.1

Řečník	Počet odchylek
Řečník č. 1	12
Řečník č. 2	52
Řečník č. 3	48
Řečník č. 4	65

Tab. 10: Celkový počet významových odchylek u jednotlivých projevů u tlumočnice č.2

Řečník	Počet odchylek
Řečník č. 1	32
Řečník č. 2	55
Řečník č. 3	48
Řečník č. 4	74

Tab. 11: Celkový počet významových odchylek u jednotlivých projevů u tlumočnice č.3

Řečník	Počet odchylek
Řečník č. 1	31
Řečník č. 2	37
Řečník č. 3	55
Řečník č. 4	45

Tab. 12: Celkový počet významových odchylek u jednotlivých projevů u tlumočnice č.4

4.4.2 Vliv cizího přízvuku na smyslové odchylky v tlumočnických výkonech

Dalším krokem byla podrobnější analýza projevů nerodilých mluvčích a výkonů tlumočnic se zaměřením na vliv cizího přízvuku na jednotlivé významové odchylky. Srovnala jsem tedy jednotlivá místa v převodech tlumočnic, ve kterých k nějaké smyslové odchylce došlo, s odpovídající částí v originálním projevu s přihlédnutím k odchylkám od fonetické normy v daném úseku v originálním projevu. Pokud se v místě originálního projevu odpovídajícímu

pasáži s významovou odchylkou v tlumočení objevilo zásadnější porušení fonetické normy, došla jsem k závěru, že chyba mohla být způsobena neporozuměním právě vlivem síly cizího přízvuku. Zanalyzovala jsem tedy všechny tlumočnické projevy a vypočetla jsem poměr chyb, které mohly být způsobeny cizím přízvukem v originálním projevu, k celkovému počtu odchylek v jednotlivých projevech tlumočnic a určila, jak silně byl jejich výkon ovlivněn cizím přízvukem. Poznatky z této analýzy jsem shrnula do tabulek.

Řečník	Celkový počet odchylek	Počet odchylek ovlivněných cizím přízvukem	Míra ovlivnění výkonu cizím přízvukem (%)
Řečník č. 2	38	3	8
Řečník č. 3	43	14	33
Řečník č. 4	49	6	12

Tab. 13: Míra ovlivnění výkonu tlumočnice č. 1 cizím přízvukem

Řečník	Celkový počet odchylek	Počet odchylek ovlivněných cizím přízvukem	Míra ovlivnění výkonu cizím přízvukem (%)
Řečník č. 2	52	2	4
Řečník č. 3	48	15	31
Řečník č. 4	65	2	3

Tab. 14: Míra ovlivnění výkonu tlumočnice č. 2 cizím přízvukem

Řečník	Celkový počet odchylek	Počet odchylek ovlivněných cizím přízvukem	Míra ovlivnění výkonu cizím přízvukem (%)
Řečník č. 2	55	2	4
Řečník č. 3	48	12	25
Řečník č. 4	74	3	4

Tab. 15: Míra ovlivnění výkonu tlumočnice č. 3 cizím přízvukem

Řečník	Celkový počet odchylek	Počet odchylek ovlivněných cizím přízvukem	Míra ovlivnění výkonu cizím přízvukem (%)
Řečník č. 2	37	4	11
Řečník č. 3	55	13	24
Řečník č. 4	45	2	4

Tab. 16: Míra ovlivnění výkonu tlumočnice č. 4 cizím přízvukem

Z uvedených údajů vyplývá, že největší negativní vliv na tlumočení měl cizí přízvuk italské rodilé mluvčí (řečnice č. 3). Míra tohoto vlivu byla výrazně vyšší než u projevů ostatních

rodilých mluvčích (v průměru 28,25 % oproti průměru 6 % pro ostatní dvě řečnice). Naopak nejmenší vliv měl na výkon tlumočnic cizí přízvuk české rodilé mluvčí (řečnice č. 2).

4.4.3 Vyčíslení kvality tlumočení u výkonů jednotlivých tlumočnic

Následně jsem za účelem vyčíslení kvality tlumočení přiřadila k jednotlivým odchylkám koeficient na základě toho, jak závažná se mi odchylka v daném kontextu zdála. Stejně jako u ohodnocení odchylek od výslovnostní normy jsem použila koeficienty od 1 do 4 (1 = nejméně závažná odchylka, 4 = nejvíce závažná odchylka). Takto jsem postupovala u projevů nerodilých i rodilých mluvčích.

Odchylka	Koeficient závažnosti
lehce závažný významový posun	1
středně závažný významový posun	2
generalizace	2
velmi závažný významový posun	2
vynechání informací	3
přidání informací	3
nejasná formulace	3
opačný význam	4

Tab. 17: Koeficienty závažnosti významových odchylek

Vytvořila jsem si přehled o počtu jednotlivých odchylek u každého tlumočnického výkonu všech tlumočnic a na základě koeficientů jsem vypočítala kvalitu tlumočení tak, že jsem jednotlivé odchylky vynásobila příslušným koeficientem a vše sečetla. Získaný výsledek pak určil kvalitu tlumočení – čím vyšší hodnota, tím nižší kvalita tlumočení (protože míra závažnosti odchylek byla vyšší). Nejprve jsem vypočítala průměrnou kvalitu tlumočení pro jednotlivé projevy na základě výkonů tlumočnic.

Řečník	Kvalita tlumočení u tlumočnice č. 1	Kvalita tlumočení u tlumočnice č. 2	Kvalita tlumočení u tlumočnice č. 3	Kvalita tlumočení u tlumočnice č. 4	Průměrná kvalita tlumočení
Řečník č. 1	44	30	89	83	61,5
Řečník č. 2	104	141	153	96	123,5
Řečník č. 3	118	130	131	144	130,8
Řečník č. 4	139	177	203	142	165,3

Tab. 18: Průměrná kvalita tlumočení při převodu projevů jednotlivých řečníků

Z uvedených dat vyplývá, že nejvyšší kvality tlumočení dosáhly tlumočnice při tlumočení projevu francouzského rodilého mluvčího (v průměru 61,5), nejnižší naopak při

tlumočení projevu švýcarské řečnice (v průměru 165,3). Rozdíl v kvalitě mezi tlumočením francouzského rodilého mluvčího a nerodilých mluvčích je opravdu velmi vysoký.

Na základě těchto údajů jsem pak vypočetla průměrnou kvalitu tlumočení pro jednotlivé tlumočnice za všechny tlumočnické výkony dohromady.

Tlumočnice	Celková kvalita tlumočení	Průměrná kvalita tlumočení
Tlumočnice č. 1	405	101,3
Tlumočnice č. 2	478	119,5
Tlumočnice č. 3	576	144
Tlumočnice č. 4	465	116,3

Tab. 19: Průměrná kvalita tlumočení jednotlivých tlumočnic

Nejvyšší průměrné kvality tlumočení dosáhla tlumočnice č. 1 s průměrem 101,3, nejhůře si naopak vedla tlumočnice č. 3 (průměrná kvalita tlumočení byla 144). Zbylé dvě tlumočnice (č. 2 a č. 4) předvedly velmi podobné výkony (kvalita tlumočení 119,5, respektive 116,3).

4.5 Podrobné zhodnocení jednotlivých tlumočnických výkonů při převodu projevu nerodilých mluvčích

V této části se zaměříme na podrobnější analýzu tlumočnických výkonů při tlumočení projevů nerodilých mluvčích. Budeme si všimnout zejména konkrétních míst, kde se v tlumočnickém projevu vyskytly závažnější významové odchylky, a porovnáme je s týmiž sekcemi originálních projevů, abychom zjistili, nakolik byly jejich výkony tímto faktorem ovlivněny, a zda se vyskytovala problematická místa, která pro ně žádné potíže naopak nepředstavovala. Zaměříme se také na to, zda se dopustily odchylek od významu i přesto, že v originálním projevu se žádné významné fonetické odchylky nevyskytly.

4.5.1 Tlumočnický výkon tlumočnice č. 1

Projev české rodilé mluvčí

Při analýze tohoto tlumočnického výkonu jsem zaznamenala celkem 38 odchylek. Pokud se zaměříme na odchylky, u kterých se dá předpokládat vliv cizího přízvuku, vyskytly se zde pouze tři.

První se týká vynechávky, kdy tlumočnice opomene zmínit, že slovo *robot* bylo vymyšleno bratrem Karla Čapka, Josefem. V dané pasáži se v původním projevu u řečnice vyskytuje dvakrát odchylka v podobě denazalizace a jednou redukce míry zaokrouhlení samohlásky, a to na relativně krátkém úseku. Z tohoto důvodu jsem toto místo tedy vyhodnotila jako potenciálně problematické pro tlumočnice.

Další významovou odchylku způsobenou cizím přízvukem nalezneme v části, kde řečnice přibližuje děj hry RUR a zmiňuje, že jeden z inženýrů z továrny na roboty, kde se děj odehrává, se, na žádost ženy ředitele továrny, rozhodne dát robotům rysy, které je více přibližují člověku. Tlumočnice však zde udělala dva velmi závažné významové posuny, když řekla, že lidské rysy se rozhodla robotům přidat „jedna žena“. Tuto pasáž jsem započítala jako dva významové posuny, protože jsem brala v potaz dva významové celky: inženýr se nějak rozhodl a bylo to na žádost ženy. V druhé části tohoto významového celku se v originálním projevu vyskytuje na malém prostoru větší množství odchylek od fonetické normy. V jednom případě se jedná o denazalizaci nosové samohlásky a ve dvou o redukci míry zaokrouhlenosti samohlásky. Tento úsek tedy také patří mezi ty, kterou mohou negativně ovlivnit kvalitu tlumočení při převodu daného smyslového celku.

Poslední takovou odchylkou v tomto tlumočnickém výkonu je opět vynechávka. Tentokrát tlumočnice vypouští původní informaci o tom, že dílo Karla Čapka nereprezentuje obavu z toho, že lidstvo zahltí technologie. V původním projevu je zde opět několik odchylek od fonetické normy na malém prostoru, konkrétně jednou se zde vyskytuje denazalizace nosové samohlásky a dvakrát zde můžeme zaznamenat redukci míry zaokrouhlení samohlásky.

Pokud bychom nyní hledali místa, která se v původním projevu vyznačují vyšším počtem odchylek od fonetické normy, ale se kterými si tato tlumočnice poradila bez obtíží, najdeme jich několik. Jedná se za prvé o významový celek pojednávající o tom, že dílo RUR se po svém publikování rychle proslavilo. V těchto čtyřech slovech v originále se vyskytují tři odchylky od fonetické normy – jednou nahrazení zavřené samohlásky otevřenou, dále redukce míry zaokrouhlení samohlásky a nakonec nahrazení otevřené samohlásky zavřenou. Tato koncentrace odchylek však tlumočnici č. 1 nezpůsobila žádné problémy.

Dalším takovým místem je část, kde řečnice hovoří o definici robotů, ve které se v souvislosti s těmi ze hry Karla Čapka používá spíše slovo *android*. V tomto jednom slově se vyskytují dvě odchylky od normy, konkrétně jednou denazalizace nosové samohlásky a poté desonorizace souhlásky. Tlumočnice si však i s tímto problémem poradila, mohlo to být ale částečně dáno i tím, že toto slovo bylo obsaženo v glosáři, který jsem tlumočnicím poskytla před experimentem.

Poslední místo, které bych v této souvislosti zmínila, je pasáž nacházející se ke konci projevu, kde řečnice hovoří o tom, že systémy, které ve svém díle představuje Čapek, ohrožují lidstvo jako celek. V této krátké pasáži se vyskytuje pět odchylek, konkrétně ve třech případech denazalizace, v jednom nahrazení otevřené samohlásky zavřenou a nakonec redukce míry

zaokrouhlenosti samohlásky. Ani tato pasáž nepředstavovala pro tlumočnici žádný problém a správně ji převedla.

Obecně tedy můžeme shrnout, že výkon tlumočnice při převodu tohoto projevu byl velmi kvalitní a nebyl příliš ovlivněn silou cizího přízvuku. Toto potvrzuje také údaj o kvalitě tlumočení, kterou jsme vyčíslili na 104. Zároveň se zde však vyskytly i odchylky, které nebyly způsobeny cizím přízvukem. Pokud bychom hledali příčinu těchto nedostatků, můžeme vzít v potaz například vysoké tempo projevu této řečnice (nejvyšší ze všech řečníků). To tedy může být faktorem, který kvalitu tlumočení ovlivnil.

Odchylka	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	1	0
středně závažný významový posun	6	0
generalizace	2	0
velmi závažný významový posun	2	1
vynechání informací	26	2
nejasná formulace	1	0

Tab. 20: Významové odchylky u tlumočnice č. 1 při převodu projevu řečnice č. 2

Projev italské rodilé mluvčí

V tomto tlumočnickém výkonu tlumočnice č. 1 jsem identifikovala celkem 43 významových odchylek, z nichž 14 jich mohlo být způsobeno silou cizího přízvuku. Jedná se o 12 případů vynechání informace a dva výskyty velmi závažného významového posunu.

Pokud se zaměříme na velmi závažné významové posuny, první z nich se vyskytl v pasáži, ve které řečnice hovoří o tom, že prvotním nápadem bylo zorganizovat první festival di Sanremo na námořní lodi, ale toto nakonec nebylo uskutečněno. Tlumočnice v tomto úseku však řekla, že původním nápadem bylo zorganizovat festival v kasinu v Sanremu, ale nefungovalo to, a o lodi se vůbec nezmiňuje. V originálním projevu se v této pasáži vyskytuje velký počet odchylek od fonetické normy na relativně malém prostoru. Tou nejzávažnější je redukce míry zaokrouhlení samohlásky, dále zde můžeme konstatovat pět případů denazalizace nosové samohlásky. Toto místo tedy opravdu může negativním způsobem ovlivnit porozumění tlumočnickem.

Druhým závažným významovým posunem, který mohl být způsoben právě neporozuměním, je případ, kdy tlumočnice nesprávně převádí pasáž, ve které řečnice hovoří o tom, že se někdy stává, že do programu festivalu zasáhne představitel křesťanské demokracie, a to z politických pohnutek. Tlumočnice se zde dopustila závažného významového posunu,

když místo toho říká, že se do festivalu zapojí i politici z křesťansko-demokratického křídla, což není příliš přesné a působí to tak, že se zúčastní programu jakožto posluchači. V této pasáži se v originálním projevu vyskytuje taktéž několik odchylek od fonetické normy, zejména v jednom případě denazalizace nosové souhlásky a její nahrazení hláskami [in], které jsem přiřadila koeficient 3. Dále tlumočnice ve slově *démocratie* nahrazuje [s] hláskou [ts].

Pokud bychom vybrali z již zmiňovaných vynechávek informací ty, které byly způsobeny opravdu velkou odchylkou od fonetické normy, zmínila bych případ, který se vyskytl v pasáži, kde řečnice hovoří o tom, že první ročník festivalu byl organizován tak, že diváci seděli u dvou stolů a byli přítomni obsluhováni dvěma číšníky. Tuto informaci tlumočnice č. 1 zcela vynechala. V originálním projevu obsahuje tato pasáž opět několik závažnějších odchylek od normy. Ve dvou případech se jedná o redukci míry zaokrouhlení samohlásky, dále v jednom případě o denazalizaci nosové samohlásky. K této odchylce jsem přiřadila vyšší koeficient (3). Jednalo se o nahrazení hlásky [ɛ̃] hláskami [in]. Následně v jednom případě řečnice vynechala *liaison* mezi slovy *participants* a *étaient*. Při vyslovení první hlásky druhého slova navíc došlo k nahrazení zavřené samohlásky samohláskou otevřenou.

Dalším zajímavým místem je pasáž hned po již zmiňované informaci týkající se zásahu představitelů křesťanské demokracie do programu festivalu. Italská mluvčí na tuto informaci navazuje sdělením, že k tomuto jevu dochází v případě, kdy program neodpovídá jejich politickému názoru. Tuto pasáž tlumočnice zcela vynechává. Může to být způsobeno tím, že v originálním projevu se na tomto místě opět vyskytuje vysoká koncentrace odchylek od fonetické normy. Můžeme zde zaznamenat dvojí výskyt denazalizace nosové samohlásky, dále dva případy redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky a nakonec také jeden výskyt nahrazení zavřené samohlásky otevřenou.

Podobný případ se vyskytuje hned o pár vět dále, kdy řečnice vysvětluje, že festival di Sanremo je takový, jaký je, proto, že Itálie je taková, jaká je. I zde se dvakrát vyskytuje jev nahrazení zavřené samohlásky samohláskou otevřenou. Jen pro zajímavost, tato odchylka je s největší pravděpodobností způsobena vlivem rodného jazyka Italky, kdy se ekvivalent zájmena *que*, tedy *che* vyslovuje právě tak, jak ho řečnice vyslovila v této pasáži. Tlumočnice tento úsek vynechává.

Další případ vynechání informace jsem odhalila v pasáži, kde řečnice zmiňuje, že v určitém okamžiku vývoje italské hudby došlo k počátku procesu změny vnímání sexuality. Tlumočnice tuto pasáž zcela vynechala, zřejmě proto, že projev řečnice není v této části úplně srozumitelný. Najdeme zde jednu chybějící *liaison* mezi slovy *c'est* a *aussi* a dále tři případy redukce míry zaokrouhlení samohlásek. To vše v úseku čítajícím pouze osm slov.

Pokud bych nyní měla zmínit případ, kdy se tlumočnici podařilo převést správný význam i přes nesrozumitelnost původního projevu, pohovořila bych například o již zmiňované pasáži, kde řečnice hovoří o původci myšlenky zorganizování festivalu. Řečnice zmiňuje, že tento muž nápad dostal znovu poté, co se zúčastnil protifašistického odboje. V této části se vyskytují dva případy denazalizace nosových samohlásek a dva případy nahrazení zavřené samohlásky samohláskou otevřenou. Tuto pasáž však tlumočnice přetlumočila bez obtíží.

Je však třeba poznamenat, že dalších míst s vyšší koncentrací fonetických odchylek od normy, které tlumočnice přetlumočila zdárně, již není, v daných pasážích se tlumočnice vždy dopustila drobné, méně závažné odchylky. Z tohoto tedy vyplývá, že výkon této tlumočnice při tlumočení projevu italské rodilé mluvčí byl opravdu z velké míry ovlivněn právě silou cizího přízvuku. Kvalitu tlumočení tohoto projevu jsme však vyčíslili na 118, což není nijak špatný výkon. Projevuje se na tom tedy zřejmě to, že mimo významových odchylek způsobených cizím přízvukem se jich v jejím výkonu již tolik neobjevilo, případně byly méně závažné.

Odchyška	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	5	0
středně závažný významový posun	1	0
generalizace	1	0
velmi závažný významový posun	5	2
vynechání informací	31	12

Tab. 21: Významové odchylky u tlumočnice č. 1 při převodu projevu řečnice č. 3

Projev švýcarské rodilé mluvčí

Pokud se zaměříme na tlumočnický výkon tlumočnice č. 1 při převodu projevu švýcarské rodilé mluvčí, můžeme si všimnout celkem 49 významových odchylek, z nichž pět jich bylo pravděpodobně způsobeno neporozuměním originálu. Ve třech případech se jedná o generalizaci, ve dvou o vynechávku.

První generalizace se nachází v pasáži, ve které řečnice hovoří o tom, že pokud se nakupí množství úkolů, které musíme zvládnout, může dojít k přehřátí mozku. Tuto pasáž tlumočnice převádí slovy „Kumuluje se to a pak nás to úplně ohromí.“. Za zdroj neporozumění se dá považovat vysoká koncentrace fonetických odchylek v původním projevu. Dvakrát zde řečnice nahrazuje otevřenou samohlásku samohláskou zavřenou, taktéž dvakrát u ní lze zaznamenat redukci míry zaokrouhlenosti samohlásky, dále je zde jeden případ denazalizace nosové samohlásky a jednou jsem identifikovala desonorizaci souhlásky. Toto místo tedy taktéž považuji za výjimečně obtížné na tlumočení.

Tlumočnice zvolila generalizaci také v pasáži, kde řečnice zmiňuje fakt, že mobilní telefon nám určitým způsobem může pomoci ulevit od mentální zátěže. Tlumočnice v této pasáži řekla pouze „*Nicméně, smartphony vám mohou i pomoci.*“. V této části v originále můžeme zaznamenat dva případy desonorizace souhlásky a jeden případ denazalizace nosové samohlásky, a to na velmi krátkém úseku.

Posledním případem generalizace, ke kterému došlo v tomto tlumočnickém výkonu vlivem síly cizího přízvuku, je místo, kde řečnice hovoří o zvláštním stavu mysli, ve kterém se nacházejí umělci, když tvoří. Tlumočnice zde říká pouze „*stav*“, zřejmě kvůli tomu, že tlumočnice ve slově *second* desonorizuje hlásku [g], což může způsobit právě obtíže při porozumění.

Co se týče vynechávek, které byly způsobeny odchylkami od fonetické normy v originálním projevu a následným neporozuměním, první případ se vyskytl v pasáži, kde řečnice zmiňuje radu, abychom si našli nějakou činnost, díky které nebudeme myslet na věci, které zatěžují naši mysl. Tlumočnice však tuto pasáž zcela vynechává. Přisuzuji to tomu, že v originálním projevu se v odpovídající části řečnice dopouští ve třech případech redukce míry zaokrouhlení samohlásky a v jednom případě dochází k desonorizaci souhlásky.

Dále tlumočnice zcela vynechává část pasáže, ve které švýcarská mluvčí uvádí, kolik času stráví Francouzi starší jedenácti let domácími pracemi, a to na základě údajů z roku 2005. Tlumočnice nepřevvedla část vztahující se ke statistice. Pokud se podíváme na projev řečnice, v této pasáži se vyskytuje opět několik odchylek od fonetické normy. Za prvé zde jednou došlo k denazalizaci nosové samohlásky, dále zde můžeme pozorovat dva případy desonorizace souhlásky a jednou je redukována míra zaokrouhlenosti samohlásky.

Zajímavým případem, který můžeme zmínit, je přetlumočení pravého významového opaku sdělení v místě, kde se řečnice nedopouští žádné výraznější fonetické odchylky. Jedná se o pasáž, kde se v původním projevu uvádí, že je třeba najít si aktivity, které nám pomohou přestat myslet na všechny úkoly, které nás čekají, a můžeme se během nich soustředit pouze na daný okamžik. Řečnice dále upřesňuje, že to může být aktivita například v profesní oblasti, tlumočnice však naopak říká, že „*to nemůže být samozřejmě v profesní doméně*“. V tomto případě není snadné si vysvětlit, proč k tomuto posunu došlo, jelikož, jak již bylo řečeno, řečnice se v této pasáži nedopustila žádné závažnější chyby kromě jedné denazalizace nosové samohlásky, kterou jsem však nevyhodnotila jako faktor ohrožující kvalitu tlumočení.

Při analýze originálního projevu švýcarské mluvčí jsem si nevšimla žádných dalších pasáží, které by mohly představovat větší problém při porozumění.

Pokud bychom tedy měli zhodnotit tento tlumočnický výkon, je třeba říci, že si tlumočnice neporadila ideálně s těmi nejtěžšími pasážemi. Kvalitu tlumočení jsme vyčíslili na 139, což je u této tlumočnice nejhorší výkon, došlo zde tedy navíc také k velkému množství smyslových odchylek nezpůsobených silou cizího přízvuku v originálním projevu.

Odchyška	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	1	0
středně závažný významový posun	3	0
generalizace	7	3
velmi závažný významový posun	3	0
vynechání informací	29	2
přidání informací	2	0
nejasná formulace	3	0
opačný význam	1	0

Tab. 22: Významové odchylky u tlumočnice č. 1 při převodu projevu řečnice č. 4

4.5.2 Tlumočnický výkon tlumočnice č. 2

Projev české rodilé mluvčí

Na základě analýzy tlumočnického výkonu tlumočnice č. 2 u projevu české rodilé mluvčí jsem konstatovala, že se dopustila celkem 52 smyslových odchylek, z nichž však pouze dvě mohly být zapříčiněny chybnou výslovností ve výchozím projevu. Jedná se o jeden případ vynechání informací a jeden velmi závažný významový posun.

K vynechávce došlo u pasáži, která již byla zmíněna v souvislosti s tímto projevem u tlumočnice č. 1, která si s ní však poradila úspěšně. Je to úsek, ve kterém řečnice zmiňuje, že se dílo RUR brzy po publikaci proslavilo. Česká rodilá mluvčí zde v jednom případě nahrazuje otevřenou samohláskou samohláskou zavřenou, dále u jedné hlásky dochází k redukci míry zaokrouhlení a v jednom případě je zavřená samohláska nahrazena samohláskou otevřenou. Vidíme tedy, že vliv této pasáže na výkon tlumočnic se různí.

K velmi závažnému významovému posunu došlo v úseku, který jsme analyzovali i u předchozí tlumočnice. Jedná se o část, kde řečnice popisuje, že inženýr z továrny na roboty se rozhodl, na přání ženy ředitele továrny, dát robotům více lidských vlastností. Tlumočnice č. 2 však, stejně jako tlumočnice č.1, tento úsek převádí chybně, a to následujícím způsobem: „[...] *kdy majitel této továrny chce vytvořit, eh, nějakou femme fatale robotku.*“. Jedná se tedy o velmi odlišné sdělení, které zároveň není příliš srozumitelné.

Pokud se nyní podíváme na místa, která tlumočnice převedla správně i přes nedostatky v původním projevu, mohli bychom zmínit pasáž popisující vznik slova *robot*, kdy řečnice

vysvětluje, že toto slovo bylo vytvořeno bratrem Karla Čapka Josefem. Jak již bylo řečeno v analýze tlumočnického výkonu tlumočnice č.1, tato pasáž obsahuje několik fonetických odchylek, a to na relativně krátkém úseku, tlumočnice č. 2 si však s tímto problémem poradila a nedopustila se žádného významového posunu.

Pokud bychom tedy měli zhodnotit tento tlumočnický výkon, můžeme říci, že se zde neprojevil výrazný vliv síly cizího přízvuku, protože tímto faktorem byla zapříčiněna pouze jedna významová odchylka. Kvalitu tlumočení u tohoto výkonu jsme vyčíslili na 141, což znamená, že se tlumočnicki příliš nepovedl, nicméně tento slabý výkon nebyl ovlivněn silou cizího přízvuku. Vyplyvá z toho tedy, že se tlumočnice vysokého počtu odchylek, případně závažnějších odchylek, dopustila vlivem jiného faktoru. Pokud bychom se podívali na jednu z možných příčin, tedy tempo projevu, můžeme konstatovat, že, jak již bylo řečeno, je jeho hodnota velmi vysoká, a můžeme jej tedy označit za jednu z nejpravděpodobnějších příčin nízké kvality tohoto tlumočnického výkonu.

Odchylka	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	3	0
středně závažný významový posun	4	0
generalizace	5	0
velmi závažný významový posun	10	1
vynechání informací	30	1

Tab. 23: Významové odchylky u tlumočnice č. 2 při převodu projevu řečnice č. 2

Projev italské rodilé mluvčí

Tlumočnice č. 2 se při tlumočení projevu italské řečnice dopustila celkem 48 odchylek, z nichž 15 bychom mohli spojit s chybnou výslovností nerodilé mluvčí v původním projevu. Nejčastěji se jednalo o vynechání informace (11 případů), ve dvou případech pak tlumočnice zvolila generalizaci a v jednom případě došlo k velmi závažnému významovému posunu.

Pokud se zaměříme na poslední jmenovanou odchylku, ta je spojená s pasáží, kterou jsme již zmiňovali v souvislosti s tlumočnicí č. 1. V tomto úseku řečnice říká, že dochází k tomu, že zástupci křesťanské demokracie zasáhnou do programu hudebního festivalu, protože neodpovídá jejich politickým názorům, a mohou také přistoupit k cenzuře písni, pokud jsou příliš dlouhé. Tlumočnice však tuto pasáž přetlumočila následujícím způsobem: „A, eh, zajímavé je, když se zástupci politických stran, tedy křesťanské strany, hovoří, když hovoří o festivalu, tak říkají, že ty písně jsou moc dlouhé.“. Došlo tedy k závažnému významovému posunu. V této pasáži se italská mluvčí dopouští velkého množství chyb ve výslovnosti. Je zde

zkoncentrováno devět případů denazalizace samohlásek, z toho jeden závažnější, dále několik případů redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky či nahrazení nosové samohlásky jinou nosovou samohláskou. Další významnou odchylkou je, jak již bylo řečeno, nahrazení hlásky *s* hláskou [ts] ve slově *démocratie*. V tomto případě tedy můžeme jednoznačně říci, že tato pasáž je opravdu velmi obtížná na porozumění, protože ji chybně převedla jak tlumočnice č. 1, tak i tlumočnice č. 2.

Další významnou odchylkou, kterou bych ráda zmínila, je generalizace významu v pasáži, kterou jsme již také popisovali u předchozí tlumočnice. Jedná se o zmínku o tom, že původně se uvažovalo o organizaci prvního ročníku festivalu námořní lodi, tento nápad se však nakonec neuskutečnil. Tlumočnice č. 1 tento úsek zcela vynechala, tlumočnice č. 2 přistoupila ke generalizaci a řekla: „*A, z počátku bylo spoustu otázek, které bylo třeba vyřešit.*“. Zde se jedná o opravdu velké zobecnění, nijak výrazně to však nenarušuje význam. Potvrzuje to však náročnost této pasáže pro přenesení významu.

Stejně jako tlumočnice č. 1, i tlumočnice č. 2 zcela vynechala úsek popisující organizaci prvního ročníku festivalu, kdy posluchači seděli u dvou stolů a byli obsluhováni dvěma číšníky. I tento fakt potvrzuje to, že vysoká koncentrace odchylek od fonetické normy, kterou v tomto místě můžeme zaznamenat, silně ovlivňuje schopnost porozumění u tlumočnic.

Dalším místem, které je pro tlumočnice očividně náročné, je již zmiňovaná pasáž týkající se rozvolnění ve vnímání sexuality, kde se řečnice dopouští velkého množství odchylek od fonetické normy na malém úseku textu. Stejně jako tlumočnice č. 1, i tlumočnice č. 2 tuto pasáž zcela vypustila.

Dále bych ráda zmínila úsek, ve kterém řečnice hovoří o písních zpěváka Adriana Celentana a jeho stylu vystupování. Konkrétně říká, že při zpěvu se otáčí zády k publiku. Tuto pasáž tlumočnice č. 2 vynechává, stejně jako tlumočnice č. 1. Vyskytují se zde dva případy denazalizace a tři případy redukce míry zaokrouhlení souhlásek, a to v pasáži obsahující pouhých 6 slov. Jedná se tedy opět o velmi náročný úsek znesnadňující porozumění.

Další pasáží, kterou tlumočnice č. 2 vůbec nepřevedla, je úsek týkající se různých politických změn ve světě v 60. letech, konkrétně informace o postupném nabývání nezávislosti afrických zemí. Na prostoru sedmi slov se zde nacházejí dva případy denazalizace, z toho jeden závažný. Tímto způsobem jsem vyhodnotila nahrazení první hlásky slova *indépendance*, kterou je podle fonetické normy [ɛ̃], hláskami [in]. Dále zde najdeme jeden případ sonorizace souhlásky, jeden případ použití samohlásky [i] namísto [e] (ve slově *indépendance*) a jedno nahrazení otevřené samohlásky samohláskou zavřenou.

Dalším velmi zajímavým místem je pasáž obsahující v původním projevu nesrozumitelné dvojslabičné slovo. Tento úsek se nachází ke konci projevu, kde řečnice zmiňuje, že festival reprezentuje italskou píseň i přes, a nebo kvůli faktoru, který není srozumitelný. Tlumočnice č. 2, stejně jako tlumočnice č. 1, tuto pasáž zcela vynechává.

Kromě 14 významových odchylek, kterých se tato tlumočnice dopustila, se podíváme také na pasáže, kdy tlumočnice naopak zdárně předala význam v úsecích, které v projevu italské rodilé mluvčí vykazují prvky cizího přízvuku. Stejně jako tlumočnice č. 1, i tlumočnice č. 2 bezchybně přetlumočila pasáž zmiňující informaci o tom, že se původce myšlenky hudebního festivalu zapojil do antifašistického odboje. Během počáteční analýzy jsem tuto část vyhodnotila jako potenciálně negativně ovlivňující výkon tlumočnic, neboť se zde vyskytují čtyři odchylky od fonetické normy v úseku složeném ze sedmi slovy, což se dá označit za vysokou koncentraci.

Na rozdíl od tlumočnice č. 1 tato tlumočnice převádí bezchybně pasáž zmiňující to, že festival di Sanremo je takový, jaký je, protože Itálie je taková, jaká je, který taktéž obsahuje vysoký počet odchylek od fonetické normy, a to zejména nahrazení zavřených samohlásek samohláskami otevřenými.

Pokud bychom měli zhodnotit úspěšnost převodu tohoto projevu tlumočnicí č. 1, je třeba konstatovat, že velké množství odchylek ve významu bylo způsobeno právě fonetickými odchylkami v originálním projevu. Zároveň musíme ale dodat i to, že si dobře poradila s některými pasážemi, které se zdají být na první pohled problematické. Dále je třeba vzít v potaz, že došlo k velkému množství dalších odchylek, které, dle mého názoru, nebyly s cizím přízvukem jednoznačně spojeny. Celkovou kvalitu tlumočení u tohoto výkonu jsme vyčíslili na 130, což bychom mohli označit za průměrný výkon. Kromě vlivu síly cizího přízvuku se tak na výkonu podílel ještě i další faktor. Není jisté, zda to mohlo být tempo projevu, které je u této řečnice druhé nejvyšší mezi nerodilými mluvčími, určitou roli ale také mohlo hrát.

Odchyška	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	3	0
středně závažný významový posun	4	0
generalizace	4	3
velmi závažný významový posun	4	1
vynechání informací	32	11
přidání informací	1	0

Tab. 24: Významové odchylky u tlumočnice č. 2 při převodu projevu řečnice č. 3

Projev švýcarské mluvčí

V tomto výkonu se tlumočnice dopustila celkem 65 smyslových odchylek, z nichž pouze dvě mohly být na základě mé analýzy zapříčiněny cizím přízvukem. V jednom případě se jednalo o velmi závažný posun významu, ve druhém pak o generalizaci.

K velmi závažnému významovému posunu došlo v pasáži, kde řečnice hovoří o tom, jakým způsobem si vytvořit seznam úkolů, které je třeba během dne splnit. Říká, že si nemáme na seznam dát příliš velké množství položek, jejich počet by neměl překročit počet věcí, které můžeme spočítat na jedné ruce. Tlumočnice tuto pasáž převádí takto: „*Ale důležité je nenapsat na tento seznam všechno, co musíme udělat, protože tento seznam musí být reálný. A tento seznam musí, tento seznam musí obsahovat věci, které můžeme udělat během dne.*“ Význam řečeného není tedy převeden přesně. V této pasáži můžeme u řečnice zaznamenat několik odchylek od fonetické normy na malém prostoru. Jedná se o jeden případ denazalizace, následně dva případy redukce míry zaokrouhlení samohlásky, taktéž zde švýcarská mluvčí dvakrát nahrazuje zavřenou samohlásku samohláskou otevřenou. Dále pak ve dvou případech dochází k desonorizaci souhlásky a slovo *aspekt* je vysloveno s [ekt] na konci slova. Vidíme tedy, že tato pasáž je pro tlumočení velice obtížná. Pokud převod této pasáže porovnáme s výkonem první tlumočnice, je třeba říci, že poslední jmenovaná si s ní poradila lépe, neboť se jí podařilo význam převést přesně.

Ke generalizaci se tlumočnice uchyluje v pasáži, kterou jsme zmiňovali již v souvislosti s první tlumočnicí, kde řečnice hovoří o jakémsi stavu mysli, ve kterém se nacházejí umělci při tvorbě. Stejně jako první tlumočnice i tlumočnice č. 2 zde tedy generalizovala přijatou informaci a řekla pouze „*stav*“. V původním projevu se ve slově *second* vyskytuje denazalizace souhlásky [g], tento jev tedy očividně působí tlumočnicím problémy při porozumění.

To byly tedy jediné dva případy, ve kterých byla tato tlumočnice ovlivněna chybnou výslovností v původním projevu. Ráda bych zde zmínila ještě jednu pasáž, kde tlumočnice provedla závažnou chybu, i přesto, že v původním projevu se nevyskytovala žádná chybně vyslovená hláska. Konkrétně došlo k přetlumočení pravého opaku významu sdělení. Hovořím nyní o pasáži, kdy řečnice v rámci představení rad pro dosažení úlevy od mentální zátěže doporučuje vyhradit si určitý čas na úkoly, které musíme zvládnout, tak, abychom se na ně mohli plně koncentrovat. Řečnice přímo specifikuje, že by tyto úseky měly být dlouhé, tlumočnice však naopak mluví o „*spíše kratších úsecích*“. Vzhledem k tomu, že se v původním sdělení nevyskytla žádná fonetická odchylka, není snadné vysvětlit, proč došlo k tak závažné chybě.

Jednou z dalších zajímavých pasáží je ta, ve které tlumočnice zcela vypouští citaci Alberta Einsteina, zmiňovanou řečnicí, a uchyluje se k jakési generalizaci. Citát v češtině správně zní: „*Všichni jsme géniové, ale pokud budeme posuzovat rybu podle její schopnosti vylézt na strom, tak bude celý život žít s vědomím, že je neschopná.*“. Tlumočnice však jeho znění generalizuje a říká „*[...] slavný citát o rybě, který právě hovoří o tom, jak jsme rozdílní. A nemá cenu se porovnávat s ostatními, jak jsou ostatní lepší, jestli jim to jde líp, nemá to cenu.*“. Znění tohoto citátu měly tlumočnice k dispozici předem v glosáři, mohly si ho tedy předem vyhledat, nedokáží si proto vysvětlit, proč ho tlumočnice nepřetlumočila správně. Buď si citát nevyhledala, nebo zrovna po ruce neměla poznámky. Je třeba dodat, že v této pasáži se v původním znění vyskytuje velké množství fonetických odchylek: dvakrát denazalizace nosové samohlásky, pětkrát desonorizace souhlásky, dvakrát zde chybí *liaison* a můžeme zde zaznamenat taktéž dva případy redukce míry zaokrouhlení samohlásky. Za normálních okolností bychom tedy mohli předpokládat, že generalizace je způsobena neporozuměním, nicméně, jak již bylo řečeno, problém pramenil odjinud.

Pokud bychom se zaměřili naopak na místa, kde se tlumočnici podařilo význam převést i přes nedostatky ve výslovnosti řečnice, mohli bychom zmínit některé z případů, které se vyskytly již u první tlumočnice. Jedná se například o pasáž, ve které řečnice zmiňuje, že pokud se mentální zátěž nahromadí, může dojít k přehřátí mozku. U tlumočnice č. 1 jsme si mohli všimnout toho, že význam této pasáže byl generalizován, v případě druhé tlumočnice byl však převeden správně bez větších potíží, a to i přesto, že, jak jsme již zmiňovali výše, se v původním projevu vyskytuje několik odchylek od fonetické normy, a to ve vysoké koncentraci na jednom místě.

Jako dobrý příklad srovnání dvou tlumočnických výkonů může sloužit také pasáž týkající se možnosti využití chytrého telefonu k boji s mentální zátěží. Jak již bylo řečeno, tlumočnice č. 1 zde provedla generalizaci a řekla pouze, že nám telefon může pomoci, druhá tlumočnice však tuto pasáž převedla správně i přes již výše zmíněné chyby ve výslovnosti v originálním projevu.

Dále můžeme konstatovat, že tlumočnice č. 2 úspěšně přetlumočila pasáž týkající se statistických údajů spojených s vykonáváním domácích činností u Francouzů starších 11 let. U tlumočnice č. 1 jsme v této pasáži zaznamenali vynechávku, tlumočnice č. 2 však převádí smysl bez problémů. Ještě připomenou, že v tomto úseku se řečnice dopouští několika odchylek od normy, patří mezi ně jedna denazalizace, dva případy desonorizace a jeden případ redukce míry zaokrouhlenosti samohlásky.

Pokud bychom tedy měli celkově zhodnotit tento tlumočnický výkon, můžeme konstatovat, že tlumočnice se dopustila celkem velkého počtu významových odchylek, z nichž však pouze minimum bylo pravděpodobně způsobeno neporozuměním. Mezi chyby, které nebyly ovlivněny silou přízvuku, patřily i některé závažné, které jsme si uvedly. Tlumočnický výkon tedy nebyl příliš zdařilý, vidíme to také na kvalitě tohoto výkonu, kterou jsme vyčíslili na 177, což je nejhorší výkon této řečnice ze všech čtyř projevů. Pokud bychom chtěli hledat příčinu tohoto neúspěchu, měli bychom se zaměřit na jiné faktory než na sílu cizího přízvuku. Jednou z možných příčin je tempo řeči, které mohlo tlumočníci teoreticky způsobit problémy, nicméně to je u švýcarské řečnice nejnižší ze všech nerodilých mluvčích, není tedy možné s jistotou říci, že právě tento charakter výchozího projevu stojí za tímto neúspěšným výkonem.

Odchylka	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	3	0
středně závažný významový posun	6	0
generalizace	7	1
velmi závažný významový posun	7	1
vynechání informací	34	0
přidání informací	3	0
nejasná formulace	4	0
opačný význam	1	0

Tab. 25: Významové odchylky u tlumočnice č. 2 při převodu projevu řečnice č. 4

4.5.3 Tlumočnický výkon tlumočnice č. 3

Projev české rodilé mluvčí

Při tlumočení tohoto projevu se tlumočnice dopustila celkem 55 významových odchylek, z toho dvě mohly být dle mé analýzy způsobeny cizím přízvukem řečnice. V jednom případě se jedná o velmi závažnou významovou odchylku, ve druhém případě pak o vynechávku.

K závažnému významovému posunu došlo u této tlumočnice v pasáži, kterou jsme již zmiňovali i u předchozích dvou tlumočnic. Řečnice v ní popisuje děj hry RUR a hovoří o tom, že v určitém momentě se inženýr z továrny rozhodl, na přání ředitelovy ženy, vylepšit roboty a dodat jim lidské rysy. Tato tlumočnice také zcela přesně nezachytila význam této pasáže, protože ji převedla následujícím způsobem: „*Ale, eh, přijde zde jedna postava ženy, [...], objeví, eh, robota, který, eh, objeví emoce [...]*“. Toto řešení se tedy významem liší od původního sdělení. V této pasáži se v originálním projevu vyskytuje relativně velké množství odchylek od fonetické normy, které byly zmíněny již u tlumočnice č. 1.

Dále tlumočnice č. 3 vynechala informaci v pasáži, kde řečnice zmiňuje, že RUR Karla Čapka neztělesňuje kritiku technického pokroku, ani obavu, že nás technika zahltlí, ale jedná se o reakci na technologickou ideologii dané doby. Významové odchylky v této části jsme si mohli všimnout již u první tlumočnice, ta však poslední část zmiňující technologickou ideologii převedla správně. Tlumočnice č. 3 se naopak dopustila chyby při převedení obou částí. První část originálního projevu, jak již bylo zmíněno, obsahuje dva výskyty redukce míry zaokrouhlení samohlásky a jeden příklad denazalizace. Ve druhé části smyslového celku se pak vyskytují ještě další dva případy redukce míry zaokrouhlení samohlásky. Také bych zde ráda dodala, že tlumočnice si neporadila ani s větou, která hned následuje, ve které řečnice vyzývá k tomu, abychom si představili, že můžeme pomocí techniky ovládat svět. Tuto část jsem však nevyhodnotila jako potenciálně ohrožující kvalitu překladu, protože i přesto, že se zde vyskytuje několik odchylek od fonetické normy, neposoudila jsem je jako závažné.

Toto byly tedy, až na jednu výjimku, případy, kdy byl výkon tlumočnice ovlivněn chybnou výslovností v originálním projevu. Nyní se můžeme podívat na příklady případů, kdy se tlumočnice dopustila závažnější smyslové odchylky i bez přičinění cizího přízvuku. Jedním z nich je například nejasná formulace při převodu úvodní věty pasáže, ve které řečnice přibližuje děj hry RUR. Řečnice vysvětluje, že se děj odehrává v továrně na roboty RUR. Tlumočnice však říká, a to ještě v návaznosti na dokončení myšlenky z předchozího významového celku, následující: „[...] které pracují, eh, ve hře RUR.“, což tedy není úplně šťastné řešení a posluchačovi může přijít zvláštní, že v nějaké divadelní hře někdo pracuje. Tlumočnice se tedy dopustila této chyby i přesto, že v původním projevu nedošlo k žádné významnější odchylce od fonetické normy.

Kromě závažného významového posunu, který jsme popsali v jednom z předchozích odstavců, se v tomto tlumočnickém projevu tlumočnice č. 3 vyskytuje ještě několik dalších, stejně závažných odchylek. Jednou z nich je například chybné převedení roku vydání díla RUR. Tlumočnice uvádí, že bylo publikováno v roce 2020, namísto 1920, což je samozřejmě velmi závažný posun, kterého by si český příjemce všiml, protože můžeme předpokládat, že je s datací této hry obeznámen.

Za zmínku stojí také odchylka v podobě přidání informace, kterou jsem nedokázala přiřadit k žádnému z významových celků v původním projevu. Tlumočnice na začátku třetího úseku projevu uvádí, že v dílech Karla Čapka a Davida Jakubce „je také filozofický rozměr“. Taková informace není v původním sdělení obsažena a nepodařilo se mi zjistit, jak mohlo k takové chybě dojít. Je to zřejmě jakýsi pokus o generalizaci, nicméně vůbec neodpovídá smyslu původního sdělení.

Pokud se nyní podíváme naopak na místa, kde se v originálním projevu vyskytovalo velké množství odchylek od fonetické normy, ale tlumočnice převedla jejich smysl bezchybně, zmínila bych pasáž, o které jsme hovořili již v souvislosti s tlumočnickými výkony obou předchozích tlumočnic. Jedná se o místo, ve kterém řečnice zmiňuje, že dílo RUR se brzy po publikování stalo slavným, a dopouští se zde několika chyb ve výslovnosti. Tlumočnice č. 3 si však s touto pasáží, stejně jako tlumočnice č. 1, a na rozdíl od tlumočnice č. 2, poradila.

Pokud bychom tedy měli zhodnotit tento tlumočnický výkon, můžeme říci, že převážná většina odchylek od významu původního sdělení nebyla s velkou pravděpodobností způsobena silou cizího přízvuku v originálním projevu a s ním spojenou nesrozumitelností. Tento faktor ovlivnil pouze dva významové posuny. Jak jsme mohli konstatovat, tyto dvě odchylky byly závažnějšího charakteru, negativní vliv přízvuku je zde tedy znát. Kvalitu tohoto projevu jsme vyčíslili na 153, jedná se tedy o slabší výkon, můžeme se tedy zamyslet nad tím, co způsobilo tak velký počet odchylek, které, jak jsme říkali, nebyly spojeny se silou cizího přízvuku. V tomto případě můžeme jednoznačně říci, že významným faktorem mohlo být tempo projevu, které je u této řečnice nejvyšší ze všech.

Odchylka	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	3	0
středně závažný významový posun	3	0
generalizace	3	0
velmi závažný významový posun	6	1
vynechání informací	37	1
přidání informací	2	0
nejasná formulace	1	0

Tab. 26: Významové odchylky u tlumočnice č. 3 při převodu projevu řečnice č. 2

Projev italské rodilé mluvčí

V tlumočnickém výkonu tlumočnice č. 3 u tohoto projevu můžeme konstatovat celkem 48 smyslových odchylek, z nichž 12 bylo s velkou pravděpodobností zapříčiněno odchylkami od fonetické normy v projevu řečnice. V šesti případech se jednalo o vynechání informace, ve třech o velmi závažný významový posun, dvakrát tlumočnice zvolila generalizaci a v jednom případě tlumočnice převedla určitou pasáž nesrozumitelným způsobem.

Pokud se tedy podíváme hned na tento posledně zmiňovaný případ, najdeme ho na konci první analyzované části projevu. Jedná se o pasáž, ve které řečnice přibližuje způsob, jakým byl organizován první ročník festivalu di Sanremo. Konkrétně tedy říká, že posluchači seděli u dvou stolů a obsluhovali je dva číšníci. Tuto pasáž jsme již zmiňovali i v souvislosti s výkonem

první a druhé tlumočnice, obě tuto pasáž zcela vynechaly. Tlumočnice č. 3 tuto pasáž sice převedla, ale velmi nesrozumitelným způsobem. V jejím tlumočení zaznělo „[...] lidem podávali pití číšníci [...]“. Nesrozumitelnost tohoto sdělení je ještě umocněna tím, že hned před tím říká „[...] tři zpěváci zpívali [...]“. To samozřejmě odpovídá původnímu významu, nicméně při následném navázání informací o lidech, kterým někdo podává pití, to nedává příliš velký smysl. V této pasáži v původním projevu se, jak již bylo zmíněno, vyskytuje několik závažnějších odchylek od fonetické normy, a to na relativně malém prostoru. Vidíme tedy, že na převedení této pasáže má cizí přízvuk opravdu silný negativní vliv.

Nyní bychom se zaměřili na velmi závažné významové posuny, které můžeme v tomto výkonu zaznamenat, a které byly s největší pravděpodobností zapříčiněny chybnou výslovností řečnice v originálním projevu. První se nachází v pasáži, kde řečnice hovoří o tom, že zpěvačka Mina nebyla na festivalu úspěšná, protože jí vytýkali přílišnou smyslnost kvůli pohybům rtů. Ve slově *jeu* se řečnice dopustila výrazné odchylky, když koncovou hlásku [ø] nahradila hláskou [u], čímž vlastně vyslovila jiné slovo. Tlumočnice tuto pasáž převedla následujícím způsobem: „*Ale byla také, eh, někte-, někteří také si mysleli, že je velmi erotická.*“, což je významový posun, navíc sdělení není příliš srozumitelné.

Druhý takový významový posun se vztahuje k již dříve zmiňované pasáži pojednávající o zásahu představitelů křesťanské demokracie do organizace festivalu v případě, že neodpovídá jejich politickým názorům, a o tom, že je na festivalu zavedena cenzura, pokud jsou písně příliš dlouhé. Tlumočnice však tuto pasáž převádí následujícím způsobem: „*A to už říkají, eh, lidé křesťanské demokracie, že, eh, ten festival, eh, není spravedlivý. Písně jsou příliš dlouhé.*“. Jak vidíme, jedná se o výrazný významový posun, navíc, takto formulovaná informace není příliš srozumitelná. Mohli jsme si všimnout toho, že přechází dvě tlumočnice se v této pasáži rovněž dopustily velmi závažného významového posunu. I v tomto případě se nám tedy potvrdila domněnka, že tato pasáž je v originálním projevu velmi nesrozumitelná.

Třetí významný výrazový posun se u této tlumočnice vyskytuje hned o pár vět dále, kde řečnice hovoří o tom, že festival di Sanremo je takový, jaký je, protože Itálie je taková, jaká je, a proto tedy krize jednoho odráží krizi druhého. Tlumočnice tuto pasáž převádí následujícím způsobem: „*[...] že, eh, v Itálii máme, eh, krizi člověka.*“. Míchá tedy dohromady oba smyslové celky a dochází k výraznému významovému posunu. Jen připomenu, že v tomto úseku se v originále vyskytuje několik odchylek od fonetické normy, které negativně ovlivnily taktéž výkon tlumočnice č. 1. Naopak tlumočnice č. 2 smysl této pasáže převedla bezchybně.

Ze smyslových odchylek v podobě vynechávky, které mohly být zapříčiněny cizím přízvukem, bych zmínila například tu, která se vyskytuje v pasáži pojednávající o proměnách,

ke kterým došlo v Itálii po roce 1958. Tento úsek jsme již zmiňovali i u jiných tlumočnic. Řečnice v něm hovoří o počátku jakési sexuální svobody. V této pasáži se v originálním projevu vyskytuje třikrát odchylka v podobě redukce míry zaokrouhlení samohlásky a jednou řečnice vynechává *liaison* mezi dvěma slovy. Náročnost porozumění této pasáži potvrzuje fakt, že ani třetí tlumočnice, stejně jako dvě předchozí, si s tímto úsekem neporadila a vynechala ho.

Další vynechání informace nastalo v úseku, který se nevydařil ani tlumočnicím č. 1 a č. 2. Ten obsahuje zmínku o tom, že zpěvák Adriano Celentano zpíval zády k publiku. Jak již bylo zmíněno, tato pasáž obsahuje vysokou koncentraci odchylek od výslovnostní normy, a to v pouhých pěti, převážně krátkých slovech. Neúspěch této tlumočnice při převodu této pasáže tedy potvrzuje náročnost na porozumění koncentraci takto vysokého množství odchylek.

Dále bych ráda zmínila případ, o kterém jsme zatím ještě nehovořili. Jedná se o pasáž popisující různé světové události, ke kterým došlo v 60. letech minulého století. Řečnice zmiňuje, že vznikla nová angloamerická píseň, která se vztahovala právě k tomu, co se v té době událo. V této pasáži se vyskytuje jeden případ denazalizace samohlásky, dále jeden případ redukce míry zaokrouhlení samohlásky a v jednom případě vyslovuje řečnice namísto zavřené samohlásky samohlásku otevřenou. Jedná se tedy taktéž o místo, které můžeme považovat za náročné na porozumění. Potvrzuje to také fakt, že tlumočnice č. 3 jej, stejně jako tlumočnice č. 1 a tlumočnice č. 2, vynechala.

Dále bych ještě zmínila dva příklady generalizace, ke kterým se tlumočnice č. 3 uchýlila. K první došlo v úseku, který jsme již také zmiňovali, kde řečnice vysvětluje, že původní myšlenkou bylo, že by se první ročník festivalu di Sanremo konal na lodi, nakonec tomu však tak nebylo. Tlumočnice si s touto obtížnou pasáží, vyznačující se vysokým počtem fonetických odchylek, poradila tak, že ji převedla následujícím způsobem: „[...] a, nejprve, eh, chtěl, eh, eh, tento festival založit jinde, ale nakonec to bylo v Sanremu.“. Tato tlumočnice tedy, na rozdíl od tlumočnice č. 1 a tlumočnice č. 2, alespoň něco z této pasáže zachytila a pokusila se o převedení smyslu.

Druhý výskyt generalizace, způsobený fonetickou odchylkou, se objevil v místě, kde řečnice popisuje termín, kdy se poprvé konal festival di Sanremo. Říká, že to bylo mezi 29. a 31. březnem 1951. V tomto krátkém údaji se vyskytuje jeden případ redukce míry zaokrouhlení samohlásky, dále jeden případ chybějící *liaison* mezi slovy *neuf* a *au* a dále řečnice vyslovuje slovo *mars* bez hlásky *s* na konci. Je to pasáž s velmi vysokou koncentrací odchylek od fonetické normy, kterou jsem při prvotní analýze vyhodnotila jako potenciálně problematickou pro převod. Ukazuje se tedy, že tento předpoklad byl správný. Ještě zmíním, že tato pasáž

negativně ovlivnila tlumočnický výkon i tlumočnice č. 2, která se zde uchýlila ke generalizaci. Tlumočnice č. 1 naopak úsek převedla bezchybně.

Pokud se nyní zaměříme na místa, kde tlumočnice zdárně převedla význam pasáže, která obsahovala odchylky od fonetické normy, mohli bychom zmínit úsek, kde řečnice hovoří o tom, že africké země v 60. letech nabývaly nezávislosti. O této pasáži jsme již mluvili v souvislosti s tlumočnicí č. 2, která ji zcela vynechala. Tlumočnice č. 3 ji však, stejně jako tlumočnice č. 1, naopak převedla správně a bez obtíží, a to i přesto, že originální projev obsahuje velké množství odchylek od normy.

Poslední místo, které bych v souvislosti s tímto projevem taktéž ráda zmínila, je pasáž, o které jsme již hovořili při analýze tlumočnického výkonu tlumočnice č. 1 i tlumočnice č. 2. Jedná se o úsek, kde italská rodilá mluvčí vyslovuje nesrozumitelně dvojslabičné slovo. Uváděli jsme, že obě tlumočnice tuto pasáž vynechaly, stejný výsledek můžeme vidět i u tlumočnice č. 3.

Kvalitu tlumočnického výkonu jsme v tomto případě vyčíslili na 131, řadí se tedy spíše mezi ty slabší výkony. Velký podíl na odchylkách od smyslu zde měl právě silný cizí přízvuk. Objevily se však i pasáže, které tlumočnice i přes možné problémy s porozuměním převedla správně, příliš jich však nebylo. Zároveň se dopustila velké řady chyb, které dle mé analýzy nebyly zapříčiněny neporozuměním originálu. Můžeme se tedy zamyslet nad tím, zda jedním z faktorů nebylo tempo výchozího projevu. To však není, v porovnání s ostatními původními projevy, nijak výrazně vyšší, nedá se mu tedy přisoudit ten nejzásadnější vliv na výkon.

Odchyška	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	4	0
středně závažný významový posun	1	0
generalizace	4	2
velmi závažný významový posun	8	3
vynechání informací	29	6
přidání informací	1	0
nejasná formulace	1	1

Tab. 27: Významové odchylky u tlumočnice č. 3 při převodu projevu řečnice č. 3

Projev švýcarské rodilé mluvčí

V tomto tlumočnickém výkonu se vyskytl velmi vysoký počet odchylek od smyslu původního projevu, konkrétně 74. Zajímavé je, že pouze u tří z nich jsem určila jako pravděpodobnou příčinu vliv cizího přízvuku. Jednalo se ve dvou případech o vynechání informace, v jednom pak o velmi závažný významový posun.

První vynechávka ovlivněná cizím přízvukem se objevila v pasáži, kterou jsme již také zmiňovali v souvislosti s předchozími dvěma tlumočnicemi. Řečnice zde hovoří o tom, že vlivem nahromadění mentální zátěže může dojít k přehřátí mozku. První tlumočnice tuto pasáž taktéž vynechala, tlumočnice č. 2 ji převedla správně. Dokazuje to tedy předpoklad, že se jedná o opravdu náročnou pasáž obsahující odchylky od fonetické normy znesnadňující porozumění.

Druhá odchylka v podobě vynechání informace se nachází v pasáži, kterou jsme již také zmiňovali i u předchozích tlumočnic. Řečnice uvádí statistické údaje týkající se toho, kolik času Francouzi starší 11 let tráví domácími pracemi. Tlumočnice tuto informaci o vzorku, na který se tyto údaje vztahují, vynechává. V ostatních projevech jsme si mohli všimnout, že tlumočnice č. 1 tuto pasáž také vynechala, tlumočnice č. 2 naopak význam úspěšně převedla.

Nyní ještě pohovořím o velmi závažném významovém posunu, který byl dle mého názoru způsoben taktéž odchylkou od fonetické normy v originálním projevu. Vyskytl se v pasáži, kde řečnice hovoří o tom, že je třeba si najít nějakou činnost, během které nebudeme myslet na veškeré věci, které nás zatěžují. Tlumočnice tuto pasáž převádí následujícím způsobem: „*A, eh, je třeba se zbavit, eh, eh, veškerých aktivit, které nám nepřináší radost.*“. Toto není úplně přesné přenesení původního smyslu, protože těchto aktivit se nemáme zbavovat, pouze se snažit na ně v určitých chvílích nemyslet. Tuto pasáž jsme probírali již výše, tlumočnice č. 2 se zde dopustila vážného významového posunu, tlumočnice č. 1 ji dokonce úplně vynechala.

Dále bych se ráda zaměřila na chyby, kterých se tlumočnice č. 3 dopustila v pasážích, které se na základě analýzy síly přízvuku nezdají být problematické pro porozumění. Jak bylo již řečeno, je jich v tomto případě opravdu velké množství, zmíním tedy jen ty nejzávažnější. V jednom případě tlumočnice úplně obrátila smysl původního sdělení. Na konci prvního úseku řečnice zmiňuje, že pokud si na telefonu nastavíme připomínky, nemusíme potom tolik myslet na úkoly, které musíme splnit. Tlumočnice č. 3 první část o nastavení připomínek zcela vynechává, následně pak říká „[...] a můžete pak lépe přemýšlet o úkolech, které musíte splnit.“, což je pravý opak sdělení v původním projevu. V tomto úseku jsem neidentifikovala vysokou koncentraci závažných fonetických odchylek, není tedy jisté, proč tlumočnice udělala tuto chybu. Síla přízvuku by v tomto případě neměla být hlavním faktorem.

V tlumočení této řečnice se dále vyskytuje několik nesrozumitelných míst. Zmínila bych například pasáž, kde řečnice uvádí, že odborníci na problematiku doporučují, aby si lidé na každý den vytvořili seznam úkolů, které musejí splnit. Tlumočnice však tuto pasáž převádí následujícím způsobem: „*Eh, lidé mají seznam, eh, úkolů, které musí udělat*“. Vzhledem k tomu, že předtím vynechává pasáž s informací o tom, že se sešla skupina odborníků, aby

diskutovala nad danou problematikou, toto tvrzení je velmi nesrozumitelné, protože potenciální posluchač si ho s ničím nespojí. V originálním projevu se v tomto úseku nevyskytuje velké množství fonetických odchylek, není tedy jasné, proč přesně došlo k této nepřesnosti.

Tato tlumočnice se dále dopustila celkem devíti závažných významových posunů, které taktéž nevycházejí z chybné výslovnosti původního projevu. Jednoho z nejzávažnějších se tlumočnice dopustila při převodu pasáže, kde tlumočnice říká, že je třeba vyhnout se toxickému srovnávání. Tlumočnice zde však hovoří o toxických vztazích. V tomto případě si nemyslím, že by chyba byla způsobena vlivem cizího přízvuku nerodilé mluvčí v originálním projevu.

Další závažný významový posun se objevil v pasáži, kde tlumočnice hovoří o tom, že si psychiatrička Aurélie Schneider všimla nové tendence, kdy děti mají velmi nabitý program a 60 hodin týdně stráví různými aktivitami. Tlumočnice však říká, že tato psychiatrička mluví o nové tendenci „[...] a to u, že je třeba si stanovit dvacet dva hodin aktivit týdně.“. Zde se vlastně jedná o dva posuny najednou, za prvé chybný kontext, za druhé chybný číselný údaj. V této části se však v původním projevu nevyskytují žádné fonetické odchylky od normy, je tedy obtížné vysvětlit původ této chyby.

Velmi zajímavá chyba se vyskytla ihned v počáteční části, kdy v originálním projevu řečnice vyjmenovává odborníky, kteří se sešli v jednom televizním pořadu, tlumočnice však do tohoto seznamu přidává také jméno Monique Aicollové, francouzské socioložky (její profesi tlumočnice také zmiňuje). Je to dáno zřejmě tím, že toto jméno bylo uvedeno v glosáři, který jsem tlumočnicím poskytla předem, a tlumočnice č. 3 ho tedy zařadila do chybné pasáže. V žádném případě se nemůže jednat o chybu způsobenou fonetickými odchylkami od normy v originálním projevu.

V tlumočnickém výkonu této tlumočnice jsem nenarazila na žádný případ správného převodu smyslu v místě, kde se vyskytuje vyšší koncentrace odchylek od fonetické normy v původním projevu.

Jak jsem říkala, odchylek od smyslu je v tomto tlumočnickém výkonu opravdu velké množství, a to i takových, kde nelze předpokládat, že převažující příčinou je chybná výslovnost švýcarské rodilé mluvčí. Kvalitu tohoto tlumočení jsme vyčíslili na 203, jedná se tedy o nejnižší kvalitu tlumočení ze všech zkoumaných tlumočnických výkonů (včetně převodů projevu francouzského rodilého mluvčího). Nedá se říci ani to, že by hlavním z faktorů, které způsobily tento nezdařilý výkon, bylo vysoké tempo originálního projevu, protože to je u této řečnice ze všech nerodilých mluvčích nejnižší.

Odchyłka	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
středně závažný významový posun	2	0
generalizace	9	0
velmi závažný významový posun	9	1
vynechání informací	48	2
přidání informací	2	0
nejasná formulace	3	0
opačný význam	1	0

Tab. 28: Významové odchylky u tlumočnice č. 3 při převodu projevu řečnice č. 4

4.5.4 Tlumočnický výkon tlumočnice č. 4

Projev české rodilé mluvčí

Tlumočnice č. 4 se při převodu originálního projevu české rodilé mluvčí dopustila celkem 37 odchylek, z nichž čtyřem se dá prisuzovat původ ve fonetických odchylkách od normy v projevu řečnice. Ve dvou případech se jedná o vynechání informace, v jednom o velmi závažný významový posun a taktéž v jednom případě o lehký významový posun.

První vynechání informace se nachází v pasáži, kterou jsme již také zmiňovali. Řečnice v ní hovoří o tom, že dílo RUR Karla Čapka nepředstavuje kritiku technického projevu ani obavy z toho, že nás zaplaví technika, ale jedná se o reakci na technologické utopie dané doby. Jak jsme již říkali dříve, tato pasáž obsahuje vysokou koncentraci odchylek od fonetické normy. Konkrétně zde najdeme tři případy denazalizace, pět případů redukce míry zaokrouhlení samohlásky a v jednom případě řečnice nahrazuje zavřenou samohlásku samohláskou otevřenou. Tuto pasáž vynechaly i všechny tři ostatní tlumočnice, můžeme tedy předpokládat, že odchylky od fonetické normy hrají v této pasáži při srozumitelnosti velkou roli.

Druhý případ vynechání informace najdeme hned v úvodu první části projevu. Tuto pasáž jsme již zmiňovali dříve. Jedná se o moment, kdy řečnice vysvětluje, že slovo *robot* bylo vymyšleno bratrem Karla Čapka Josefem. Můžeme konstatovat, že tři tlumočnice tuto informaci nezachytily, respektive ji vynechaly, a pouze tlumočnice č. 1 se převodu smyslu přiblížila tím, že provedla generalizaci.

Velmi závažný posun významu se nachází v pasáži, kterou jsme taktéž zmiňovali již několikrát. Jedná se o informaci týkající se toho, že v jedné chvíli se inženýr z továrny rozhodne, na přání ženy ředitele továrny, robotům přidat lidské rysy. Tlumočnice tuto pasáž však převádí slovy „[...] protože, eh, to vše zkazí žena.“. Všechny tlumočnice tuto pasáž převedly chybně. Zajímavé je, že ani jedna z nich nezachytila slovo *ingénieur* a všechny se zaměřily pouze na postavu ženy.

Lehký významový posun se vyskytl v pasáži, kde řečnice hovoří o tom, že systémy, které představuje Karel Čapek, ohrožují lidstvo jako celek. Tlumočnice zde říká „[...]to, co ohrožuje naši lidskost“. Zde je třeba zmínit, že francouzský výraz *humanité* použitý řečnicí může opravdu taktéž znamenat *lidskost*, nicméně v tomto kontextu se jedná spíše o význam *lidstvo*.

Dále se tlumočnice dopustila chyb, které již podle mého názoru nesouvisejí s chybnou výslovností v originálním projevu. Jednou z nejzávažnějších je převedení opačného významu. K tomu došlo v pasáži, kde řečnice hovoří o antiutopické myšlence Karla Čapka. Tlumočnice však tuto část převádí následujícím způsobem: „[...] tak u Karla Čapka vidíme spíše utopickou myšlenku“, což je tedy přesný opak původního sdělení.

Dále zde můžeme najít další závažné významové posuny, například v úseku, kde řečnice zmiňuje, že roboti v knize RUR jsou vyráběni masově. Tlumočnice se zde dopustila chyby, když uvedla, že roboti „pracují v masové výrobě“.

Další příklad velmi závažného posunu významu nalezneme v pasáži, kterou jsme již zmiňovali v souvislosti s tlumočnicí č. 3, která ji zcela vynechala. Jedná se o úsek, kde řečnice vyzývá k tomu, abychom si představili, že můžeme pomocí techniky ovládat svět. Tlumočnice č. 4 však tento úsek převádí následujícím způsobem: „[...] eh, eh, tam je právě škodlivé to, že si myslíme, že můžeme ovládat svět pomocí strojů.“. V této pasáži se v původním projevu nevyskytují žádné závažné odchylky od fonetické normy, původ této chyby tedy budeme muset hledat v jiné příčině.

Pokud bychom chtěli najít pasáž, kterou tlumočnice převedla správně i přesto, že je v původním projevu patrný silný cizí přízvuk, můžeme se zaměřit na také již výše zmiňovanou pasáž týkající se toho, že dílo RUR se chvíli po svém zveřejnění stalo slavným. S touto problematickou pasáží si tlumočnice uměla poradit, stejně jako dvě ze tří zbylých tlumočnic. Pouze tlumočnice č. 3 tuto pasáž zcela vynechala.

Celkově k tomuto tlumočnickému výkonu můžeme říci, že je relativně zdařilý. Kvalitu jsme vyčíslili pomocí hodnoty 96, což je vůbec nejlepší tlumočnický výkon, pokud bereme v potaz projevy nerodilých mluvčích. Vidíme zde velmi nízký počet odchylek. Je zde však patrný vliv cizího přízvuku originálního projevu, neboť jsme zaznamenaly případy, kdy si tlumočnice s touto překážkou nevěděla rady.

Odchyška	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	2	1
středně závažný významový posun	4	0
generalizace	2	0
velmi závažný významový posun	3	1
vynechání informací	23	2
přidání informací	2	0
opačný význam	1	0

Tab. 29: Významové odchyšky u tlumočnice č. 4 při převodu projevu řečnice č. 2

Projev italské rodilé mluvčí

V tlumočnickém výkonu této tlumočnice jsem identifikovala celkem 55 odchylek, z nichž 13 bylo dle mého názoru zapříčiněno fonetickými odchylkami v originálním projevu. Jednalo se o 9 případů vynechání informace, dva případy generalizace, v jednom případě se tlumočnice dopustila velmi závažného významového posunu a taktéž v jednom případě lehkého významového posunu.

Co se týče vynechávek, můžeme zde konstatovat opět podobné případy jako u předchozích tlumočnic. Jeden z nich se například vyskytuje v pasáži, kde řečnice popisuje organizaci prvního ročníku hudebního festivalu di Sanremo, kdy upřesňuje, že diváci seděli u dvou stolů a byli obsluhováni dvěma číšníky. Jak jsme si mohli všimnout, tato pasáž působila problémy všem tlumočnicím. Tlumočnice č. 3 při převodu použila nejasnou formulaci, zbylé tlumočnice informaci zcela vynechaly. Jednoznačně se tedy jedná o místo, ve kterém cizí přízvuk negativně ovlivňuje tlumočnický výkon.

Stejně jako u všech předchozích tlumočnic došlo i u této k vynechání informace týkající se revoluce v oblasti sexuální svobody, kde se vyskytují celkem čtyři fonetické odchylky. Třikrát se jedná o redukci míry zaokrouhlení samohlásky, v jednom případě pak řečnice vynechává *liaison*.

Další místo, na kterém se tlumočnice dopustila vynechání informace, jsme zmiňovali v souvislosti s výkonem tlumočnice č. 3. Jedná se o pasáž, kde řečnice hovoří o tom, že zpěvačka Mina nebyl ohodnocena kladně za svou píseň *Le mille bolle blu*, protože její projev považovali za příliš smyslný kvůli hře se rty. Ve slově *jeu* se řečnice dopustila výrazné odchylky, když koncovou hlásku [ø] nahradila hláskou *u*, čímž vlastně vyslovila jiné slovo. Jak se ukázalo, tato pasáž představovala pro tlumočnice velký problém, protože ani jedna z nich ji nepřevodila správně, konkrétně ji všechny zcela vynechaly.

Mezi další pasáže, které tlumočnice č. 4 zcela vynechala, patří úsek, ve kterém se řečnice zmiňuje o postupném nabývání závislosti afrických zemí. Tato pasáž je plná odchylek od fonetické normy a poradily si s ní dobře pouze tlumočnice č. 1 a č. 3.

Dále bych také ráda zmínila velmi významnou smyslovou odchylku, které se tlumočnice č. 4 dopustila při převodu pasáže, kterou jsme již také zmiňovali, a to konkrétně té, ve které řečnice vysvětluje, že původně se plánovalo, že se festival di Sanremo bude odehrávat na lodi, nakonec tomu však tak nebylo. Tlumočnice č. 4 v této pasáži říká: „*Ale věděl, že, eh, v těch podmínkách, jaké v Sanremu tehdy, eh, panovaly, tak to nepůjde. Byl tam poměrně chaos.*“. Tlumočnice poslední větu zřejmě vztahuje k předchozí informaci o tom, že původce myšlenky o uspořádání festivalu znovu dostal tento nápad po druhé světové válce, zřejmě si tedy odvodila, že v té době nebyla místní situace klidná. Nicméně zde svou roli hrají také odchylky od fonetické normy v originálním projevu.

Tlumočnice se dopustila chyb i v pasážích, ve kterých se v původním projevu žádné odchylky od fonetické normy nevyskytly. Příkladem může být velmi závažný významový posun v úseku, kde řečnice zmiňuje, že se v určité chvíli lidé tázali, zda nezačíná jakási éra nové formy písně, a dále mluví o tom, že nové hudební žánry podporují tuto revoluci. Tlumočnice tuto pasáž převádí následujícím způsobem: „*[...] jestli tedy tato nová forma, eh, přispěje k evoluci a k revoluci, eh, a ke zlepšení ohlasu tohoto festivalu*“, což zcela neodpovídá původnímu významu. V originálním projevu nezaznamenáváme žádné výraznější fonetické odchylky, nemůžeme tedy říci, že by chyba byla zapříčiněna silou cizího přízvuku.

Dále ve dvou případech tlumočnice č. 4 použila nejasnou formulaci. Za prvé to bylo v pasáži, kdy řečnice zmiňuje, že se objevili noví zpěváci, kterým se říkalo *hurleři*. Tlumočnice zde používá spojku *jestli*, a tím pádem je zbytek věty nesmyslný: „*A jestli tedy tento nový typ zpěvu, kterému se říkalo hy-hurlers.*“. Tato informace není vůbec srozumitelná a posluchač by si správný význam obtížně odvozoval z kontextu.

Druhá nesrozumitelná formulace se v tomto tlumočnickém výkonu objevila v úseku, kde řečnice říká, že témata festivalu Sanremo je možné pochopit pouze tehdy, pokud je dešifrujeme pomocí politiky. Tlumočnice tento význam pozměňuje a říká následující: „*[...] tedy díky tomuto festivalu se také cílilo na politické, eh, vlivy.*“. Toto vyjádření je naprosto nesrozumitelné a matoucí.

Zajímavou odchylkou od původního významu je také přidání informace v úseku, kde řečnice zakončuje povídání o zásahu křesťanských demokratů do programu festivalu Sanremo a začíná shrnovat svůj příspěvek. Řečnice mezi tyto dvě pasáže vkládá rétorickou otázku „*A jak to tedy dopadlo?*“, která se do daného kontextu nehodí.

V projevu této tlumočnice bych naopak vyzdvihla to, že si, na rozdíl od ostatních tlumočnic, poradila s pasáží, která obsahuje nesrozumitelné slovo, a zvolila generalizaci: „[...] i přes toto všechno.“.

Stejně tak tato tlumočnice dobře zvládla pasáž týkající se způsobu, jakým zpíval zpěvák Modugno, kterou ostatní tlumočnice vynechaly. Tlumočnice č. 4 zde opět použila generalizaci a převedla tuto pasáž následovně: „[...] a zpíval tedy jiným způsobem“.

Pokud bychom měli zhodnotit tento projev, obecně musíme říci, že se tlumočníci příliš nepovedl a kvalita tlumočení je nízká. Vyčíslili jsme ji pomocí hodnoty 144. Výkon byl silně ovlivněn cizím přízvukem řečnice, na druhou stranu jsme si mohli však všimnout toho, že se s určitými pasážemi tato tlumočnice vyrovnala lépe než ostatní.

Odchylka	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
lehce závažný významový posun	4	1
středně závažný významový posun	3	0
generalizace	10	2
velmi závažný významový posun	5	1
vynechání informací	30	9
přidání informací	1	0
nejasná formulace	2	0
opačný význam	0	0

Tab. 30: Významové odchylky u tlumočnice č. 4 při převodu projevu řečnice č. 3

Projev švýcarské rodilé mluvčí

Při převodu tohoto projevu se u tlumočnice č. 5 vyskytlo celkem 45 významových odchylek, pouze dvě z nich však můžeme pokládat za důsledek fonetických nedostatků v původním projevu. V jednom případě se jedná o vynechávku, ve druhém o velmi závažný posun smyslu.

Vynechávka se vyskytuje v pasáži, kterou jsme již také několikrát zmiňovali. Řečnice zde hovoří o tom, že se psychická zátěž postupně kumuluje a následně může dojít k přehřátí mozku. S touto pasáží měly problémy i dvě další tlumočnice. Pouze tlumočnice č. 2 význam převedla bezchybně.

Velmi závažný významový posun se vyskytuje v jednom z úseků, o kterých jsme již také hovořili. Jedná se o místo, kde řečnice vysvětluje, že telefon nám může pomoci lépe se vykonávat s mentální zátěží. Tlumočnice tuto pasáž převádí následujícím způsobem: „[...] a všechny elementy, které nás ruší, abychom snížili mentální zátěž.“, což neodpovídá původnímu významu. Tato pasáž byla dvěma dalšími tlumočnicemi přeložena správně, tlumočnice č. 1 provedla generalizaci.

Pokud se nyní zaměříme na pasáže, kde došlo k významové odchylce i bez zavinění cizího přízvuku, můžeme zmínit například jeden výskyt nejasné formulace. Ten najdeme v pasáži, kde řečnice hovoří o tom, že telefon je velkým faktorem rozptýlení pozornosti. Tlumočnice zde říká, že se jedná o element, který nás rozptyluje či „oddaluje“, což neodpovídá smyslu původního sdělení a navíc se jedná o nesrozumitelné sdělení.

Asi nejvážnější chybou tohoto projevu je chybné převedení celé jedné pasáže na konci třetího úseku. Jedná se o úsek, kde řečnice hovoří o tom, že historicky byly ženy spojovány s větším množstvím genderových stereotypů, a to nejprve v soukromé a rodinné oblasti. Pak, když začaly pracovat, nebylo myslitelné, aby opustily své tradiční role. Musely se tedy potýkat se dvěma aspekty. Řečnice dále pokračuje tím, že je tento jev velmi dobře vidět na výchově dětí, protože dívky byly zvyklé chovat se tak, jak se sluší, podřizovat se určitým rolím a více se sebeovládat v porovnání s chlapci. Na závěr tohoto úseku řečnice říká, že muži se vždy mnohem snadněji uvolní. Celou tuto pasáž převádí tlumočnice č. 4 takto: „*Existují různé typy úkolů, které je třeba, eh, si na sebe vzít, který-, kterými je třeba se zabývat, ale, eh, neměli bychom, eh, se, eh, příliš, eh, dívat na to tradiční dělení. To vidíme také u dětí. Lidé byli, eh, nebo se velmi vážou na to, jak by se něco mělo dělat ve vztahu ke klientům, ve vztahu k domovu, ale měli bychom netlačit na pilu, trochu povolit.*“. V celém této úseku tedy vidíme významový posun. Domnívám si, že například zmínka o klientech vychází z chybného porozumění slovu *pliant*, nicméně nelze to přisuzovat chybné výslovnosti. Je možné, že tlumočnice nezachytila začátek, pak chybně pochopila význam a snažila se pasáž dokončit právě ve stejném vyznění.

Na závěr bych se ještě ráda zaměřila na úseky, které se tlumočnici povedly i přesto, že se v originále vyskytovaly odchylky od fonetické normy. Můžeme zmínit pasáž, ve které řečnice zmiňuje, že bychom si měli najít nějakou činnost, při které nebudeme myslet na věci, které zatěžují naši mysl. O tomto úseku jsme již také hovořili. Všechny tlumočnice tuto pasáž vynechala, pouze tlumočnice č. 2 se zde dopustila středně závažného smyslového posunu. Jenom k tomuto případu dodám, že jsem ho nezapočítávala do počtu smyslových odchylek způsobených cizím přízvukem, protože krátká pasáž, ve které právě došlo k tomuto významovému posunu, obsahovala pouze jednu drobnou fonetickou odchylku.

Pokud bychom tedy měli zhodnotit počínání tlumočnice č. 4 při převodu tohoto projevu, musíme říci, že se jedná o středně kvalitní výkon. Kvalita byla vyčíslena pomocí hodnoty 142. Zčásti byla tlumočnice ovlivněna chybnou výslovností v originálním projevu, bylo zde však ale zároveň i velké množství odchylek, které nebyly zapříčiněny tímto faktorem. Také je třeba zmínit, že se jí podařilo některé problematické pasáže originálního projevu naopak převést bezchybně. V tomto případě se však nemůžeme přiklánět k tomu, že by kvalita tlumočení byla

ovlivněna tempem projevu, protože to bylo nejnižší, pokud bereme v potaz projevy nerodilých mluvčích.

Odchyška	Počet odchylek celkem	Ovlivněno cizím přízvukem
středně závažný významový posun	2	0
velmi závažný významový posun	9	0
vynechání informací	34	1
přidání informací	2	0
nejasná formulace	1	0

Tab. 31: Významové odchyšky u tlumočnice č. 4 při převodu projevu řečnice č. 4

4.6 Srovnání získaných dat s informacemi podanými během rozhovorů

Co se týče první otázky, zaměřené na celkový dojem z tlumočení během experimentu, všechny tlumočnice až na jednu (tlumočnice č. 3) se shodly na tom, že se jim tlumočilo hůře než obvykle, a to z různých důvodů. Jedna z tlumočnic zmínila například vysoké tempo projevů a vliv malého množství zkušeností s touto činností u řečníků.

Dále dvě tlumočnice uvedly, že nemají zkušenosti s italským a německým cizím přízvukem ve francouzštině, tlumočnice č. 1 naopak tuto zkušenost má. Tlumočnice č. 4 jsem se ptala pouze na zkušenosti s italským přízvukem, protože vím, že italštinu studuje, předpokládala jsem tedy, že jí tyto znalosti mohly pomoci při porozumění. Tuto domněnku mi potvrdila, zároveň ale v odpovědi na další otázku přiznala, že i přesto je možné, že k několika chybám vlivem cizího přízvuku došlo. Tento pohled by tedy odpovídal i našim výsledkům, ve kterých jsme došli k závěru, že kvalita výkonu nebyla vysoká a velké množství významových odchylek bylo způsobeno právě vlivem silného cizího přízvuku v originále. Zároveň je však také pravda, jak již bylo řečeno, že se této tlumočnici povedlo některé pasáže, které jsem vyhodnotila jako náročné na porozumění, přetlumočit lépe než ostatním. Zdá se tedy, že v některých případech opravdu mohla znalost italského přízvuku tlumočnici pomoci, nemůžeme však jednoznačně říci, že by jí to pomohlo k celkově lepšímu výkonu.

Když jsem se tlumočnic ptala na to, který projev se jim z hlediska jazykového porozumění tlumočil nejhůře, všechny se shodly na tom, že nejvíce negativně je ovlivnil italský cizí přízvuk, což potvrzuje výsledky našeho výzkumu, kde se ukázalo, že nejvyšší měrou přispěl k významovým odchylkám právě přízvuk italské rodilé mluvčí.

Dále mne zajímalo, zda si jsou tlumočnice vědomy toho, že by se během tlumočení dopustily nějaké chyby, vynechaly nějakou informaci nebo nedokončily větu vlivem právě neporozumění originálu kvůli silnému cizímu přízvuku. Všechny se shodly na tom, že určitě

k nějakým chybám a vynechávkám došlo, a to také v projevu italské mluvčí. Tlumočnice č. 2 a 3 například zmiňovaly také vliv vysokého tempa projevu české rodilé mluvčí, což také potvrzuje její tlumočnický výkon při převodu tohoto projevu. Mohli jsme konstatovat, že významových odchylek zde bylo větší množství, nicméně nemůžeme předpokládat, že z větší části nebyly zapříčiněny cizím přízvukem. Nabízel se zde tedy faktor právě tempa řeči, které bylo u této řečnice nejvyšší ze všech řečníků. nebo občasnou nesrozumitelnost projevu rodilého mluvčího (která ale nebyla zapříčiněna přízvukem).

Následně jsem se tlumočnic zeptala, který z projevů se jim naopak tlumočil nejlépe (taktéž s ohledem na cizí přízvuk). Všechny se shodly na tom, že to byl projev švýcarské rodilé mluvčí, kde přízvuk příliš nevnímaly. Důležitou roli zde také hrálo téma a obsah projevu, které bylo tlumočnicím srozumitelné, a projev měl také dobře přehlednou strukturu. Tyto informace jsou zajímavé, a to vzhledem k tomu, že nemůžeme říci, že by kvalita tlumočení tohoto projevu byla vysoká, rozhodně se nejednalo o nejlepší tlumočnické výkony.

Na závěr rozhovoru jsem se ještě tlumočnic zeptala, zda hrál nějakou roli v kvalitě jejich výkonu český přízvuk, na který jsou ve francouzštině zvyklé, a zda jej vnímaly. Všechny tlumočnice odpověděly, že český přízvuk ani nezaznamenaly, v jednom případě zaznělo, že tlumočnice poznala, že se jedná o cizí přízvuk, ale již by nemohla specifikovat, že se jedná právě o českou rodilou mluvčí.

Vidíme tedy, že dojmy sdělené během pohovoru vesměs odpovídají výsledkům výzkumu. Tlumočnice měly dojem, že nejhůře se jim z pohledu cizího přízvuku tlumočil projev italské rodilé mluvčí. Dále také uvedly, že česká rodilá mluvčí měla vysoké tempo řeči, které jim také znesnadnilo porozumění. Zároveň ale vysvětlily, že u české rodilé mluvčí si žádného výrazného cizího přízvuku nevšimly. To odpovídá také našim výpočtům, které ukázaly, že fonetické odchylky této řečnice měly na výkon tlumočnic v průměru vůbec nejmenší negativní vliv.

4.7 Výsledky výzkumu

Výsledky tohoto výzkumu nám ukázaly, že vliv cizího přízvuku na kvalitu tlumočení při simultánním tlumočení není zanedbatelný. Dokázalo to zjištění, že kvalita tlumočení byla nepřímo úměrná síle cizího přízvuku. Tento trend jsme mohli pozorovat u většiny projevů, kdy tlumočnice obecně dosahovaly horších výsledků při tlumočení projevů obsahující vyšší počet odchylek od fonetické normy. Velkou roli hrála také míra závažnosti těchto odchylek, ze které jsme právě sílu přízvuku v začátku výzkumu vyvodili.

Je však třeba zároveň poznamenat, že síla přízvuku neovlivnila výkon tlumočnic tak zásadním způsobem, jak jsme předpokládali. Poměr významových odchylek v tlumočení, u kterých se dá předpokládat příčina právě v cizím přízvuku originálního sdělení, byl relativně

nízký. Samozřejmě bylo třeba vzít v úvahu i míru závažnosti těchto odchylek od původního významu, i z tohoto pohledu však vliv cizího přízvuku nebyl nijak vysoký.

Také jsme mohli konstatovat to, že relativně velké množství odchylek od fonetické normy, které se nacházely v původním sdělení, nemělo na přetlumočení dané pasáže u některých tlumočnic žádný vliv. V tomto ohledu tedy neměl cizí přízvuk vždy negativní dopad na kvalitu tlumočení. Nicméně, samozřejmě to neznamená, že tlumočnice opravdu všemu rozuměly. Některé nejasnosti si například mohly vyvodit z kontextu, případně jim mohla pomoci znalost reálií.

Analýza tlumočnických výkonů dále přinesla zjištění, že vliv cizího přízvuku se u každého z nich liší. Jak bylo řečeno, některé tlumočnice si s určitými pasážemi poradily lépe než ostatní, a to nejenom z pohledu toho, co přetlumočily správně a co například vynechaly, ale také vzhledem k tomu, jak závažných odchylek se při převodu dopustili. Je nutné taktéž poznamenat, že jsme mohli pozorovat také několik případů pasáží originálních projevů s výrazným silným přízvukem, které ani jedna z tlumočnic nepřevedla správně. V tomto případě se silně přikláním k prisouzení těchto chyb právě vlivu cizího jazyka.

Toto shrnutí by tedy mělo zodpovědět naši první výzkumnou otázku. Síla cizího přízvuku nerodilých mluvčích má negativní vliv na výkon tlumočnicků při simultánním tlumočení. Nemůžeme však obecně říci, že by byl tento vliv nějak výrazný, tedy alespoň ne u projevů, které jsme analyzovali v rámci tohoto výzkumu.

Pokud bychom nyní chtěli zodpovědět naši druhou výzkumnou otázku, týkající se tempa projevu, zde můžeme jednoznačně říci, že i tento faktor negativně ovlivňuje tlumočnický výkon. Nedá se však říci, že by to bylo pravidlo. Tlumočnice, které se zúčastnily tohoto výzkumu, si s tímto problémem poradily s různou mírou úspěchu, není tedy možné tento závěr zobecňovat. Co se týče srovnání negativního vlivu síly cizího přízvuku a tempa projevu, můžeme říci, že oba tyto faktory ovlivňují výkon tlumočnicka při simultánním tlumočení. V tomto případě můžeme konstatovat, že obecně měl cizí přízvuk na kvalitu tlumočení větší dopad než tempo projevu, opět se však ale situace lišila napříč jednotlivými výkony tlumočnic.

Závěrem bych však chtěla dodat, že v tomto výzkumu jsme se zaměřovali pouze na tyto dva hlavní faktory mající vliv na výkon tlumočnicků při simultánním tlumočení. Těchto faktorů existuje samozřejmě velké množství a mnoho z nich se projevilo i na kvalitě tlumočení tlumočnic, které se zúčastnily tohoto výzkumu.

4.8 Diskuze a podněty k dalšímu výzkumu

Tento výzkum se zaměřoval pouze na řečníky a tlumočnický a nezahrnoval účast příjemců/posluchačů, kteří by mohli kvalitu tlumočení zhodnotit na základě vlastních dojmů.

Veškeré závěry, které tato práce přináší, se opírají především o můj osobní náhled na vyhodnocení faktorů, které jsme zde brali v potaz. Je tedy třeba upřesnit, že při transkripci originálních projevů jsem se samozřejmě opírala o obecná pravidla transkripce, nicméně ostatní faktory byly zhodnoceny ryze na základě mých pravidel a závěrů. Týká se to tedy jak určení závažnosti odchylek od fonetické normy v originálních projevech, tak následného vyhodnocení síly přízvuku. Samostatně jsem také vyhodnotila míru závažnosti významových odchylek ve výkonech tlumočnic a následně zavedla vlastní postup při vyhodnocení kvality tlumočení. Bylo by tedy zajímavé provést výzkum se zapojením posluchačů, kteří by na kvalitu tlumočení mohli vnést vlastní, autentický názor.

Výzkum, který jsem provedla v rámci této práce, se zaměřuje na analýzu pouze kratších úseků jednotlivých projevů. Určitě by bylo zajímavé zaměřit se na celý projev, což by mohl přinést ucelenější náhled na danou problematiku.

Obecně si myslím, že otázka vlivu síly cizího přízvuku na tlumočení nabízí širokou paletu výzkumných možností. Bylo by například zajímavé rozšířit výzkum na větší počet řečníků, a to například osob, jejichž rodné jazyky patří do různých jazykových rodin, a vzít taktéž v potaz faktor vlivu rodného jazyka na fonetickou podobu projevu v cizím jazyce.

Také by se mohl například uskutečnit výzkum, pro který by se vybrali tlumočníci, kteří do určité míry ovládají rodný jazyk jednotlivých řečníků, a bylo by zajímavé sledovat, zda jim tento konkrétní přízvuk působí menší potíže při převodu než u tlumočnicků, kteří tento jazyk neznají.

5 Závěr

V rámci teoretické části práce jsme představili problematiku dvou oblastí, které byly nejzásadnější pro tuto práci. Jednalo se nejprve o cizí přízvuk nerodilých mluvčích v cizím jazyce, u kterého jsme uvedli, na jakých rovinách jazyka se mohou projevat odchylky od normy, a dále jsme se zaměřili na faktory ovlivňující cizí přízvuk, a to v kontextu osvojování druhého jazyka. Navázali jsme popisem faktorů, které ovlivňují sílu cizího přízvuku, a to zejména těch, které jsou spojeny s osobností řečníka a jeho jazykovým charakterem jeho projevu. V následující sekci teoretické části jsme se zaměřili na kvalitu tlumočení. Nejprve jsme si shrnuli, které faktory mají vliv na výkon tlumočnický, a dále jsme si představili nejvýznamnější výzkumy z této oblasti, jednotlivé použité metodologické postupy a výsledky. Mohli jsme si všimnout vývoje zaměření těchto výzkumů, kdy autoři nejprve zkoumali hodnocení kvality tlumočení jednotlivými tlumočnickými, následně pak obrátili svou pozornost k příjemcům a analyzovali rozdíly mezi očekávanými, které měli od tlumočnického výkonu, a následným hodnocením vyslechnutého převodu. Z této části však vyplývá, že výzkum kvality tlumočení není zdaleka u konce a stále zde zbývá mnoho neprobádaných oblastí a nevyzkoušených metodologických postupů. Na závěr teoretické části jsme uvedli přehled chyb při převodu, které shrnul Henri C. Barik, a ze kterých jsme následně částečně vycházeli při hodnocení tlumočnických výkonů v empirické části.

Na začátku empirické části práce jsme si nejprve stanovili dvě výzkumné otázky: Jakým způsobem a do jaké míry ovlivňuje síla cizího přízvuku v projevu nerodilých mluvčích kvalitu výkonu tlumočnického při simultánním tlumočení? Pokud vezmeme v potaz, že řečníky jsou neprofesionální řečníci, je kvalita tlumočení ovlivněna také tempem projevu? Je tento vliv, pokud tedy nějaký existuje, větší či menší než vliv cizího přízvuku? Dále jsme představili metodologii experimentu, který spočíval v přetlumočení nahrávek projevů jednoho rodilého mluvčího a tří nerodilých mluvčích francouzštiny do češtiny v podání studentek tlumočení. Původní i přetlumočené projevy byly následně přepsány. U originálních projevů byla určena míra přízvuku a tempo řeči a následně byly srovnány s tlumočnickými výkony. Byly vyznačeny pasáže, ve kterých došlo při tlumočení k významovému posunu, a na jejich základě byla vyčíslena kvalita tlumočení jednotlivých výkonů. Zároveň bylo určeno, které smyslové odchylky mohly být způsobeny právě fonetickými odchylkami v originálním projevu či tempem řeči mluvčích, a na základě celkové analýzy jsme mohli zodpovědět výzkumné otázky. Ukázalo se, že cizí přízvuk má do určité míry negativní vliv na výkon tlumočnického při simultánním tlumočení, je však třeba si uvědomit, že do hry vstupují i další faktory, které nebyly

předmětem této práce. Dále jsme mohli pozorovat, že tempo řeči také způsobilo některé obtíže při převodu smyslu, nemělo však na kvalitu tlumočení tak velký vliv jako právě cizí přízvuk. Jak již bylo zmíněno, kvalita tlumočení je ovlivněna velkým množstvím faktorů a je velmi těžké je všechny vzít v potaz při hodnocení výkonů. Je však možné použít nové metodologické postupy a obměnit již provedené výzkumy tak, aby se získal co největší počet různých úhlů pohledu na danou problematiku, což by mohlo přinést další poznatky v této oblasti.

6 Bibliografie

COLLADOS AÍS, Ángela, Elisabeth STÉVAUX, Olalla GARCÍA BECERRA a Macarena PRADAS MACÍAS, ed. *La evaluación de la calidad en interpretación simultánea: parámetros de incidencia*. Granada: Editorial Comares, 2007. Interlingua. ISBN 978-84-9836-057-8.

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Úvod do teorie tlumočení*. Druhé, opravené vydání. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-09-9.

ČEŇKOVÁ, Ivana. *Teoretické aspekty simultánního tlumočení: (na materiálu rusko-českém a česko-ruském)*. Praha: Univerzita Karlova, 1988. Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia.

FLEGE, J, MUNRO, M., MACKAY, I. *Factors Affecting Strength of Perceived Foreign Accent In a Second Language*. Journal of the Acoustical Society of America, 97, 3125-3134, 1995.

KURZ, Ingrid. „The impact of non-native English on students‘ interpreting performance“. In: HANSEN, Gyde, Andrew CHESTERMAN a Heidrun GERZYMISCH-ARBOGAST, ed. *Efforts and models in interpreting and translation research: a tribute to Daniel Gile*. Amsterdam: John Benjamins, 2008. Benjamins translation library. EST subseries. ISBN 978-90-272-1689-2, 179-192.

MAJOR, Roy Coleman. *Foreign accent: the ontogeny and phylogeny of second language phonology*. New York: Routledge, 2014. ISBN 978-0-415-72195-0.

MOSER-MERCER, Barbara. „Construct-ing quality“. In: HANSEN, Gyde, Andrew CHESTERMAN a Heidrun GERZYMISCH-ARBOGAST, ed. *Efforts and models in interpreting and translation research: a tribute to Daniel Gile*. Amsterdam: John Benjamins, 2008. Benjamins translation library. EST subseries. ISBN 978-90-272-1689-2, 143-156.

PISKE, T. MACKAY, I., FLEGE, J.. *Factors Affecting Degree of Foreign Accent in An L2: A Review*. Journal of Phonetics, 29, 191-215, 2001.

PÖCHHACKER, Franz. *Introducing interpreting studies*. London: Routledge, 2004. ISBN 0-415-26887-7.

RICCARDI, Alessandra. *Dalla traduzione all'interpretazione: studi d'interpretazione simultanea*. Milano: LED, c2003. Traduzione. ISBN 88-7916-223-3

UEMATSU, S.. *What Factors Are Predictors of Successful Second Language Acquisition?* *Intercultural Communication studies* 9(8): 1, 1998.

Internetové zdroje:

Webové stránky Ústavu translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy:

<https://utrl.ff.cuni.cz/cs/>

Webové stránky věnované mezinárodní fonetické abecedě (IPA):

<https://www.internationalphoneticalphabet.org/>